

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

**ČESKÝ ORGANIZOVANÝ ZLOČIN
V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU**

Miroslav Scheinost

Karel Netík

Praha 2010

Autoři:

PhDr. Miroslav Scheinost
PhDr. Karel Netík, CSc. (kap. 6)

Recenzenti:

Prof. JUDr. Miroslav Protivinský, DrSc.
JUDr. Petr Želásko

Autor děkuje všem pracovníkům Policie ČR, Státního zastupitelství a Vězeňské služby České republiky za jejich spolupráci.

Tento text neprošel jazykovou korekturou.

ISBN 978-80-7338-104-2

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010
www.kriminologie.cz

OBSAH

Úvod do problematiky	4
Výsledky analýzy soudních spisů	7
Vyhodnocení údajů z rejstříku trestů u osob odsouzených za §163a v období 1999-2007	25
Vyhodnocení údajů z rejstříku trestů týkajících se pachatelů stíhaných za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině	36
Závěry z analýzy údajů z RT	43
Osobnost organizovaného zločince (PhDr. Karel Netík, CSc.)	46
Vyhodnocení dotazníkového šetření u policistů	57
Vyhodnocení dotazníkového šetření u státních zástupců	66
Vyhodnocení doplňkového dotazníkového šetření u policistů	76
Empirická zjištění a teoretické koncepty organizovaného zločinu	81
Shrnutí a závěry	86
Summary	94
Literatura	102

Úvod do problematiky

Organizovaný zločin patří k těm společenským jevům, které představují dnes, na počátku 21. století, jedno z největších bezpečnostních rizik. O fenoménu organizovaného zločinu se v České republice (a předtím v bývalé ČSFR) diskutuje zhruba od počátku devadesátých let minulého století, kdy si odborná a poté i laická veřejnost začala postupně uvědomovat tuto závažnou formu kriminality, resp. přesněji řečeno způsobu páchaní trestné činnosti, představujícího na domácí kriminální scéně relativně nový jev.

Činnost kriminálních organizací neznamená pouze ohrožení občanů; naopak lze říci, že na většinu občanů obvykle dopadá vliv aktivit organizovaného zločinu spíše nepřímo a zprostředkovaně, nicméně tento vliv může ochromovat celou společnost a především její instituce. Aktivita zločineckých organizací zasahují veřejný i soukromý sektor, dopadají na ekonomiku a to až do té míry, že ekonomiky menších či hospodářsky méně vyvinutých států se mohou dostat do závislosti na organizovaném zločinu. Organizovaný zločin narušuje suverenitu států, rozvíjí své akce bez ohledu na státní hranice, je vskutku globálním jevem, takže snaha čelit hrozbě organizovaného zločinu je dnes možná pouze společným koordinovaným mezinárodním úsilím.

Ve snaze čelit této hrozbě byly přijaty mezinárodní dokumenty a strategie na nejvyšší úrovni. Mezinárodní společenství v polovině devadesátých let přikročilo k podstatnému zintenzivnění postupu proti organizovanému zločinu, označenému v té době za jednu z globálních hrozeb současného světa. Z tohoto mezinárodního úsilí vyplynulo přijetí některých významných mezinárodních dokumentů (např. Globální akční plán boje proti mezinárodnímu organizovanému zločinu přijatý na mezinárodní konferenci v Neapoli v roce 1994) a z nich vyplývajících závazků, které Česká republika musela také začít plnit (např. Předvstupní pakt o organizovaném zločinu mezi členskými státy EU a kandidátskými zeměmi střední a východní Evropy a Kyprem, založený na Akčním plánu EU o boji s organizovaným zločinem z roku 1997 a podepsaný Českou Republikou v roce 1998 a dále Úmluva Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a zabavování zisků ze zločinu podepsaná ČR v roce 1995). Nejvýznamnější mezinárodní dokument k této problematice představuje Úmluva OSN o boji s mezinárodním organizovaným zločinem přijatá na konferenci v Palermu v roce 2000 a až dosud ratifikovaná více než 150 státy světa – bohužel zatím kromě ČR.¹ První vládní koncepce boje s organizovaným zločinem v ČR byla přijata v roce 1996 a následně aktualizována v letech 1997 a 2000. Nová Koncepce boje proti organizovanému zločinu byla vládou ČR schválena v roce 2008.²

V řadě států byly ustaveny speciální policejní a justiční složky (v ČR např. Útvar pro odhalování organizovaného zločinu); organizovaný zločin je předmětem intenzivní pozornosti odborníků. Přes tuto velkou pozornost zůstává organizovaný zločin jevem, jehož definice a skutečný obsah je stále podrobován diskusi. Ředitel Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu

¹ Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, dokument č. /AC.254/L.230/Add.1.

² Koncepce boje proti organizovanému zločinu, usnesení vlády ČR č. 64/2008 ze dne 23.1.2008.

(UNODC) A.M. Costa řekl v úvodu 17. zasedání Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní justici v roce 2008, že máme mnoho informací o „běžné“ kriminalitě, ale o organizované kriminalitě toho stále příliš nevíme. Přestože byla napsána řada knih o tomto tématu, stále nedisponujeme dostatečným rozsahem prokazatelných a validních poznatků o rozsahu, podobě a trendech moderního organizovaného zločinu, jeho dopadu na společnost, jeho vazbách na ekonomiku a politiku.³

Do značné míry tyto problémy pramení přímo z charakteru tohoto jevu – aktivity a struktury organizovaného zločinu jsou těžko přístupné poznání, jsou pružné a proměnlivé. Samozřejmě, že naprostá většina jakékoli kriminality je páchána ve snaze pachatelů vyhnout se odhalení, ale organizovaný zločin k tomu cílevědomě používá rozvinuté krycí postupy a metody, sloužící nejen k zastření páchané trestné činnosti, ale i utajení informací o jejich subjektu – zločinecké organizaci. Jen nesnadno lze na výzkum organizovaného zločinu uplatnit tradiční spektrum metod společenskovědního výzkumu. Přesto, nebo právě proto, představuje organizovaný zločin výzvu a problém, kterým je nutno se zabývat.

V předchozích výzkumech realizovaných v IKSP bylo zjištěno, že etnický, resp. národnostní faktor hraje důležitou roli při sdružování pachatelů trestné činnosti do zločineckých skupin a organizací. Současně se potvrdilo, že v České republice kromě organizovaných skupin a příslušníků zločineckých organizací, kteří na území našeho státu pronikají přímo nebo prostřednictvím svých aktivit ze zahraničí, vznikl a existuje i organizovaný zločin českého původu, resp. organizovaná trestná činnost páchaná pachateli české státní příslušnosti. Kromě toho se ukázalo, že i skupiny, v nichž převažuje a má vedoucí úlohu český prvek, jsou obvykle zapojeny do mezinárodních sítí a navázány na aktivity, které překračují státní hranice⁴.

Je tedy třeba průběžně sledovat a zkoumat rozsah zapojení českých pachatelů do organizovaného zločinu, struktury, charakter a zaměření takto vytvářených zločineckých skupin, míru a způsob jejich zapojení do mezinárodních zločineckých struktur.

Předmětem tohoto výzkumu proto byla organizovaná trestná činnost českých pachatelů a skupin z nich složených, nebo skupin s převládajícím českým prvkem. Sledovány byly oblasti jejich kriminální aktivity, charakter a organizace trestné činnosti, zapojení těchto skupin do mezinárodních zločineckých aktivit, osobnostní a podle možností též sociální charakteristiky pachatelů.

Cílem výzkumu bylo zjistit charakteristické rysy organizovaného zločinu české provenience pokud jde o strukturu a činnost skupin, jejich mezinárodní vazby a charakteristiky pachatelů. Cílem bylo též zjistit shody a rozdíly mezi teoretickými východisky a realitou českého organizovaného zločinu.

3 Costa, A.M., Rule of Law. UN Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, 17th Session. Vienna 2008.

4 Scheinost, M.: Trestná činnost cizích státních příslušníků v ČR a etnický faktor v organizované kriminalitě. Praha: IKSP 1996.; Scheinost, M.: Organizovaná trestná činnost občanů ČR. Praha: IKSP 1999.

Výzkum byl vzhledem k charakteru zkoumaného jevu metodologicky založen především na nepřímých technikách. Použita byla:

- sekundární analýza a komparace pramenů, zejména
 - existujících definičních vymezení organizovaného zločinu,
 - kriminologických teorií vzniku a role organizovaného zločinu,
 - dalších poznatků z odborné literatury světové a české,
 - dokumentů a materiálů mezinárodních organizací (OSN, EU a dalších),
- expertní šetření s využitím českých expertů (policistů a státních zástupců)
- analýza konkrétních případů organizovaného zločinu, resp. činnosti organizovaných skupin v ČR na základě dostupných statistik a relevantních soudních spisů,
- analýza anonymizovaných údajů z Rejstříku trestů,
- psychologické vyšetření vybraných stíhaných a vězněných příslušníků organizovaných skupin a kontrolního vzorku vězeňské populace neodsouzené pro organizovanou trestnou činnost,

Výsledná zjištění jsou tříděna a předkládána podle jednotlivých pramenů informací, komparována a zpracována do závěrečné syntézy.

Výsledky analýzy soudních spisů

A. Charakteristika případů

Statistiky dokládají, že počínaje rokem 1999 až dosud počet osob stíhaných na základě ustanovení § 163a TZ Účast na zločinném spolčení není každoročně příliš vysoký a počet osob odsouzených na základě tohoto paragrafu je velmi malý. Do roku 2004 se dá říci, že šlo o jednotlivce.

§ 163a Účast na zločinném spolčení - stíhané, obžalované a odsouzené osoby v letech 1999 – 2004

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Stíháno osob	36	42	75	97	96	126
Obžalováno osob	36	40	59	94	96	117
Odsouzeno osob	1	0	2	0	5	10
Zastaveno tr.stíhání	0	2	11	2	0	6

§ 163a Účast na zločinném spolčení - stíhané, obžalované a odsouzené osoby v letech 2005 – 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Stíháno osob	181	118	78	87	75
Obžalováno osob	178	116	70	81	62
Odsouzeno osob	9	21	15	33	17
Zastaveno tr.stíhání	1	2	2	5	11
NEPO trest	7	12	4	16	9

Pramen: statistiky Ministerstva spravedlnosti ČR

Z tohoto důvodu bylo snahou získat pro analýzu maximum případů, žalovaných jako zločinné spolčení v uvedeném období. Se snahou získat a analyzovat všechny případy, které by se dle obžaloby měly týkat zločinného spolčení podle § 163a trestního zákona č. 140/1961 Sb., byly na základě soudních statistik vyžádány spisy celkem k 19 případům. U uvedených spisů, resp. případů, byly obžaloby podávány v období let 2000-2008.

Při označování skutkových podstat je použito číslování paragrafů podle trestního zákona 140/1961 Sb. platného do 31.12.2009, což odpovídá označení ve spisech.

Získáno bylo celkem 17 spisů s tím, že jeden spis, resp. případ se právě nachází v řízení u Nejvyššího soudu a jeden u Ústavního soudu, takže nejsou uzavřeny a nelze je zapůjčit.

Po zaslání spisů bylo zjištěno, že dva ze 17 ve skutečnosti nebyly žalovány jako zločinné spolčení, takže byly z analýzy vyřazeny. Z toho v jednom případě byli pachatelé žalováni jako organizovaná skupina, soud však neakceptoval ani tuto kvalifikaci, ve druhém případě šlo pouze o dva pachatele. Tyto případy byly odsouzeny na základě § 187, odst. 1 a 2 TZ – nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů a § 171a TZ - organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice.

V dalších dvou případech se jednalo o uznání rozhodnutí zahraničního soudu (Rakousko, SRN). V obou případech šlo o trestnou činnost organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 171a TZ, kdy se podle rozhodnutí zahraničního soudu jednalo o zločinné spolčení. Odsouzení byli jednotlivci – členové zločinného spolčení, které operovalo z území ČR. Tyto rozsudky byly našimi soudy uznány.

Ze 13 zbývajících případů žalovaných jako zločinné spolčení soud neakceptoval posouzení trestné činnosti jako zločinného spolčení u dvou z nich a pachatele odsoudil bez použití § 163a. V obou těchto případech šlo opět o trestnou činnost podle § 171a. Jeden případ byl žalován jako zločinné spolčení, ale soud prvního stupně vynesl zprošťující rozsudek. Na základě podaného odvolání státního zástupce nebyl tento případ v době analýzy uzavřen. V tomto případě šlo o trestný čin vydírání podle § 235 TZ.

Těchto 13 případů bylo do analýzy zařazeno. Přihlédnuto bylo i k uznaným rozhodnutím zahraničních soudů.

Ze 13 analyzovaných případů žalovaných jako zločinné spolčení se jednalo o § 171a v 8 případech. Na spáchanou trestnou činnost dle této skutkové podstaty byly kromě toho dále uplatněny §§ 43 (trestný čin spáchaný ve prospěch zločinného spolčení a to ve třech případech), 185 (nedovolené ozbrojování) ve dvou případech a vždy v jednom případě §§ 158 (zneužívání pravomoci veřejného činitele), 176 (padělání a pozměňování veřejné listiny) a 216 (únos).

Ve zbývajících pěti případech se trestná činnost dle § 163a pojila s § 118 (neoprávněné podnikání, kde šlo o nelegální zprostředkování zaměstnání v zahraničí,) 250 a 251 (podvod a podílnictví, kde šlo o získání luxusních vozidel podvodem a jejich převoz do zahraničí), 187 (nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů), 204 ve spojení s 217 a 185 (kuplířství, ohrožování výchovy mládeže, nedovolené ozbrojování, kde šlo o organizaci prostituce) a konečně poslední byl žalován zejména ve spojení s § 235 (vydírání) a s řadou dalších skutkových podstat (231 omezování osobní svobody, 234 loupež, 238 porušování domovní svobody, 257 poškozování cizí věci, 185 nedovolené ozbrojování, 161 podplácení, 202 výtržnictví). U tohoto případu, v němž šlo o tzv. vymáhání poplatků za ochranu, byl soudem prvního stupně vynesl zprošťující rozsudek a v době analýzy případ řešil odvolací soud.

B. Počty obžalovaných a odsouzených v jednotlivých případech

Pořadové číslo	Rok podání žaloby	Počet obžalovaných	Z toho za 163a	Počet odsouzených	Z toho za 163a
1.	2000	26	20	18	0 (dle rozhodnutí odvolacího soudu)
2.	2000	5	5	4	4
3.	2003	17	6	17	6
4.	2003	8	8	7	0 (u odv. soudu odsouzení jako organizovaná skupina)
5.	2003	11	11	11	11
6.	2004	21	7	18	3
7.	2004	7	7	6	2
8.	2004	5	5	5	5
9.	2005	15	13	15	9
10.	2005	13	6	12	6
11.	2006	37	23	18	4
12.	2006	13	13	12	12
13.	2008	12	12	0	0 (zproštění všech u soudu I. stupně)
Rozmezí počtu	xxx	5-37	5-23	4-18 (bez zproštění)	0-12
Průměrný počet	xxx	14,6	10,5	10,8	4,8

Počet odsouzených činí 74 % počtu obžalovaných

V případech žalovaných jako zločinné spolčení je obvykle obžalován větší počet osob (v průměru 14,6). Jen 71,5 % z nich (v průměru 10,5) je jich však obžalováno na základě § 163a. Počet osob odsouzených za §163a činí 45,7 % všech osob žalovaných za zločinné spolčení a 30,5 % ze všech obžalovaných osob. Je tedy zřejmé, že soudy pečlivě vyhodnocují, zda žalovaná trestná činnost naplňuje zákonné znaky zločinného spolčení a přistupují na tuto charakteristiku ani ne u poloviny osob, žalovaných pro zločinné spolčení. Obvyklým jevem je, že odvolací soudy (s jedinou výjimkou) kvalifikaci trestné činnosti i vynesené tresty spíše zmírnilly.

C. Zjištěná trestná činnost

Při analýze této části bylo vzato v úvahu 13 případů žalovaných jako zločinné spolčení a oba rozsudky zahraničních soudů.

Délka trestné činnosti skupin zdokumentovaná ve spisech není nijak velká.

Délka TČ	Do 6 měs.	Do 1 roku	Do 2 let	Nad 2 roky
Počet případů	1	5	7	2 (z toho 1 x 8 let)

Trestná činnost zasahovala do let 1999 až 2006. U naprosté většiny žalovaných případů ale nepřesáhla zdokumentovaná délka trestné činnosti dva roky. O nějaké významné dlouhodobosti trestné činnosti nelze tedy u žalovaných případů zločinného spolčení hovořit. Na druhé straně je třeba vzít v úvahu, že 2/3 žalovaných případů spočívají v organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice, což je činnost, vázaná zcela konkrétně na určitý region, kde se na odhalování podílejí téměř vždy policejní orgány nejméně dvou zemí, což zvyšuje pravděpodobnost odhalení. Případ, kdy trestná činnost trvala 8 let je výjimkou, a jde o případ vymáhání poplatků za tzv. ochranu, kde výrokem soudu I. stupně došlo ke zproštění všech obžalovaných.

Ve všech případech se jednalo o pokračující trestnou činnost, nikoli jednorázovou. Činnost, řízená a koordinovaná vedoucím/vedoucími skupiny, byla založena na určité stabilitě skupiny, dělbě úkolů a funkcí a ustáleném modu operandi.

Bylo snahou zjistit, k čemu byl především používán výtěžek z trestné činnosti. Bohužel spisový materiál k tomu většinou údaje neobsahoval, takže ve většině případů to nebylo možné zjistit. Zdá se však pravděpodobné, že zisk byl obvykle dělen mezi členy skupiny dle určitého klíče a používán pro jejich vlastní spotřebu, případně na krytí bezprostředních výdajů (provoz aut, nákup mobilů a pod.). Tomu, že zisk pravděpodobně sloužil k investicím do dalšího podnikání, nasvědčuje jen jeden případ (organizace prostituce, provoz nočních klubů).

Zisky, plynoucí z trestné činnosti, jsou přitom dle údajů obsažených ve spisech, dosti vysoké. V případech, kde lze výši zisku určit či odhadnout, se výtěžek za dobu činnosti skupiny/organizace pohybuje v rozmezí od 80 tis. Kč do 6,5 mil. Kč či 220 tis. USD. V případech převaděčských organizací se platby za jednu převáděnou osobu pohybují okolo 300 EUR, v rozmezí 100 až 1000 USD, či 350 DM. Převáděných osob jsou přitom desítky i stovky. Současně to ukazuje ne enormní cenu, kterou musí migranti za svoji přepravu platit, neboť uvedené platby se týkají jen jednoho úseku cesty. Pro srovnání taxa pro návštěvníka nočního klubu byla uvedena ve výši 45 EUR. Protože převažují případy organizace nelegální migrace (12), můžeme oběti trestné činnosti nazvat „dobrovolnými“, protože přepravovaní migranti volí tuto cestu sice vesměs pod tlakem okolností, ale na základě vlastního rozhodnutí. V zachycených případech pocházeli migranti především z asijských zemí, jako Indie, Čína, Vietnam, a dál v jednom případě z Ukrajiny a z Moldávie. Poškozeným je

v těchto případech zejména stát (porušením norem, týkajících se mezistátního pohybu a pobytu osob). V jednom případě byly oběťmi ženy, což se týkalo organizování prostituce v nočních klubech (ženy pocházely z ČR, Ukrajiny a Bulharska). Poškození fyzických osob bylo zjištěno ve dvou případech, poškození právnických osob (kromě státu) také ve dvou případech (herny a diskotéky, leasingové společnosti).

Používaný **modus operandi** vykazuje řadu shod mezi jednotlivými případy. U případů organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 171a TZ, které jsou nejčastější, probíhala činnost vždy tak, že organizátor skupiny a její činnosti, kterým byl pokaždé občan ČR (s jedinou výjimkou skupiny, tvořené téměř zcela cizinci, ale jejíž způsob práce se od českých skupin nijak významně nelišil), přebíral migranty od dodavatelů – cizích státních příslušníků - na dohodnutém místě. Předání probíhalo obvykle v zahraničí podle trasy migrantů (nejčastěji ve Slovenské republice, kde byli přebíráni migranti z asijských zemí, ale v jednom případě i v Polsku, kde šlo o migranty z bývalého SSSR). Migranti nebyli nikdy přebíráni jako jednotlivci, ale ve skupinách.

Po převzetí migrantů následovala jejich doprava vozidly na hranici (SR-ČR, Polsko-ČR), kde byli migranti převáděni pěšky přes „zelenou hranici“ pod vedením převaděčů. Je zajímavé, že v analyzovaných případech se nikdy neobjevil převoz přes hranici v automobilech. Pěší převod byl zřejmě považován za méně riskantní z hlediska možného zadržení. Po vstupu do ČR byla organizována doprava k další hranici (se SRN nebo Rakouskem), v případě potřeby bylo migrantům poskytnuta strava a přechodné ubytování. Následoval opět pěší převod přes „zelenou hranici“. Ve dvou případech pachatelé organizovali ještě dopravu migrantů přes Rakousko do Itálie, která se děla automobily.

Skupiny pachatelů byly tvořeny vždy více členy a vždy existovala dělba úkolů. Kromě vrchního organizátora – šéfa – byli ve skupině řidiči, převaděči a tzv. čističi, kteří projížděli a kontrolovali trasu převozu migrantů, případně sledovali hranici. Kromě řidičů fungoval u převozu někdy ještě tzv. doprovod. Ubytování poskytovali spíše externí spolupracovníci, případně někdo ze skupiny, nikdy ale šéf.

Řidiči mohli plnit a plnili i funkci doprovodu nebo čističe, převaděči se vesměs jinou činností nezabývali. Ve skupinách pachatelů s rozvinutější víceúrovňovou strukturou byly zjištěny funkce nižších organizátorů, z nichž někdo měl na starosti zajištění a organizaci převaděčů, jiný řidičů a pod. Naopak v méně rozvinutých skupinách se mohl do přímé akce (převoz, přechod) zapojit i šéf.

Všechny skupiny zabývající se organizací nelegální migrace měly mezinárodní propojení, mezinárodní kontakty a zahraniční spolupracovníky. Cizinci, kteří byli v osobním kontaktu s šéfy skupin jako přímí dodavatelé migrantů, byli v řadě případů odhaleni, stíháni a odsouzeni. Byli to ovšem vesměs lidé, jejichž bydliště bylo v ČR. Další osoby působící v zahraničí ale zůstávaly neustavené. Ve spisech jsou někdy zmíněni zahraniční občané, ale jedná se o výkonné spolupracovníky, najaté jako řidiči, případně převaděči. Ti jsou pak při odhalení stíháni v příslušném státě, což se stává i českým převaděčům a řidičům, pokud jsou zadrženi v zahraničí. Tito pachatelé pak nejsou mezi osobami žalovanými a souzenými v příslušných případech v ČR, což zdánlivě snižuje početnost skupin.

V analyzovaných případech se skupiny zabývající se organizací nelegální migrace věnovaly výhradně tomuto „podnikání“. Tato činnost není spojována s další trestnou činností, kromě té, která přímo s nelegální migrací souvisí, jako padělání a pozměňování veřejné listiny a zneužívání pravomoci veřejného činitele, kde šlo o spolupracujícího policistu. V případě únosu se jednalo o převoz dítěte do zahraničí, na kterém měla zájem pravděpodobně pouze část jeho rodiny. Dva případy nedovoleného ozbrojování se týkaly jednotlivců a nebylo prokázáno, že by souvisely s organizací nelegální migrace.

Některé skupiny používaly krytí své činnosti tím, že jejich členové často měnili mobilní telefony a ve styku užívali přezdívky.

Modus operandi ostatních skupin odpovídal přirozeně činnosti, kterou se zabývaly. Činnost při organizaci prostituce zahrnovala nábor prostitutek, který se děl i prostřednictvím inzerce, a provoz nočních klubů. Celou organizaci řídili dva bratři s pomocníky (další bratr a bývalá manželka jednoho z šéfů). Kluby řídili jejich provozovatelé, další člen skupiny zajišťoval nábor prostitutek a to i z ciziny (Ukrajina, Bulharsko), nákup materiálu a výběr peněz od barmanek. Na výkonné úrovni byly barmanky, které inkasovaly peníze od hostů, a vyhazovači, kteří zajišťovali ochranu podniků.

Zprostředkováním nelegálního zaměstnání v USA se zabývala skupina, která se dělila na část v ČR a část v USA. Pachatelé v ČR zabezpečovali nábor zájemců, zajištění turistických víz a letenek a výběr poplatku za zprostředkování. Pachatelé v USA zajišťovali převzetí zájemců o práci, ubytování, nelegální zaměstnání a prováděli výplatu mezd. V ČR tvořili skupinu o čeští občané, v USA byli ve skupině čeští i američtí občané. Skupina v ČR používala legální krytí své činnosti prostřednictvím obchodní společnosti a cestovní kanceláře.

Činnost skupiny zabývající se nelegálním získáváním automobilů a jejich převozem do Polska a dále do Běloruska zahrnovala krádeže vozidel i jejich půjčování a následné falešné hlášení odcizení. Převoz do zahraničí zajišťovali převažecí, kterých byl větší počet. Dále byli ve skupině organizátoři převažců, výrobci falešných SPZ a výrobci falešných plných mocí. Krádeže a vypůjčování aut prováděli další členové skupiny. Celkovou činnost řídil šéf celé organizace.

Skupinu zabývající se podle obžaloby vydíráním řídil jeden šéf se dvěma pomocníky - bratrem a bratrancem. Skupina se zaměřovala na herny, diskotéky, pouťové prodejce. Kromě vymáhání poplatků za tzv. ochranu prováděla ještě půjčování peněz ne vysoký úrok a vnučování vlastních hracích automatů do provozoven. Do provozoven také dosazovala své vlastní dohlázele jako ochranku. Při této činnosti využívala nejen psychické násilí (hrozby), ale i fyzické (útoky na osoby i na provozovny). Kromě šéfa a pomocníků tvořili jádro skupiny čtyři pachatelé, kteří prováděli jednání s vydíranými a vykonávali na ně nátlak. Na přímé útoky na provozovny byli najímáni výkonní spolupracovníci. Vymáhání vysokých úroků směřovalo ke kontrole majetku vydíraných a posléze k jeho převzetí.

Údaje o trestné činnosti tedy svědčí u skupin zabývajících se organizací nelegální migrace o poměrně ustáleném způsobu činnosti. U všech skupin lze mluvit o existenci znaků organizovaného zločinu, jako je pokračující trestná činnost, centrální řízení skupiny v níž existuje dělba činností a úkolů a která je někdy velmi početná, značný zisk. Analýza také

dokládá jednotné vedení a mezinárodní propojení. Charakteristická je specializace skupin na určitý druh trestné činnosti.

Síla a přesvědčivost důkazně prokázaných znaků zločinného spolčení je ovšem v jednotlivých případech různá, jak vyplývá z hodnocení důkazů soudy. To vede k relativně značnému rozdílu mezi počty osob obžalovaných a odsouzených na základě § 163a.

D. Organizace a struktura skupin

Ve skupinách žalovaných na základě § 163a je charakteristické zastoupení cizineckého prvku společně s českým. Skupiny složené výhradně z občanů ČR byly mezi analyzovanými 13 případy jen 3. Skupina složená výhradně z cizích státních občanů byla pouze jedna. Hlavní podíl na celkovém počtu mají skupiny smíšené, v nichž převažovali občané ČR.

Zastoupení cizinců podle počtu případů ukazuje následující tabulka:

Stát	Počet případů
Vietnam	7
Slovensko.	5
Polsko	4
Ukrajina	3
Indie	2
Rusko	2
Afghanistan	2
Moldávie	1
Bulharsko	1
Čína	1

Zastoupení cizinců odpovídá také mezinárodnímu přesah aktivit, které skupiny vyvíjely. Přesah aktivit do jiných států byl zjištěn v 11 ze 13 případů (u zbývajících dvou případů šlo o případ vydírání a o případ prostituce, ale i v tomto případě se mezi pracovníci vyskytovaly cizinky). Přeshraniční aktivity směřovaly nejčastěji do SRN a do Rakouska (vždy 4x), do Itálie, Slovenska a Polska (po 3 případech) a do Běloruska, Ruska a USA vždy v jednom případě. Mezinárodní propojení skupin žalovaných jako zločinné spolčení je jednoznačné, stejně jako pravidelné „pracovní“ vazby na kontakty v zahraničí, jak vyplývá z analýzy modu operandi. U přepravovaných migrantů se nejedná o přímý přesah do jejich domovských zemí, kde jejich nábor a transport zajišťují jiné skupiny, ale do sousedních států a do Itálie.

Skupiny mají obvykle jednoho hlavního „šéfa“ (9 případů), ale často je kolem tohoto šéfa vytvořena skupinka jeho nejbližších spolupracovníků. Existenci řídicí skupinky, v níž by její členové byli v rovnocenném postavení, nelze ze získaného materiálu dokladovat. Ve většině skupin jsou pod šéfem a jeho případnými nejbližšími spolupracovníky (což jsou někdy jeho sourozenci a příbuzní) organizátoři jednotlivých dílčích činností, případně specialisté (výroba dokumentů apod.) a na nejnižším stupni pak výkonní členové (řidiči, převaděči, převažeči, vyhazovači atd.), případně externí spolupracovníci najímaní na jednotlivé akce. Z tohoto hlediska lze u většiny skupin nalézt vícestupňové řízení (vedení – střední článek/organizátoři dílčích činností – výkonní a externí spolupracovníci). I tento poměrně malý vzorek tedy dokazuje, že organizovaná trestná činnost v ČR již disponuje rozvinutou dělbou činností a funkcí (zde v 10 případech), využíváním externích spolupracovníků (3 případy), využíváním krycích legálních firem (také tři případy), ale i spoluprací s příslušníky Policie ČR a Městské policie, což jsou znaky rozvinutého – nebo alespoň rozvíjejícího se – organizovaného zločinu.

V analýze jsme se snažili zjistit a popsat charakter vazeb mezi členy skupin. K tomu bohužel obsahovaly spisy jen minimum informací. Se zjištěními proto nelze operovat jako s obecně platnými výsledky analýzy.

Lze ale vyslovit hypotézu, že převažují vazby účelové, navázané za účelem páčání trestné činnosti. Tyto vazby, resp. kontakty bývají zprostředkovány přes různé známé nebo přes již stávající členy skupin. Poměrně často se ale vyskytují vztahy příbuzenské a partnerské, přičemž příbuzní šéfa se obvykle nacházejí na vyšších místech skupinové hierarchie. Mezi členy skupin lze nalézt také osoby, mezi nimiž existovaly kontakty již před zahájením trestné činnosti a také partnery v podnikání. Významnou roli v mnoha případech hraje fakt, že pachatelé pocházejí ze stejného regionu, v němž mají většinou bydliště. Pokud byly do činnosti skupin zapojeny ženy, jednalo se ponejvíce o manželky nebo partnery členů.

Kromě obžalovaných pachatelů bylo možné nalézt informace i o existenci dalších osob, které se podílely na trestné činnosti nebo umožňovaly její páčání a nebyly v daných případech stíhány, resp. obžalovány. Často šlo o neustavené spolupachatele, obvykle na dvou úrovních: dodavatelé a kontakty ze zahraničí a řadoví výkonní členové, z nichž někteří byli stíháni a souzeni v zahraničí. Další skupinou jsou osoby z podnikatelsko-živnostnického okruhu, které poskytují služby za úplatu (ubytování, stravování, dopravu a pod). Je zřejmé, že to mohou být najaté osoby, které nemusely vědět, že napomáhají k trestné činnosti. Lze ovšem také vyslovit domněnku, že si tito fiktivní spolupracovníci toho mohli být vědomi, nebo alespoň mohli předpokládat, že se může o nezákonnou činnost jednat. Z tohoto okruhu osob, které mohly vědět, že se jedná o nezákonnou činnost nelze vyloučit příbuzné a rodinné příslušníky a také zákazníky, využívající nezákonně poskytovaných služeb.

E. Poznatky o trestním řízení

Tyto poznatky byly čerpány ze 13 spisů do nichž nebyly zahrnuty rozsudky zahraničních soudů a případy nežalované jako zločinné spolčení.

Obžaloby byly v uvedených případech podány v rozmezí let 2000 až 2008 v celkem rovnoměrném rozložení na jednotlivé roky. Doba, která uplynula od zahájení vyšetřování do podání obžaloby, byla spíše kratší. U deseti případů se pohybovala od šesti měsíců do jednoho roku, pouze ve třech případech tuto horní hranici přesáhla v rozmezí od 1 roku do 2,5 roku. Délka řízení před soudem od podání obžaloby do rozsudku soudu (pokud bylo podáno odvolání, tak do rozsudku odvolacího soudu) se pohybovala v rozmezí 6 měsíců až 6,5 roku. Nad tři roky probíhalo soudní řízení u pěti případů.

Ve většině případů (12) byla na část pachatelů uvalena vazba. Nikdy se to netýkalo všech obžalovaných, pouze některých. Nejčastěji se vyskytlo uvalení vazby na 2 obžalované, o němž bylo rozhodnuto pětikrát. Celkově se počet pachatelů ve vazbě pohyboval v rozmezí 1 až 10 osob. Ve dvou případech byli obžalovaní v době soudního řízení stíháni v zahraničí, čtyři pachatelé byli ve výkonu trestu za jiné trestné činy.

Vzhledem k nesnadnému dokazování v případech žalovaných jako zločinné spolčení se analýza zabývala použitými důkazními prostředky. Jejich využití v jednotlivých případech ukazuje následující tabulka:

Důkazní prostředek	Počet případů
Výpovědi svědků	13
Odposlechy a jejich záznamy	12
Znalecké posudky	11
Výpovědi obviněných proti sobě navzájem	9
Doznání obviněných	8*
Listinné materiály	8
Materiály z domovních prohlídek	8
Informace získané cestou právní pomoci ze zahraničí	5
Důkazy získané operativně pátracími prostředky	1**
Bankovní doklady	1

* vždy se doznala jen část obviněných a obvykle ne v plném rozsahu

** jednalo se o předstíraný zájem policisty o zaměstnání v zahraničí

Vedle klasického důkazního prostředku, kterým jsou výpovědi svědků, prokazuje provedená analýza odposlechy jako druhý nejvýznamnější zdroj důkazů. Lze oprávněně

tvrdit, že pokud by policie neměla tuto možnost, bylo by stíhání a důkazní řízení podstatně znesnadněné, zejména pokud jde o prokazování struktury a dělby činností ve skupinách. Váhu výpovědí a doznání obžalovaných, přestože se objevily ve většině případů, nelze přeceňovat, protože se doznává a svědčí jen malá část obviněných a obvykle dochází jen k částečnému doznání. Využití operativně pátracích prostředků bylo ve sledovaných případech takřka nulové, což je ovšem zřejmě dáno charakterem páchané trestné činnosti.

Významné místo mají znalecké posudky, zejména fonoskopické, prováděné na záznamech odposlechlů, a různé kriminalistické. Počet případů, v nichž byly použity znalecké posudky, obsahuje tabulka:

Druh znaleckého posudku	Počet případů v nichž byl použit
Fonoskopický	9
Jiný kriminalistický (chemie, balistika, daktyloskopie, určení totožnosti, fotografická expertíza)	8
Psychiatrický	4
Počítačová expertíza	4
Stanovení hodnoty věci	2
Ověření pravosti dokumentů	2

Ve většině případů (8) bylo vypracováno více znaleckých posudků, což upozorňuje na náročnost a nákladnost procesu dokazování. Maximální počet znaleckých posudků uplatněných v jedné kauze činil 18.

Analýza ukazuje, že doba od zahájení trestního stíhání není obvykle příliš dlouhá a že v této fázi nedochází k průtahům. Řízení před soudem trvá déle, což vyvolávají především odvolání, podáváná i opakovaně. Vazba je uvalována jen na poměrně malou část pachatelů. Klíčovými důkazními prostředky jsou svědecké výpovědi, informace z odposlechlů a znalecké posudky.

F. Poznatky o pachatelích

U pachatelů jsme podle dostupnosti ve spisech sledovali údaje o jejich věku (míněn byl věk v době započetí žalované trestné činnosti), státní příslušnosti, zaměstnání, předchozím trestání, zda se v průběhu řízení doznali, zda byli odsouzeni podle § 163a a konečně jaké tresty byly nad nimi vyneseny. Záměr sledovat vzdělání pachatelů se nepodařilo realizovat, protože spisy tyto údaje v naprosté většině neobsahovaly.

Poznatky o pachatelích jsou rozčleněny do čtyř částí: cizí státní příslušníci – muži, cizí státní příslušníci – ženy (dohromady 37 osob), občané ČR – ženy, občané ČR – muži.

a) Cizí státní příslušníci - muži

Mezi odsouzenými bylo celkem 34 cizích státních příslušníků – mužů. Až na malé výjimky představovali ve skupinách buď členy vedení nebo přímé spolupracovníky šéfů skupin při zajišťování dodávek migrantů, udržování kontaktů do zahraničí atd. Jejich úkolem tedy obvykle bylo zajistit mezinárodní propojení činnosti skupin.

Státní příslušnost:

Stát	Počet osob
Vietnam	10
Slovensko	5
Čína	5
Polsko	3
Ukrajina	3
Indie	3
Moldávie	2
Rusko	1
Bulharsko	1
Afghanistan	1

Věk těchto cizinců se pohyboval v rozmezí od 20 do 49 let s tím, že většina z nich byla ve věku 31 a více let.

Věk	20-25	26-30	31-35	36-40	Nad 40
Počet	4	4	13	4	9

Vzdělání se u cizinců zjistit nepodařilo, zaměstnání jen zhruba v polovině případů. Jedenáct bylo uvedeno jako soukromí podnikatelé, bez zaměstnání 4, zaměstnanci 3, důchodce 1 a invalidní důchodce také 1.

Údaje o tom, zda již byli trestáni, nebyly uvedeny ve 4 případech. Pokud byl předchozí trest uveden, jednalo se zřejmě o trest vynesený v ČR. U 21 pachatelů bylo uvedeno, že trestání nebyli, u 9 ano.

Většina těchto pachatelů (22) trestnou činnost popřela, nebo nevypovídala. Plně se doznali jen 3 pachatelé, částečně také 3. U šesti tuto informaci spis neobsahoval.

Ze 34 obžalovaných cizinců bylo za trestnou činnost podle § 163a odsouzeno 19, tedy mírně nadpoloviční většina. Ve 30 případech byly uloženy nepodmíněné tresty, pouze ve 4 podmíněné. V 15 případech soud rozhodl o vyhoštění (44 %), ve 12 o propadnutí věci a v 9 případech byl uložen peněžitý trest. Šest z těchto peněžitých trestů znamenalo částku do 50 tis. Kč, ve dvou případech byl uložen peněžitý trest 100 tis. Kč a v jednom 200 tis. Kč (průměrný peněžitý trest činí 61 tis. Kč).

Nepodmíněný trest byl uložen 88 % cizinců v průměrné výši 3,9 roku. Nejvyšší trest činil 7 let (uložen 1x), nejnižší 2 roky (uložen 4x). Nejčastěji byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na 6 let (celkem 6x). Podmíněný trest odnětí svobody byl 3x uložen ve výměře 2 roky, jedenkrát 2,5 roku.

b) Cizí státní příslušníci - ženy

Ženy – cizinky byly mezi pachateli - občany jiných států zastoupeny pouze třikrát a to ve věku 19, 35 a 47 let. Dvě byly občankami Číny, jedna Ruska.

Ve skupinách byly obě Číňanky na pozici blízko vedení (jednalo se o skupinu s převahou cizinců – Číňanů), Ruska zajišťovala ve svém objektu ubytování migrantů. Její zaměstnání bylo uvedeno jako soukromá podnikatelka, jedna z Číňanek byla uvedena jako zaměstnankyně, u další údaj chyběl.

Žádná z žen nebyla podle údajů ve spise dosud trestána. Doznala se pouze jedna a to jen částečně.

Obě Číňanky byly odsouzeny na základě § 163a. Dvakrát byl vyneset nepodmíněný trest (2 a 4 roky), jedenkrát podmíněný (1 rok). Dvakrát bylo uloženo propadnutí věci, jedenkrát vyhoštění. Peněžitý trest uložen nebyl.

c) Čeští občané - muži

Českých občanů bylo mezi odsouzenými pachateli celkem 110. Jejich věk se pohyboval v poměrně širokém rozmezí od 17 do 62 let. Věk pachatelů pod 20 let byl ovšem zcela výjimečný (pouze ve dvou případech).

Věk, v němž odsouzení nejčastěji začali trestnou činnost v rámci analyzovaných případů, se kumuluje do věkových kategorií 26 až 30 let a 31-35 let (obě tyto kategorie tvoří společně přibližně 50 % odsouzených). Podíl pachatelů ve věkových kategoriích 20 až 25 let a 36 až 40 let je v podstatě vyrovnaný – každá z těchto kategorií je zastoupena zhruba 14 %. Zastoupeny jsou ovšem i vyšší věkové kategorie. Pachatelé ve věku 41 až 50 let tvoří 16 procent celkového počtu a pachatelé nad 50 let necelých 7 %.

Lze konstatovat, že mezi pachateli odsouzenými v případech žalovaných na základě § 163a je nejpočetnější věková kategorie 26 až 30 let (27 %), ale celkově převažují pachatelé ve věku nad 30 let, kteří tvoří cca 58 % celkového počtu.

Zaměstnání nebylo uvedeno ve všech případech, ale z dostupných informací se ukazuje, že nejpočetněji jsou zastoupeni soukromí podnikatelé, s odstupem následují zaměstnanci (z toho 1x státní zaměstnanec – policista) a až poté osoby bez zaměstnání. Ve dvou případech se mezi pachateli vyskytli důchodci (starobní a invalidní). Dosažené vzdělání bylo uvedeno jen v jednom spise, nelze tedy vyvozovat závěry, pouze můžeme na základě jiných údajů formulovat hypotézu, že převažují pachatelé vyučení a pachatelé se základním vzděláním.

Stejně jako u cizinců nadpoloviční většina odsouzených trestnou činnost popřela nebo nevypovídala; pokud došlo k doznání, bylo většinou pouze částečné. Trestána již byla nadpoloviční většina odsouzených (cca 57 %), v ní převažují pachatelé, kteří již byli trestáni vícekrát.

Za trestnou činnost na základě § 163a bylo odsouzeno pouze 39 osob z celkového počtu českých pachatelů – mužů.

U uložených trestů mírně převažovaly tresty podmíněné, které se pohybovaly v rozmezí 6 měsíců až 3 let. Nejčastěji ukládaný podmíněný trest činil 2 roky a byl uložen jedenáctkrát. Nepodmíněné tresty se pohybovaly v rozmezí dvou až 7,5 roku. Nejčastěji byl ukládán nepodmíněný trest ve výši 2,5 roku (celkem 9x), trest nad 5 let byl uložen jen pěti odsouzeným. Určitou výjimkou bylo uložení trestu obecně prospěšných prací, který byl v jednom případě uložen třem odsouzeným, a to v rozmezí od 180 do 300 hodin. Zákaz činnosti byl uložen jedenkrát, peněžitý trest byl uložen ve 24 případech, tj. zhruba u 30 % odsouzených pachatelů. Výše uložených peněžitých trestů činila od 2 tis. Kč do 1,5 mil. Kč, nicméně převažovaly peněžitě tresty od 10 do 200 tis. Kč. Trest 750 tis. Kč a více byl uložen pouze čtyřikrát.

d) Čeští občané – ženy

Žen bylo mezi českými pachateli celkem 14, tj. 11 %. Jejich věk se pohyboval v rozmezí 22 až 43 let. Ve věku méně než 24 let byly tři z nich, devět bylo mezi 24 až 34 lety věku, ve věku 34-40 let pouze jedna a nad 40 let také pouze jedna pachatelka. To znamená, že hlavní část pachatelek (64 %) se koncentruje do věku 24-34 let, zastoupení nižší a vyšší věkové kategorie je zřídka. Bez zaměstnání bylo 5 žen (z toho se zřejmě jedna živila prostitucí), jako soukromé podnikatelky byly uvedeny 3 ženy, zaměstnankyněmi bylo 6 žen. Vzdělání nebylo možné zjistit.

Co se týče postavení ve skupině, jednalo se vždy o partnerky nebo manželky členů skupiny. Více žen se ve skupině vyskytlo pouze v případech obchodování s drogami a organizování prostituce. Ve skupinách zabývajících se organizováním nelegální migrace se vyskytly ženy jen ojediněle. Jejich činnost ve skupinách by bylo možné charakterizovat jako pomoc a podíl na činnosti vedení skupiny. Dvě ženy působily jako distributorky drog.

Trestána byla až dosud pouze jedna žena. Za trestnou činnost podle § 163a byly výsledně odsouzeny jen dvě pachatelky, přičemž tresty byly podmíněné (jedenkrát na 2 roky, jedenkrát na 2,5 roku). Vynesené tresty byly takřka výhradně podmíněné, pouze v jednom případě byl uložen nepodmíněný trest na 2 roky odnětí svobody a propadnutí věci.

G. Shrnutí

Poznatky z analýzy soudních spisů ukazují na některé charakteristické rysy v činnosti, struktuře a složení skupin žalovaných na základě § 163a a členů těchto skupin. Charakteristické rysy lze vyvodit i z analýzy trestního řízení a ukládaných trestů.

Struktura souzených skupin, zastoupení a dělba činností korespondují s charakterem trestné činnosti, kterou se zabývají. V zásadě shodné rysy, resp. funkce a činnosti, lze nalézt ve všech skupinách, zabývajících se organizací nelegální migrace (§ 171a).

Velikost skupin poměrně kolísá od 37 žalovaných členů po 5 s průměrem počtu členů přibližně 15, což je poměrně vysoký počet. Přitom je navíc třeba vzít v úvahu, že ne všichni zapojení členové a spolupracovníci jsou v daných případech ztotožnění a stíháni. Skupiny jsou tedy poměrně velké, nicméně nelze stále mluvit o rozsáhlých organizacích.

Typické pro souzené skupiny je jejich specializace na jeden druh trestné činnosti a její základnu v rámci jednoho regionu. Regionální omezení platí i u skupin zabývajících se nelegální migrací, kde je jejich činnost při přebírání migrantů i při jejich přepravě do další země vždy vázána na určitý úsek státní hranice. Také většina členů skupin pochází obvykle z jednoho regionu, samozřejmě s výjimkou cizinců.

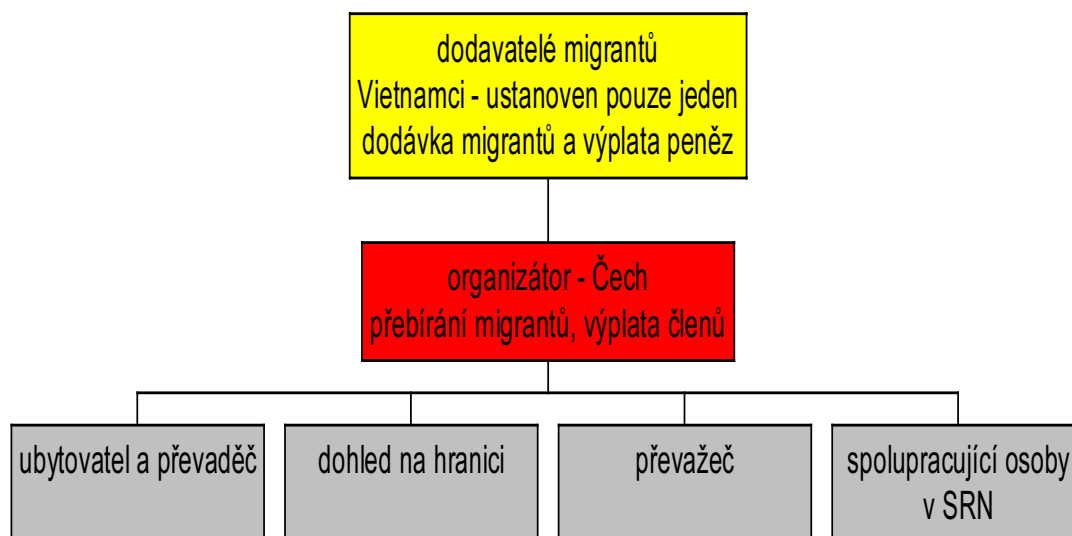
Na druhou stranu je nadnárodní rozsah činnosti naprosto typický. Přeshraniční přesah byl zjištěn u téměř všech skupin.

Struktura a hierarchie skupin v podstatě odpovídá klasickému modelu organizovaného zločinu, kde je na vrcholu hierarchie šéf, případně spolu se svými pomocníky, pak na střední úrovni organizátoři jednotlivých činností a posléze výkonní členové, případně externí spolupracovníci. Tato struktura je obecně platná pro analyzované skupiny s tím, že ve všech případech není zcela vyhraněná a zřetelně rozvinutá a činnosti jednotlivých členů se mohou v některých případech překrývat. Členové skupiny na středním stupni mohou občas působit i jako výkonní, u šéfů je to ale naprosto ojedinělé.

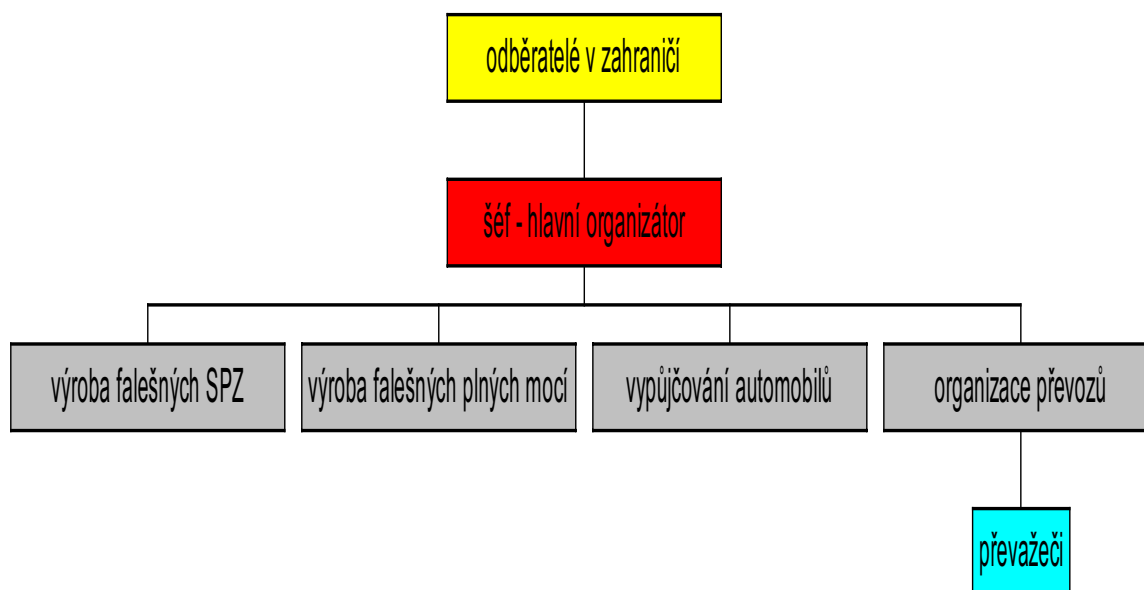
I poměrně malý soubor případů dokumentuje evidentní dělbu činností a funkcí, využívání externích spolupracovníků, využívání krycích legálních firem (tři případy), ale – i když ojediněle - spolupráci s příslušníky Policie ČR a Městské policie. To lze považovat za znaky rozvíjejícího se organizovaného zločinu.

Následující diagramy ukazují některé typické struktury skupin:

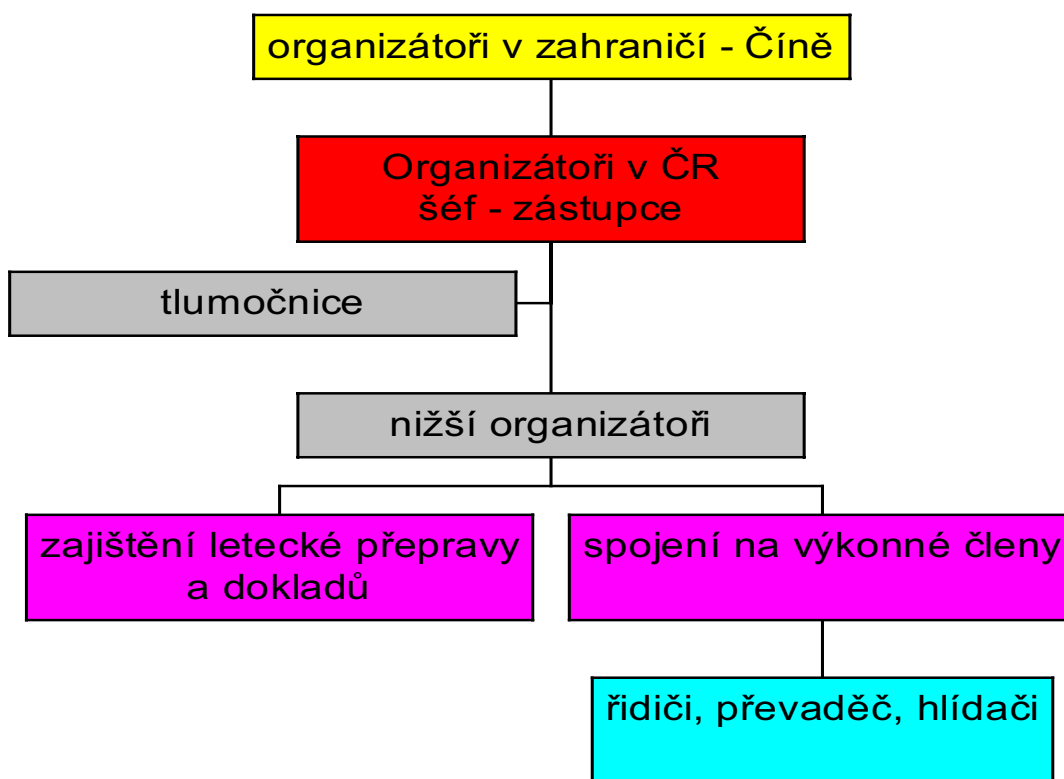
Převaděčská skupina

Skupina obchodující odcizenými automobily

Skupina organizující nelegální migraci - cizí státní příslušníci

Ve skupinách se opakovaně vyskytly partnerské a příbuzenské vztahy s tím, že příbuzenské vztahy se vesměs objevily na úrovni šéfa a jeho spolupracovníků (bratři, bratřanci). Pokud to lze z materiálů zjistit, převažují ve skupinách účelové vazby mezi členy, motivované spoluprací při trestné činnosti. Další typy vztahu (přátelský, spolužáci, kolegové z pracoviště atd.) nebyly zjištěny, resp. nebylo je možné dovodit.

Zastoupení cizinců je v porovnání se zastoupením cizinců v celkovém počtu známých a stíhaných pachatelů vyšší. Týká se to jak složení pachatelů, tak zastoupení cizinců v jednotlivých případech (11 ze 13). To ale odpovídá jejich činnosti a postavení ve skupinách, kde obvykle působí jako dodavatelé migrantů, zajištění kontaktů do zahraničí apod. a to na úrovni spolupracovníků vedení skupin. Státní příslušnost cizinců rovněž odpovídá charakteru činnosti. Vzhledem k převaze skupin zabývajících se organizací nelegální migrace z asijských zemí převažují mezi cizinci Vietnamci, Číňané, Indové a dále jsou obvykle zastoupení státní příslušníci sousedních států.

Zisk plynoucí z trestné činnosti, pokud bylo možné jej zjistit, je poměrně vysoký a za dobu činnosti skupin dosahoval částek i v řádu milionů. O nižší úrovni vývoje směrem k organizovanému zločinu ale svědčí fakt, že nebylo zjištěno nic, co by nasvědčovalo použití části zisku na investice směřujícím do jiných oblastí, případně snahám o skrytí původu zisků. Určitou výjimkou byl případ vydírání, kde ale investice do jiných oblastí (nemovitosti, další

podniky) nebylo možné jednoznačně doložit, a případ organizování prostituce, kde byl zisk mj. používán na provoz vlastněných nočních podniků. Ve většině případů byl zisk zřejmě používán na krytí „provozních nákladů“ a na osobní spotřebu členů.

Trestná činnost byla ve většině případů zaměřena na organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 171a TZ (8 ze 13 případů). Dalších pět skupin bylo zaměřeno pokaždé na jiných druh činnosti (neoprávněné podnikání, podvod a podílnictví, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, kuplířství a vydírání). Jako činnost, která by svým charakterem blížila „jemnější práci“ ve smyslu tzv. kriminality bílých límečků, by bylo možné charakterizovat s určitými výhradami plynoucími z nedostatku informací, snad pouze případ neoprávněného podnikání, tj. zprostředkování nelegálního zaměstnání v USA, kde byla použita i krycí firma.

Dokumentovaná délka páčání trestné činnosti se obvykle pohybuje do dvou let kromě dvou případů, které tuto hranici přesáhly. Jednou z těchto výjimek byla skupina, která provozovala vydírání a jejíž činnost trvala osm let.

Užívaný modus operandi je v podstatě shodný u všech skupin zabývajících se organizací nelegální migrace (převzetí migrantů od dodavatele-cizího státního občana – převod přes zelenou hranici – převoz přes určitou část území ČR – opakovaný převod přes zelenou hranici do dalšího státu; často jsou používáni tzv. čističi, kteří projíždějí trasu a vykonává se předběžná kontrola stavu na hranici). U ostatních případů odpovídá modus operandi vykonávané činnosti a nevyskytuje se v něm celkem nic neočekávaného.

V kontextu ostatních případů je poněkud výjimečný případ vydírání, který představoval hrubou násilnou kriminalitu, spojenou s užíváním výhrůžek i přímočarého fyzického brutálního násilí od ničení majetku až po násilí vůči obětem a směřující ke kontrole určitých typů podnikání v regionu. Tento případ připomíná klasické počátky organizovaného zločinu, vyznačující se hrubostí prostředků a zaměřením na kontrolu určitého prostředí.

Pokud jde o trestní řízení, doba od zahájení vyšetřování do podání obžaloby je u většiny případů relativně krátká - do jednoho roku. Doba řízení před soudem také ve většině případů nepřekračuje jeden rok. K prodloužení dochází především z důvodu podávaných odvolání. I tak tato doba přesáhla tři roky jen u pěti případů. Obecně platí, že odvolací soudy klasifikaci trestné činnosti i výši uložených trestů spíše zmírňují. Vazba je uvalována jen na menší část obžalovaných mezi podáním obžaloby a rozhodnutím soudu.

Nejčastěji používanými důkazy jsou výpovědi svědků, poznatky z odposlechů a znalecké posudky. Doznání obžalovaných nejsou častá a nedochází k nim především u osob, které byly na vyšších stupních skupinové hierarchie. Pro poznání struktury a celkové činnosti skupin mají klíčový význam odposlechy. Naopak využití operativně pátracích prostředků téměř neexistuje.

Kromě § 163a jsou často další osoby ve skupinách žalovány za trestnou činnost dle § 43 (trestný čin spáchaný ve prospěch zločinného spolčení) jako osoby, které nepatřily k organizátorům, ale na činnosti skupin se vědomě podílely. Na základě § 163a bylo žalováno 71,5 % všech obžalovaných, z nich bylo odsouzeno s použitím tohoto ustanovení 45,7 %, což

je 30,5 % všech obžalovaných. Je tedy zřejmé jednak to, že státní zastupitelství nepodávají paušálně obžalobu na všechny osoby, které se účastnily činnosti skupiny charakterizované jako zločinné spolčení, a soudy pak přesvědčivost důkazů znovu pečlivě zkoumají. Výsledkem je odsouzení zhruba každého třetího pachatele, podílejícího se na činnosti skupiny charakterizované v obžalobě jako zločinné spolčení. Nelze tedy hovořit o paušálním užívání § 163a. Na jeho základě jsou odsuzovány – v případě prokázání znaků zločinného spolčení - osoby stojící na vrcholu hierarchie skupin – šéfové, jejich pomocníci, zahraniční kontakty a někdy osoby ze středního článku. Výkonní členové takto vesměs odsuzováni nejsou.

K pachatelům lze souhrnně konstatovat, že se jedná o osoby, jejichž věk se pohybuje převážně mezi 26 až 35 lety, což platí i pro ženy a výrazněj se to projevuje u cizinců. Vzdělání nebylo možné zjistit, u profese je nejčastěji uváděn soukromý podnikatel. Údaje o předchozích trestech nejsou u cizinců průkazné, protože tresty jsou známy jen pokud byly uloženy v ČR, což ale i tak činí zhruba jednu třetinu z počtu cizinců. U českých občanů převažují pachatelé již v minulosti trestaní.

Podíl žen na počtu odsouzených pachatelů činí 10,5 %.

Cizinci jsou odsuzováni vzhledem k počtu obžalovaných častěji a častěji jsou jim také ukládány nepodmíněné tresty (skoro v 90 % odsouzení). Také jsou na základě § 163a odsuzováni častěji než čeští občané. To zřejmě odpovídá jejich roli ve skupinách. Jejich podíl na počtu odsouzených pachatelů činí 24 %.

U českých pachatelů mírně převažují podmíněné tresty, což lze opět vysvětlit podstatně širším zastoupením osob stojících na výkonné úrovni a externích spolupracovníků. Podmíněné tresty jednoznačně převažují u odsouzených žen. Nepodmíněné tresty nad 5 let odnětí svobody jsou ukládány jen výjimečně. Zastoupení peněžitých trestů není zanedbatelné, tento trest byl uložen ve 29 případech, z toho pěti cizincům. Jeho horní hranice dosáhla 1,5 mil. Kč, ale obvykle je tento trest ukládán ve výši nepřesahující 200 tis. Kč, což se vzhledem k ziskům z trestné činnosti rozhodně nejeví jako přehnané. Často je užíván trest propadnutí věci a u cizinců také vyhoštění.

Celkově lze říci, že analyzované případy, stíhané a souzené na základě § 163a, prokazují existenci organizované trestné činnosti v ČR, která naplňuje znaky zločinného spolčení. Organizace činnosti a struktura skupin ve většině případů odpovídá definici zločinného spolčení, ale i přes relativní početnost některých skupin nelze hovořit o rozsáhlých organizacích, vyvíjejících dlouhodobou činnost. Členové těchto skupin se nerekutují z tzv. bílých límečků nebo osob s vyšším vzděláním či sociálním statusem. Nejčastěji uváděnou profesi soukromého podnikatele nelze v tomto případě chápat jako indikátor takového vyššího statusu. Naopak mezi nimi mírně převažují osoby s předchozí kriminální zkušeností.

I přes naplnění znaků zločinného spolčení tedy analyzované případy odpovídají spíše klasifikaci nižšího stupně vývoje organizovaného zločinu. Je ovšem pravda, že se mezi nimi nevyskytl žádný případ kriminality, vyžadující vyšší kvalifikaci a sofistikovanější postupy.

Vyhodnocení údajů z rejstříku trestů u osob odsouzených za §163a v období 1999-2007

Jako součást výzkumného úkolu byla provedena analýza údajů ke kriminální kariéře a k trestání osob, odsouzených na základě § 163a – účast na zločinném spolčení v období let 1999-2007. Rok 1999 jako počátek byl zvolen proto, že v tomto roce byl na základě tohoto ustanovení trestního zákona odsouzen první pachatel. Podkladem k této analýze byly anonymizované údaje z Rejstříku trestů.

Odsouzení na základě § 163a (ve všech případech podle odstavce 1 tohoto paragrafu) bylo dle údajů z Rejstříku trestů v uvedeném období v délce 9 let zjištěno u celkem 78 osob. Z toho bylo 53 občanů ČR (68 %) a 25 cizích státních příslušníků (32 %). Počet odsouzených žen činil 6, všechny byly občankami ČR; poměr mezi odsouzenými muži a ženami u občanů ČR činil tedy 89 % ku 11 %.

A. Cizí státní příslušníci

Především zjišťujeme, že podíl odsouzených cizinců výrazně převyšuje podíl cizinců na celkovém počtu známých a stíhaných pachatelů, který se dlouhodobě pohybuje na úrovni cca 6-8 %. Zhruba odpovídá podílu cizinců na stíhaných a obžalovaných osobách (29,7 %), zjištěným analýzou obžalob, provedenou v předchozí fázi výzkumu organizovaného zločinu⁵. Údaje z Rejstříku trestů tedy rovněž potvrzují, že se na skladbě osob stíhaných a odsouzených za páchaní organizované kriminality v ČR podílejí cizí státní příslušníci podstatně významněji (cca jednou třetinou), než na celkovém počtu známých a stíhaných pachatelů. To je v souladu se základní tezí, že organizovaná kriminalita má mezinárodní charakter, čemuž odpovídá i zvýšený podíl cizinců na jejím páchání.

U odsouzených cizinců převažovali občané asijských zemí (celkem 11, nejvíce Vietnam – 5, dále Indie 3, Afghánistán 2, Pákistán 1). Šest odsouzených bylo ze států bývalého SSSR (Ukrajina 3, Moldávie 2, Rusko 1), šest ze států střední Evropy (Slovensko 4, Polsko 2) a dva z balkánských států (Rumunsko 1, Jugoslávie 1).

V době odsouzení na základě § 163a u cizinců jednoznačně převažovali pachatelé středního věku. Z celkových 25 odsouzených osob bylo 14 ve věku 30-39 let a 7 ve věku 40-49 let. Ve věku nad padesát let byli odsouzeni 3 pachatelé, pouze jeden byl ve věkové kategorii 20-29 let.

⁵ Scheinost, M., Diblíková, S.: Zločinné spolčení – právní rámec, definice, postih, pachatelé. Kriminalistika 2/2009.

Recidivu jsme pro účely této analýzy chápali jako kriminologickou recidivu, tj. nebyly brány v úvahu souhrnné tresty, ale celkový počet odsouzení/rozsudků.

U cizinců samozřejmě nelze předchozí kriminální kariéru doložit a analyzovat, protože lze důvodně předpokládat, že předchozí odsouzení v jejich domovských, resp. jiných dalších státech, nebylo možné zjistit. Zjištění z údajů českého rejstříku trestů, že 18 pachatelů bylo odsouzeno poprvé a jen 7 osob (28 %) má již za sebou předchozí odsouzení, má tedy jen velmi omezenou vypovídací hodnotu.

Na základě dostupných údajů lze konstatovat, že dvakrát byli odsouzeni dva pachatelé, třikrát rovněž dva pachatelé. Vícenásobné odsouzení bylo zjištěno ve třech případech (u jednoho pachatele 4x, u jednoho 5x, u jednoho 11x), v těchto třech případech se však vždy jednalo o občana Slovenské republiky. U hrozivě působících jedenácti odsouzení u občana SR se ale jednalo především o odsouzení z dřívější doby (§ 132 – rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, § 209a – neoprávněné užívání cizího motorového vozidla); u následných odsouzení šlo o § 171a - nedovolené překročení státní hranice. Tento pachatel byl v minulosti vesměs trestán podmíněnými a peněžitými tresty.

Ze všech sedmi recidivujících pachatelů nebyl nikdo odsouzen opakovaně na základě § 163a, t.j. k odsouzení za tento paragraf došlo vždy pouze jedenkrát a až jako k poslednímu.

Dnes již zrušené § 209a a § 132 se vyskytly u předchozích odsouzení vícekrát (vždy u občanů SR). Četnost výskytu paragrafů TZ u předchozích odsouzení ukazuje následující tabulka :

§§ předcházející odsouzení za 163a

kolikrát	§§
3x	209a
2x	132, 171a, 176, 185, 221, 223
1x	201, 204, 209, 217, 224, 247, 250, 285
1x	8 (pokus TČ)

Z výše uvedených důvodů nelze z těchto zjištění činit závěry. Ukazuje se ale, že u pachatelů – cizinců, u nichž byly dostupné údaje o recidivě, se u předchozích odsouzení objevují – kromě trestných činů dnes již zrušených – i závažnější trestné činy nedovoleného ozbrojování, ublížení na zdraví, kuplířství a ohrožování výchovy mládeže.

Následující tabulka ukazuje četnost druhů trestů, uložených recidivujícím pachatelům :

Předchozí tresty u recidivujících

kolikrát	druh trestu
7x	podmíněný
6x	NEPO : 2x<1, 3x1-3, 1x3-5 let
5x	peněžitý
3x	nápravné opatření
2x	propadnutí věci, srážka z platu
1x	OPP

Z tabulky vyplývá, že u předchozích odsouzení (před odsouzením na základě § 163a) byly pachatelům ukládány v převážené míře tresty nespojené s odnětím svobody. U nepodmíněných trestů se pouze jedenkrát objevuje nepodmíněný trest v rozmezí 3-5 let, jinak jde o tresty nižší.

Tresty za trestnou činnost spojenou s účastí na zločinném spolčení (§ 163a) jsou již zjevně přísnější.

Tresty za trestnou činnost spojenou s účastí na zločinném spolčení

kolikrát	druh trestu
9x	propadnutí věci
8x	podmíněný
8x	vyhoštění
4x	peněžitý (35,50, 100, 200 tis. Kč)
1x	zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty
0	propadnutí majetku
17	NEPO
4x	1-3 roky
10x	3-5 let
3x	5-10 let

Zde již jednoznačně převládají tresty nepodmíněné, jejichž délka se nejčastěji pohybuje mezi 3 a 5 roky odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že se jedná o cizince, je pochopitelný výskyt trestu vyhoštění (v 8 případech), i když byl uplatněn pouze v 8 případech z 25 odsouzených pachatelů. Pouze čtyřikrát byl uložen trest peněžitý a jen jedenkrát zabrání věci. Pachatelé, kteří byli odsouzeni k nepodmíněnému trestu, byli následně v 5 případech podmíněně propuštěni (to je necelá jedna třetina – 29 % - nepodmíněně odsouzených).

Druh trestné činnosti, páchané v rámci účasti na zločinném spolčení, ukazuje následující tabulka :

§§ ve spojení se zločinným spolčením (§ 163a)

kolikrát	§§
21x	171a
4x	43
3x	8
3x	204 (z toho 1x opakovaně – pachatel byl v minulosti za tento trestný čin již odsouzen bez účasti na zločinném spolčení)
2x	176
1x	9
1x	250
1x	251
1x	10 (účastník TČ)

Kromě uplatnění § 163a – účast na zločinném spolčení – byl navíc ve čtyřech případech uplatněn § 43 – ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení, ve třech případech se jednalo o pokus trestného činu, v jednom případě byl použit § 9 a v jednom § 10 (pachatel, spolupachatel a účastník trestného činu). Pokud jde o trestné činy, definované ve zvláštní části trestního zákona, je jednoznačně nejvíce zastoupen § 171a – nedovolené překročení státní hranice. Ve třech případech došlo k odsouzení za kuplířství, ve dvou za padělání a pozměňování veřejné listiny. Dále se jedenkrát vyskytl již jen podvod a podílnictví.

B. Občanky ČR - ženy

Žen se mezi pachateli odsouzenými na základě § 163a vyskytlo pouze 6. U žádné z nich nebyla zaznamenána recidiva. Ve všech šesti případech jim byl vysloven podmíněný trest. Ve třech případech bylo vůči nim uplatněno ustanovení § 43 – ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení. Ve spojení se zločinným spolčením se třikrát dopustily trestného činu nedovoleného překročení státní hranice (§ 171a), třikrát kuplířství (§ 204) a jedenkrát ohrožování výchovy mládeže (§ 217). U žen je na rozdíl od cizinců a Čechů – mužů věk v době odsouzení posunut níže: ve třech případech byly odsouzeny ženy ve věku 20-29 let, ve dvou 30-39 let, v jednom nad 40 let.

C. Občané ČR – muži

Občanů ČR – mužů byla na základě § 163a odsouzeno ve sledovaném období celkem 47. Jejich věk se v době odsouzení podle § 163a pohyboval stejně jako u cizinců především ve věkové skupině 30-39 let (18 odsouzených) a 40-49 let (17 odsouzených). Celkově ukazuje věk odsouzených na základě § 163a následující tabulka :

Věk v době odsouzení za 163a

věk	cizinci	Češi-Ž	Češi-M
<20	0	0	0
20-29	1	3	7
30-39	14	2	18
40-49	7	1	17
50-59	3	0	4
>60	0	0	1

Je zřejmé, že za účast na zločinném spolčení jsou nejčastěji odsuzováni pachatelé ve středním věku (30-49 let) s výjimkou žen, kde je z poloviny zastoupena mladší věková skupina mezi 20 a 29 lety. Ve věku pod 18 let nebyl odsouzen nikdo. Potvrzuje se, že trestná činnost páchaná ve zločinném spolčení je záležitostí především středních věkových skupin pachatelů.

Údaje o **předchozí kriminální kariéře českých pachatelů** ukazují, že mezi osobami odsouzenými na základě § 163a významně převažují recidivisté. Recidivistů (ve smyslu kriminologické recidivy) bylo z celkových 47 pachatelů zjištěno 37, tj. 79%. Pouze 10 osob tedy bylo v době odsouzení na základě § 163a tzv. prvopachatelů.

Věk recidivistů v době prvního odsouzení je samozřejmě zřetelně nižší a poměrně často došlo k prvnímu odsouzení již před 18 rokem věku.

Věk recidivistů v době prvního odsouzení

věk	počet odsouzených
< 18 (mladistvý)	11
18-19	3
20-29	16
30-39	5
40-49	2
50-59	0
>60	0

Naprostá většina recidivistů byla poprvé odsouzena do svých 29 let věku, z toho 11 jako mladiství a další tři před dosažením 20 roku. První odsouzení je tedy ve srovnání s věkem v době odsouzení na základě § 163a posunuto o dvě věkové kategorie níže.

Počet odsouzení předcházejících odsouzení za § 163a

počet odsouzení	počet pachatelů
1x	11
2x	11
3x	8
4x	2
5x	3
6x	1
Vícekrát (10x)	1

Za účast na zločinném spolčení jsou tedy ve významně převažujícím počtu odsuzováni pachatelé s předchozí kriminální kariérou. Těch, kteří byli v předchozí době odsouzeni již třikrát a vícekrát, je 32 % (15 osob), tedy cca 1/3 ze všech odsouzených. Dalo by se tedy usuzovat, že zločinná spolčení vytvářejí především pachatelé, kteří již byli za trestnou činnost stíháni a odsouzeni, tedy že trestná činnost ve zločinném spolčení je dalším postupným krokem jejich kriminální kariéry. Platnost této hypotézy je ale limitovaná, jak se ukáže ze zjištění, za jaké trestné činy páchané ve zločinném spolčení jsou pachatelé především odsuzováni.

U převážné části recidivistů (celkem u 33) bylo odsouzení na základě § 163a posledním dosud zaznamenaným odsouzením. Ze čtyř zbývajících se jednalo o předposlední odsouzení

s tím, že poslední odsouzení bylo za jiný trestný čin, než za který byli odsouzeni ve spojitosti se zločinným spolčením. Jeden pachatel byl na základě § 163a odsouzen již před více dalšími odsouzeními. Nebylo zjištěno, že by některý z pachatelů byl za účast na zločinném spolčení odsouzen opakovaně.

Pouze u dvou pachatelů, odsouzených za trestný čin spáchaný v účasti na zločinném spolčení, bylo zjištěno, že za stejný trestný čin, nekvalifikovaný ale jako zločinné spolčení, již byli odsouzeni v minulosti. Znamená to, že recidivisté - pachatelé trestných činů, spáchaných ve zločinném spolčení, se zaměřují ve zločinném spolčení vesměs na jinou trestnou činnost, než páchali dosud.

Zaměření trestné činnosti předcházející odsouzení na základě § 163a ukazuje následující tabulka :

§§ předcházející odsouzení za 163a

§	Četnost výskytu
247	22
201	7
221	6
238	6
250	6
257	6
132	5
171	5
202	5
209a	5
124	4
223	3
235	3
251	3
148	2
171a	2
187	2
246	2
117	1
136	1
140	1
156	1
158	1
161	1
175	1
185	1
187a	1
197	1
201b	1
213	1
224	1
234	1
242	1
248	1
249	1
276	1

Tabulka dokládá, že jednoznačně převažuje majetková trestná činnost (krádež). Další trestné činy mají významně nižší frekvenci. Krádež je se značným odstupem následována ohrožením pod vlivem návykové látky, ublížením na zdraví, porušováním domovní svobody, podvodem, poškozováním cizí věci, mařením výkonu úředního rozhodnutí, výtržnictvím. Na této úrovni (5-6x) se vyskytují také dnes již zrušené trestné činy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a neoprávněné užívání cizího motorového vozidla. Obecně platí, že nejzávažnější trestné činy se vyskytují jen ojediněle: loupež a nedovolené ozbrojování jsou zastoupeny pouze jednou, trestné činy spojené s drogami třikrát; vražda se nevyskytla.

I v několika málo případech dalšího odsouzení po odsouzení za účast na zločinném spolčení, se vyskytuje převážně trestná činnost nespojená s násilím (§ 148 - zkrácení daně, 171 – maření výkonu úředního rozhodnutí, 247 – krádež a 250 – podvod). Osoby odsouzené za účast na zločinném spolčení tedy není možné označit za typ násilných pachatelů.

Tomuto konstatování odpovídá charakter trestů, uložených v předchozí kriminální kariéře.

Předcházející tresty

Podmíněný	50
Peněžitý	15
Propadnutí věci	2
Zabrání věci	0
Propadnutí majetku	0
Zákaz činnosti	5
OPP	2
Nápravné opatření	7
NEPO pod 1 rok	6
NEPO 1-3	13
NEPO nad 3-5	2
NEPO nad 5-10	2
NEPO nad 10	0

Z tabulky je patrné, že udělené tresty byly ve většině nespojeny s odnětím svobody a koncentrovaly se do podmíněných a částečně peněžitých trestů. I nepodmíněné tresty odnětí svobody byly ukládány hlavně v rozmezí do tří let. Nepodmíněné tresty nad tři roky byly zjištěny pouze ve 4 případech odsouzení. Pokud došlo k dalšímu odsouzení po odsouzení za § 163a, byl jedenkrát uložen trest obecně prospěšných prací, jedenkrát podmíněný trest a dvakrát trest nepodmíněný.

Soudě podle údajů Rejstříku trestů o předchozí kriminální kariéře, bylo by tedy možné konstatovat, že pachatel – Čech odsuzovaný za trestnou činnost spáchanou ve zločinném spolčení je převážně recidivista, jehož kriminální kariéra začala v poměrně mladém věku a v jehož dosavadní kriminální kariéře převládá majetková a méně závažná další trestná činnost. Násilná trestná činnost (kromě ublížení na zdraví, což by bylo možné s jistou dávkou pravděpodobnosti přičítat rvačkám) se v dosavadní trestné činnosti vyskytuje jen málo.

Profil vícenásobně trestaného recidivisty, odsouzeného za účast na zločinném spolčení ilustruje následující tabulka, uvádějící 16 pachatelů, kteří byli odsouzeni celkově nejméně čtyřikrát :

ČTYŘNÁSOBNÁ A VÍCENÁSOBNÁ RECIDIVA

Kolikrát odsouzen	Naposled odsouzen za 163a ano-ne (+doprovázející §)	Věk při prvním odsouzení	Věk při odsouzení za § 163a	Předchozí §§	Předchozí tresty
4 (z toho 1x soudem jiného státu)	Ano - jen za 163a	27	34	124, 235	2xPO, 1x NEPO
4	Ano – za 171a, 185	41	63	132, 221, 175	Nápr.opatření, 2xPO
4	Ano – za 171a	25	41	209a, 250	Nápravné op., 2xNEPO
4	Ano – za 171a	16	36	132, 148, 240, 247	2xPO, 1xNEPO
4	Ano – za 171a	24	38	117, 247, 250, 124, 148	2xPO, 1x peněžitý, 1xNEPO
4	Ano – za 171a	31	48	276, 223, 235	3x PO
4 (1x po odsouzení za 163a)	Ne – poslední odsouzení za 251	30	44	132, 235	1xPO, 2x peněžitý
5 (před odsouzením za 163a nebyl odsouzen po dobu 11 let)	Ano – jen za 163a	17	40	202, 247, 124	2x nápr.o., 1xPO, 1x peněžitý
5 (1x po odsouzení za 163a)	Ne – poslední odsouzení za 171	23	29	247, 202, 221	3xPO, zákaz činnosti, OPP
5	Ano – za 171a	17	28	202, 221, 238, 247	2xPO, 2xNEPO
6 (2x po odsouzení za 163a)	Ne – poslední odsouzení za 148, 250	23	41	132, 248	3xPO, 2x peněžitý
6	Ano – za 171a	22	39	156, 247, 187, 251	1xPO, nápravné o., peněžitý, OPP, 1xNEPO
6 (z toho 5x odsouzen do r. 1987)	Ano – za 171a	16	53	223, 201	3x PO, 2x zákaz činnosti, 1x peněžitý trest
6	Ano – jen za 163a	18	49	209a, 247, 132,	4xPO, 1xNEPO (+ 1xpřeměna PO), peněžitý
8	Ne – poslední odsouzení za 247	21	30	171, 234, 238, 247,	4xPO, 2xOPP, 2x zákaz činnosti
11	Ano – za 171a	17	38	209a, 247, 171, 201	2xPO, 8xNEPO (vždy do 3 let), 1xOPP

Pohled na druh trestné činnosti spáchané **v souvislosti se zločinným spolčením** ukazuje, že velkou většinu tvoří trestný čin nedovoleného překročení státní hranice - § 171a (celkem 30 pachatelů ze 47, tj. 64 %).

§§ spojené se zločinným spolčením

§	četnost výskytu
171a	30
43	14
204	5
Jen 163a	5
118	4
217	3
185	2
251	1

Ve 14 případech byl použit § 43 (trestný čin spáchaný ve prospěch zločinného spolčení). V pěti případech byli pachatelé odsouzeni pouze za použití § 163a bez spojení s dalším trestným činem. Další trestné činy se vyskytují pouze v malém počtu, nejvíce kuplířství (§ 204), neoprávněné podnikání (§ 118), ohrožování výchovy mládeže (§ 217), nedovolené ozbrojování (§ 185), jedenkrát trestný čin podílnictví (§ 251).

Souhrnně lze tedy říci, že osoby – čeští občané, muži – byli v období let 1999 až 2007 odsuzováni v souvislosti se zločinným spolčením téměř výhradně za organizaci nelegální migrace a jen z malé části za další trestné činy, představované kuplířstvím (spojeným s ohrožováním výchovy mládeže) a nedovoleným podnikáním. Výskyt zbraně byl prokázán a odsouzen pouze v jediném případě.

Tresty vyslovené za zločinné spolčení se více posouvají do oblasti nepodmíněných trestů (podmíněný trest byl vysloven 19x, nepodmíněný 27x).

Tresty vyslovené za trestnou činnost dle § 163a

trest	četnost trestu
Podmíněný	19
Peněžitý	6
Propadnutí věci	8
Zabrání věci	0
Propadnutí majetku	0
Zákaz činnosti	2
OPP	0
NEPO pod 1 rok	0
NEPO 1-3	16
NEPO nad 3-5	5
NEPO nad 5-10	5
NEPO nad 10	1

Porovnáme-li poměrné zastoupení trestů, udělovaných v předchozí kriminální kariéře a trestů vyslovených při odsouzení v souvislosti se zločinným spolčením, je zjevné, že v souvislosti se zločinným spolčením jsou vyslovovány tresty přísnější ve smyslu vyššího zastoupení trestu nepodmíněného.

trest	% z trestů udělených v předchozí kriminální kariéře	% z trestů udělených za zločinné spolčení
Podmíněný	48%	31%
Nepodmíněný	22%	43%
Peněžitý	14%	10%
Propadnutí věci	2%	13%
Zákaz činnosti	5%	3%

Nepodmíněný trest za trestnou činnost spáchanou ve spojitosti se zločinným spolčením tvoří téměř dvojnásobek poměrného zastoupení nepodmíněného trestu u předcházející trestné činnosti recidivistů (ale i tak nedosahuje ani poloviny z udělovaných trestů; kromě toho ve 12 případech z 27 došlo k podmíněnému propuštění). Úměrně tomu samozřejmě klesá podíl podmíněných trestů a naopak významně narůstá podíl trestu propadnutí věci. Pozoruhodné ovšem je, že u trestů uložených za trestnou činnost spojenou se zločinným spolčením klesá podíl trestu peněžitého, ačkoli odebrání zisku je považováno za jeden z nejúčinnějších nástrojů boje s organizovaným zločinem. Peněžitý trest byl uložen celkem pouze 6x (v rozmezí 50 tis. až 1,5 mil., z toho třikrát došlo k jeho přeměně na nepodmíněný trest).

V souvislosti se zločinným spolčením bylo uloženo celkem 6 nepodmíněných trestů přesahujících 5 let odnětí svobody. V pěti případech to bylo za trestný čin dle § 171a (nedovolené překročení státní hranice), v jednom případě byl pachatel odsouzen jen na základě § 163a. Ve všech těchto případech šlo o recidivisty.

výše trestu (roky)	§	počet předchozích odsouzení
5,5	171a	4
5,5	171a	6
6	171a	3 (z toho 1x v SRN)
7,5	171a, 185	4
8	163a	4 (z toho 1x v SRN)
10	171a	2 (z toho 1x za podvod s rozsudkem 6 let NEPO)

U trestné činnosti spojené se zločinným spolčením tedy narůstá podíl nepodmíněných trestů, ale i tak mezi nimi převažují tresty v rozmezí 1-3 let. Tresty nad pět let odnětí svobody nejsou časté a jsou vyslovovány pachatelům s vícenásobnou recidivou, resp. závažnější

předchozí trestnou činností. Počet podmíněných propuštění je poměrně vysoký; podmíněně propuštěn byl i pachatel, jemuž byl uložen nepodmíněný trest 8 let a to již po dvou letech. Celkově tento přístup ovšem odpovídá převažujícímu charakteru trestné činnosti, která spočívá především v organizování nelegální migrace, kde § 171a sám o sobě stanovuje horní hranici trestu na tři roky. Přestože uvedené případy byly kvalifikovány jako zločinné spolčení, došlo ke zvýšení nepodmíněného trestu nad 3 roky pouze v 11 případech.

Vyhodnocení údajů z rejstříku trestů týkajících se pachatelů stíhaných za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině

Vzhledem, k tomu, že analýza údajů z rejstříku trestů u pachatelů odsouzených v letech 1999 až 2007 za trestnou činnost spáchanou ve spojitosti se zločinným spolčením poukazuje spíše na méně závažný charakter trestné činnosti i předchozí kriminální kariéry, byla pro určité srovnání vybrána skupina pachatelů, odsouzených ve stejném období za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině, případně za trestnou činnost žalovanou ve spojitosti se zločinným spolčením, u nichž však k odsouzení na základě § 163a nedošlo.

Takto bylo vybráno 43 osob, občanů ČR, z toho jedna žena.

Údaje poskytnuté v anonymizované podobě byly analyzovány z hlediska dosavadní kriminální kariéry, resp. kriminologické recidivy, věku, charakteru trestné činnosti a dosud udělených trestů.

Jediná **žena**, zahrnutá do souboru byla vícenásobná recidivistka, odsouzená celkem 10x. V době prvního odsouzení jí bylo 18 let, v době posledního odsouzení 35 let. K předchozím odsouzením došlo pětkrát na základě § 250 (podvod), 2x na základě § 248 (zpronevěra), a dále byla odsouzena dle § 176a (nedovolená výroba a držení státní pečeti a úředního razítka), 213 (zanedbání povinné výživy), 216a (obchodování s dětmi), 217 (ohrožování výchovy mládeže), 247 (krádež), 249 (neoprávněné užívání cizí věci). V závěru byla obviněna z obchodování s dětmi ve spojitosti se zločinným spolčením.

V tomto případě se jedná o v podstatě nepřerušovanou kriminální kariéru (10 odsouzení za 17 let), během níž jí byl vysloven 4x podmíněný trest, 4x nepodmíněný (naposledy v délce 3 let a 2 měsíců), 1x nápravné opatření a 1x trest obecně prospěšných prací, přeměněný posléze na trest nepodmíněný. Tato kriminální kariéra vrcholí účastí na organizované formě obchodování s dětmi.

Všichni **pachatelé – muži** byli rovněž recidivisté, ale jedenáct z nich bylo již odsouzeno pouze jedenkrát, deset z nich dvakrát. Čtyřikrát a vícekrát jich bylo odsouzeno 18.

Kriminologická recidiva

počet odsouzení	počet pachatelů
1x	11
2x	10
3x	3
4x	4
5x	3
6x	3
7x	5
8x	0
9x	3

Věk pachatelů v době prvního a posledního odsouzení uvádí následující tabulka :

věk v době prvního odsouzení	počet pachatelů	věk v době posledního odsouzení	počet pachatelů
<18	7	<18	0
18-19	5	18-19	0
20-29	19	20-29	9
30-39	10	30-39	13
40-49	1	40-49	6
50-59	0	50-59	2
>60	0	>60	1

Pozn.: Pachatelé, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku pod dvacet let, se dopustili první trestné činnosti často v době základní vojenské služby.

Z tabulky vysvítá, že v této skupině pachatelů došlo k prvnímu odsouzení nejčastěji ve věku mezi 20 a 29 lety a následně mezi 30 a 39 lety (celkem 29 pachatelů ze 42), což odpovídá stavu zjištěnému u pachatelů odsouzených za trestnou činnost spojenou se zločinným spolčením.

U pachatelů odsouzených za trestnou činnost spojenou se zločinným spolčením je však vyšší podíl těch, kteří byli poprvé odsouzeni ve věku do 20 let (38 % ve srovnání s 29 % z nyní analyzované skupiny) a poslední odsouzení se kumuluje ve věkové kategorii 30-49 let (76 % odsouzených). U skupiny pachatelů závažné trestné činnosti spáchané v organizované skupině se poslední odsouzení nejčastěji týká kategorie 20-39 let (70 % odsouzených).

Lze říci, že pachatelé odsouzení za trestnou činnost spojenou se zločinným spolčením byli relativně mladší na počátku své kriminální kariéry, srovnávací skupina pachatelů závažné trestné činnosti je naopak relativně mladší při posledním odsouzení.

Zajímavý pohled poskytuje přehled dosavadní trestné činnosti, za niž byli pachatelé srovnávací skupiny v minulosti odsuzováni.

§§ předcházející poslednímu odsouzení (obvinění)

§§	Četnost
247	40x
8	26x
9	24x
234	24x
250	17x
185	8x
209a	8x
238	8x
257	8x
171	7x
187	6x
3	5x
235	5x
251	5x
10	4x
223	4x
248	4x
284	4x
148	3x
202	3x
209	3x
213	3x
249	3x
155	2x
219	2x
221	2x
7	1x
43	1x
79	1x
125	1x
133	1x
134	1x
136	1x
140	1x
146	1x
156	1x
171b	1x
176	1x
182	1x
188	1x
188a	1x
196	1x
197a	1x
201	1x
203	1x
217	1x
224	1x
241	1x
280	1x

Zastoupení závažnějších trestných činů v průběhu předchozí kriminální kariéry je ve srovnávacím vzorku pachatelů odsouzených nebo stíhaných za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině vyšší, než u pachatelů odsouzených na základě § 163a.

Přes menší rozsah vzorku je v dosavadní kriminální kariéře u srovnávacího vzorku markantní vyšší zastoupení trestného činu loupeže, který lze považovat pro tuto skupinu za charakteristický; ale i mnohem početnější zastoupení krádeží, podvodů, nedovoleného ozbrojování a částečně i nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů a vydírání.

Tomu odpovídají také údaje o dosud vyslovených trestech :

Dosud uložené tresty

Trest	Kolikrát
PO	52
Peněžitý	20
Propadnutí věci	1
Zabrání věci	0
Propadnutí majetku	0
Zákaz činnosti	3
OPP	6
Přeměna OPP na NEPO	2
Nápravné opatření	5
Zákaz pobytu	1
NEPO < 1 rok	12
>1-3	23
>3-5	9
>5-10	13
>10	9

Zatímco u souboru odsouzených na základě § 163a byl počet podmíněných a nepodmíněných trestů 50 ku 23, u srovnávacího souboru je to 66 ku 52 ve prospěch trestů nepodmíněných. Také ukládané nepodmíněné tresty jsou vyšší : u srovnávacího souboru bylo již uloženo 9 trestů nad 10 let odnětí svobody (u skupiny za § 163a nebyl v předchozí kriminální kariéře uložen žádný taký trest), 13 trestů v rozmezí 5-10 let (u § 163a pouze dva) a 9 trestů v rozmezí 3-5 let (u § 163a také pouze dva). Závažnějšímu charakteru dosavadní trestné činnosti u srovnávacího vzorku také tedy odpovídá výše až dosud ukládaných trestů. K podmíněnému propuštění také došlo za celou kriminální kariéru pouze u 6 odsouzených ze srovnávacího vzorku na rozdíl od 12 podmíněných propuštění a to jen z trestu odnětí svobody uloženého za účast na zločinném spolčení.

Lze se ještě zaměřit na peněžitě tresty. U srovnávacího vzorku byl peněžitý trest uložen celkem 20x, u českých pachatelů odsouzených na § 163a 15x před posledním odsouzením a 6x při odsouzení na základě § 163a. U cizích státních příslušníků byl peněžitý trest při odsouzení na základě § 163a uložen 4x. Celkově je tedy počet uložených peněžitých trestů vyrovnaný, je třeba ovšem vzít v úvahu, že srovnávací soubor je méně početný. Výše

peněžitých trestů je též relativně srovnatelná, u obou je horní hranice uloženého trestu 1,5 mil. Kč, ale tento trest je svojí výší výjimečný, a to v obou souborech.

U srovnávací skupiny je důležité zjistit druh trestné činnosti, na jejímž základě došlo buď k poslednímu odsouzení za trestnou činnost spáchanou v organizované skupině nebo na jejímž základě byli obviněni v případech, které v době psychologického vyšetření ještě nebyly ukončeny pravomocným rozhodnutím soudu (ve všech těchto případech ovšem šlo o recidivisty).

§§ spojené s posledním odsouzením/obviněním za závažnou trestnou činnost v organizované skupině

§	Kolikrát
234	31x
219	9x
163a	6x
187	6x
232	6x
235	6x
250	5x
249b	3x
8	2x
9	2x
171a	2x
247	2x
140	1x
185	1x
202	1x
231	1x
238	1x

Z tabulky je zjevné, že pachatelé z této skupiny byli naposledy stíháni pro závažné trestné činy, mezi nimiž dominuje loupež a poměrně často je zastoupen i trestný čin vraždy. V šesti případech probíhalo stíhání i na základě § 163a, trestní řízení však v době analýzy nebylo ukončeno. K nejčastějším trestným činům dále patří § 187 – nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, § 232 – zbavení osobní svobody, § 235 – vydírání a § 250 – podvod. Krádež a nedovolené překročení státní hranice se naopak objevují pouze dvakrát. Bylo by tedy možné konstatovat, že u této srovnávací skupiny, která se již v průběhu předchozí kriminální kariéry vyznačuje závažnějším charakterem trestné činnosti, vrcholí tato kariéra těmi nejzávažnějšími trestnými činy.

Pro průběh kriminální kariéry jsou charakteristické údaje o recidivistech z této skupiny, kteří byli v minulosti nejméně 4x odsouzeni :

RECIDIVA 4x A VÍCEKRÁT

Kolikrát již odsouzen	za které §§ poslední stíhání (ods.-obv.)	Věk 1. ods.	Věk posl. ods.	Předchozí §§	Předchozí tresty
4x	202,235,163a	<18	25	171, 234, 248, 250	3xPO, 1xNEPO
4x	234	30	32	213, 247, 250, 257	3xPO
4x	163a, 171a	26	56	3,9,132	1xPO, 1xPT, 1x nápr.op., 1xNEPO
4x	232, 234	19	29	3, 8, 137, 217, 224	3xPO, 1x nápr.op., 1xPT
5x	219, 234	20	33	8, 9, 140, 234, 235, 249, 250	1xPO, 1xPT, 3xNEPO
5x	234	21	37	9, 185, 234, 235, 238, 241, 247	3xNEPO (4,7,12 let -3x p.propušt.), 1xPO
5x	232, 234	16	20	1,3,8,132,209a, 219, 234, 247	1xPO, 4xNEPO
6x	234	23	36	8, 9, 185, 234, 247, 250, 257	3xPO, 2xNEPO, 1xprop. věci
6x	250	20	42	8, 125, 148, 248, 250, 280, 284	1xPO, 1xPT, 4xNEPO
6x	219	21	60	3, 9, 133, 219, 223, 234, 247, 250	2xPO, 2xNEPO, nápr. opatření
7x	219, 234	18	39	7, 9, 132, 203, 238, 247, 250, 257, 284	1x zákaz pobytu, 1xPT, 7xNEPO
7x	232, 234	16	32	8, 10, 132, 171, 209, 223, 247	1xPO, 1xPT, 4xNEPO
7x	234	16	44	2, 3, 9, 132, 134, 146, 176, 209a, 248, 251	3xPT, 5xPO
7x	234, 249b	17	27	8, 9, 171, 182, 234, 247, 257	2xPO, 5xNEPO
7x	232, 234	16	45	8, 79, 132, 171, 209a, 223, 235, 247	2xPO, 6xNEPO
9x	232, 234	20	50	8, 185, 202, 247, 250, 251, 284	1x nápr.op., 3xPO, 3xNEPO
9x	171a, 187, 247, 249	<18	28	9, 163a, 171a, 187, 196, 234, 247, 249, 250	2xOPP, 2xPO, 5xNEPO
9x	234	20	32	187, 209, 247, 249, 251	3xPT, 1xOPP, 2xPO, 3xNEPO

U osmi pachatelů z této skupiny se již v předchozí kriminální kariéře vyskytla loupež, u dvou z těchto osmi také vražda a u dvou z nich vydírání. Patnáct z nich bylo v minulosti trestáno nepodmíněným trestem, u zbývajících tří se trestný čin loupeže nebo jiný obdobně závažný trestný čin nevyskytl (u těchto tří pachatelů objevila se zpronevěra, padělání a pozměňování veřejné listiny, krádež, podvod, ublížení na zdraví).

Ve srovnávací skupině však byli také pachatelé, stíhaní za trestný čin vraždy, kteří byli v minulosti odsouzeni méně než 4x :

§ 219 VRAŽDA – pachatelé s méně než 4 záznamy

počet odsouzení.	Věk při prvním odsouzení	Věk při posledním odsouzení	§§	tresty	Naposledy obviněn/odsouzen
1x	40	-	8, 9, 234	NEPO (11,5 r.)	219, 234
1x	32	-	9, 140, 185, 234	NEPO (7 let)	219, 234
1x	35	-	8, 9, 234	NEPO (13)	219, 234
1x	32	-	10, 234	PO	219, 234
2x	23	42	8, 201, 209a, 234	1x nápr.op., 1x NEPO (12,5 r.)	219, 234
2x	28	30	9, 234, 235, 238	2x NEPO (6, 11 let)	219, 234

Pro tyto pachatele je typický poměrně vyšší věk při prvním odsouzení (všichni čtyři pachatelé, odsouzení až dosud jedenkrát, byli odsouzeni ve věku nad 30 let). U všech se v předchozích odsouzeních vyskytla loupež. Kriminální kariéra charakterizovaná závažnou trestnou činností tedy poměrně rychle vrcholila loupeží a vraždou.

Závěry z analýzy údajů z RT

Při analýze údajů z Rejstříku trestů jsme pracovali s anonymizovanými údaji ke dvěma souborům. První byl tvořen úplným souborem všech pachatelů, u nichž záznam v RT obsahuje údaj o odsouzení za trestnou činnost spojenou s § 163a za období 1999-2007. Z tohoto souboru o celkovém počtu 78 osob byli pro účely analýzy dále vyčleněni cizí státní příslušníci v počtu 25 osob a z českých státních příslušníků (celkem 53 osob) ještě ženy v počtu 6 (mezi cizinci se žádná žena nevyskytla).

Pro účely alespoň částečného srovnání byla vytvořena skupina pachatelů, odsouzených za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině, případně za trestnou činnost spojenou se zločinným spolčením, u nichž však dosud v době prováděné analýzy k odsouzení na základě § 163a nedošlo. Protože není prakticky realizovatelné vytvořit reprezentativní vzorek ze základního souboru všech osob stíhaných za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině, byli do tohoto srovnávacího souboru zařazeni pachatelé, kteří se v průběhu trestního stíhání podrobili psychologickému vyšetření a u nichž byl tedy charakter trestné činnosti znám. Takto bylo vybráno 43 osob, občanů ČR, z toho jedna žena.

V důsledku tohoto způsobu výběru nelze ovšem z metodologického hlediska tento srovnávací soubor považovat za kontrolní a srovnávání má tedy pouze hrubý orientační charakter.

Nejprve se v tomto souhrnném pohledu budeme věnovat souboru pachatelů, odsouzených za trestnou činnost spojenou s § 163a.

O cizích státních příslušnících odsouzených dle § 163a lze souhrnně konstatovat, že jejich podíl na všech pachatelích odsouzených na základě tohoto ustanovení významně převyšuje celkový podíl cizinců na známých a stíhaných pachatelích. Největší podíl na odsouzených cizincích mají občané asijských států, z nich nejvíce občané Vietnamu. Mezi odsouzenými cizinci nejsou žádné ženy. Za účast na zločinném spolčení jsou nejvíce odsuzováni pachatelé ve středním věku (30-49 let).

Údaje o recidivě a tedy o kriminální kariéře nejsou spolehlivé. Ze známých údajů (především u občanů Slovenské republiky) vyplývá, že v případě recidivy byli pachatelé za předcházející trestnou činnost trestáni spíše méně přísnými tresty většinou nespojenými s odnětím svobody. Nepodmíněné tresty, pokud byly ukládány, byly ukládány většinou v rozmezí 3-5 let. Nejzávažnější trestné činy nebyly u této skupiny zaznamenány.

U odsouzených cizinců se § 163a nejčastěji (v 21 případech) pojí s § 171a – nedovolené překročení státní hranice. Další trestné činy jsou s určitou výjimkou § 204 – kuplířství, zastoupeny jen sporadicky. V 17 případech (68 %) byly uloženy nepodmíněné tresty, nicméně v 5 případech byli pachatelé podmíněně propuštěni.

Ženy tvoří v celku tohoto souboru 7,7 %, mezi pachateli – českými občany 11,3 %; absolutně se jedná o šest žen. U nich se v minulosti žádná recidiva nevyskytla, všechny byly poprvé odsouzeny na základě § 163a. ve všech případech byl vysloven podmíněný trest. Odsouzeny byly v relativně mladším věku (20-39 let), což odpovídá tomu, že se jedná o první odsouzení. Trestná činnost spočívala jednak v kuplířství, jednak v nedovoleném překročení státní hranice.

Českého občana – muže odsouzeného jako pachatele trestné činnosti spáchané v souvislosti se zločinným spolčením lze pak na základě údajů z rejstříku trestů charakterizovat jako recidivistu s méně závažnou, převážně majetkovou předcházející trestnou činností, jehož kriminální kariéra začala v mladém věku, někdy i ve věku mladistvém. Téměř u všech je odsouzení na základě § 163a zatím posledním a do zločinného spolčení se obvykle zapojili až ve středním věku. Předchozí i poslední trestná činnost u nich v naprosté většině není spojena s násilím a jen výjimečně s nedovoleným ozbrojováním. Trestná činnost spojená s drogami se v předchozí kriminální kariéře objevuje pouze výjimečně a ve spojení se zločinným spolčením není zastoupena vůbec.

Jako trestná činnost spojená se zločinným spolčením jednoznačně převažuje nedovolené překročení státní hranice (§ 171a), málo je zastoupeno kuplířství a nedovolené podnikání. Ani v jednom případě nedošlo k odsouzení za trestnou činnost spojenou s drogami nebo za loupež, případně jiný závažný trestný čin. Udělované tresty jsou přísnější než tomu bylo v předchozí kriminální kariéře, ale i tak u nepodmíněných trestů převažují tresty v rozmezí 1-3 let, přičemž téměř u poloviny uložených nepodmíněných trestů dochází k podmíněnému propuštění.

Do skupiny **pachatelů, stíhaných za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině**, byli zařazeni pouze čeští občané v počtu 43, z toho jedna žena.

Všichni tito pachatelé již byli v minulosti odsouzeni, jediná žena v souboru dokonce desetkrát. Má za sebou delší kriminální kariéru, při níž byla poprvé odsouzena ve věku 18 let, zatím naposledy ve věku 35 let. Odsuzována byla za trestné činy podvodu, zpronevěry, ale také obchodování s dětmi, za kterýžto trestný čin byla také v závěru stíhána. Již čtyřikrát byla odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, jedná se tedy o zkušenou recidivistku.

Polovina mužů byla odsouzena v minulosti pouze jedenkrát nebo dvakrát, ale 18 již bylo odsouzeno nejméně čtyřikrát a vícekrát. Ve srovnání s pachateli odsouzenými ve spojitosti se zločinným spolčením, jsou poprvé odsuzováni spíše ve starším věku, ale naposledy ve věku mladším. Jejich kriminální kariéra je tedy rychlejší.

V jejich předchozí kriminální kariéře je významněji často zastoupena závažná trestná činnost; typický pro ně je trestný čin loupeže.

Pro účely srovnání předchozí trestné činnosti v průběhu kriminální kariéry je skupina pachatelů odsouzených na základě § 163a označena jako A, srovnávací soubor jako B.

§§	A - Σ 47	B - Σ 42
247 - krádež	22	40
234 - loupež	1	24
250 - podvod	6	17
185 – nedovolené ozbrojování	1	8
238 – porušování domovní svobody	6	8
257 – poškozování cizí věci	6	8
171 – maření výkonu úředního rozhodnutí	5	7
187 – nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek	2	6
235 - vydírání	3	5
251 - podílnictví	3	5
219 - vražda	2	2

U této skupiny byly také v souvislosti se závažnějším charakterem trestné činnosti vyslovovány častěji nepodmíněné tresty odnětí svobody včetně vyšších trestů a nižší byl počet podmíněných propuštění.

U posledního stíhání dominuje u pachatelů z této skupiny loupež a často je zastoupena i vražda, dále drogové trestné činy, zbavení osobní svobody, vydírání, podvod.

Tato skupina pachatelů se tedy jednoznačně jeví jako nebezpečnější. Jejich relativně rychlejší kriminální kariéra, poznamenaná již v minulosti závažnou trestnou činností, vrcholí nejzávažnějšími trestnými činy.

Jak vyplývá ze způsobu výběru této skupiny, nelze provádět přímé srovnání s pachateli, již odsouzenými za trestnou činnost spojenou se zločinným spolčením. Zdá se ale, že u pachatelů zločinného spolčení závažná a násilná trestná činnost ve srovnání s jinými skupinami pachatelů rozhodně nedominuje.

Osobnost organizovaného zločince

(PhDr. Karel Netík, CSc.)

Pokusy zkoumat osobnost organizovaného zločince se v ČR zatím objevovaly pouze sporadicky. Za zmínku stojí výzkum realizovaný IKSP a GŘ Vězeňské služby v letech 1994 – 1996⁶. K hlavním výsledkům tehdejšího zkoumání patří zjištěná vyšší cílevědomost a plánovitost jednání, vyšší úroveň aspirací organizovaných ve srovnání s neorganizovanými. V rámci vyšetření prováděných penitenciárními psychology byla u organizovaných méně často diagnostikována dissociální porucha osobnosti a vyšší „mentální úroveň.“ Organizovaní pachatelé se na rozdíl od kontrolního souboru prezentovali jako významně optimističtější, plní elánu a pohody. Lze říci, že ve světle tehdejších nálezů představovali pachatelé organizované trestné činnosti ve srovnání s ostatními skupinu lépe psychicky „organizovaných“ odsouzených, a tudíž „nebezpečnější.“

Psychologická část aktuálního výzkumu byla zaměřena na osobnostní charakteristiky organizovaných zločinců. K tomuto účelu byl využit v ČR nově dostupný Minnesotský osobnostní dotazník MMPI-2. Byly vybrány 2 soubory zkoumaných subjektů:

- Soubor tzv. organizovaných, tj. odsouzených za trestné činy páchané ve skupině více než dvou lidí (nejednalo se tedy výhradně o členy skupin stíhaných jako zločinné spolčení). Každá skupina byla do jisté míry hierarchicky uspořádána, tj. měla alespoň jednoho vůdce a podřízené. Celkový počet činil 35 zkoumaných osob.
- Soubor kontrolní (pachatelé trestné činnosti nespáchané ve skupině), přibližně vyrovnaný s organizovanými podle věku a typu trestné činnosti. Celkový počet činil 21 osob.

Část souboru organizovaných ($n_o = 22$) a část kontrolního souboru ($n_k = 10$) byla vyšetřena v rámci znaleckého posuzování a část vyšetřena vězeňskými psychology v rámci aktuální studie ($n_o = 13$, resp. $n_k = 11$).

⁶ Markusová, R., Netík, K.: Výzkum pachatelů trestné činnosti spáchané v organizované skupině. Praha: IKSP 1997.

Popis a interpretace výsledků⁷:

Tabulka 1 – Rozložení věku u souboru organizovaných a kontrolních

	průměr	sd	min	max
organizovaní	40,0	9,385	25	60
kontrolní	36,2	10,889	18	62

Tabulka 2 – Srovnání průměrů obou souborů v jednotlivých škálách MMPI-2 (t-test pro dva nezávislé soubory; df = 54)

Stupnice MMPI-2						
	DEP	D2	SC2	SC4	DEP1	LSE2
t	-2,338	-2,196	-3,053	-2,101	-3,374	-2,057
p	0,02	0,032	0,004	0,040	0,001	0,045

Legenda: DEP – deprese
D2 – psychomotorická retardace
SC2 – emocionální odcizení
SC4 – nedostatek ego kontroly, konativní
DEP1 – nedostatek puzení
LSE2 – submisivita

Prakticky všechny zde zmíněné škály, snad s výjimkou LSE2 zahrnují některé symptomy deprese. Tu má kontrolní soubor významně zvýšenou oproti organizovaným. Jde především o zpomalení psychomotoriky, sníženou motivaci až apatii, pesimismus, nedostatek vůle. Organizovaní jsou ve srovnání s neorganizovanými méně submisivní (tedy méně podřídiví). Ostatní škály MMPI-2, zejména standardní klinické stupnice naznačují, že oba výběry pocházejí ze stejného základního souboru.

Srovnání organizovaných a neorganizovaných s normativním souborem:

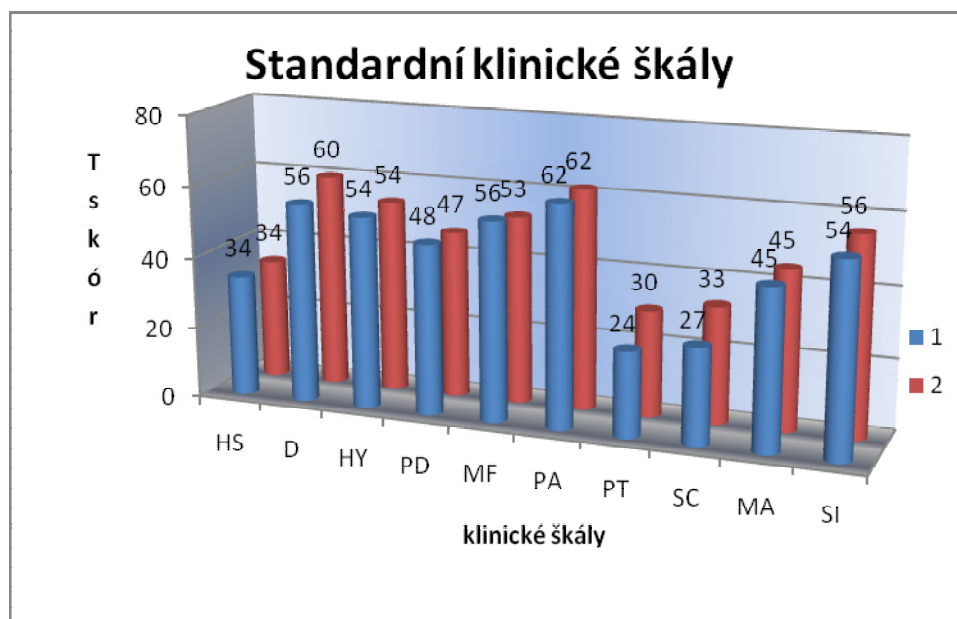
Základem pro srovnání jsou vážené skóry, užívané v MMPI-2, tedy uniformní T-skóry s průměrem = 50 a směrodatnou odchylkou = 10. Tyto T-skóry byly odvozeny na normativním souboru 650 osob⁸. Rozdělení stupnic do trsů vychází z doporučení autorů restandardizace původního dotazníku.⁹

⁷ Všechny statistické výpočty byly realizovány pomocí PASW Statistics 18 (dříve SPSS): Statistics Base a Exact Tests.

⁸ Hathaway, S.R., McKinley, J.C.: MMPI-2. Minnesota Multiphasic Personality Inventory – 2 (česká verze Netík, K.), Praha: Testcentrum 2002.

⁹ Butcher, J.N., Williams, C.L.: Essentials of MMPI-2 and MMPI-A Interpretation. Minneapolis: Univ. of Minnesota Press 1992.

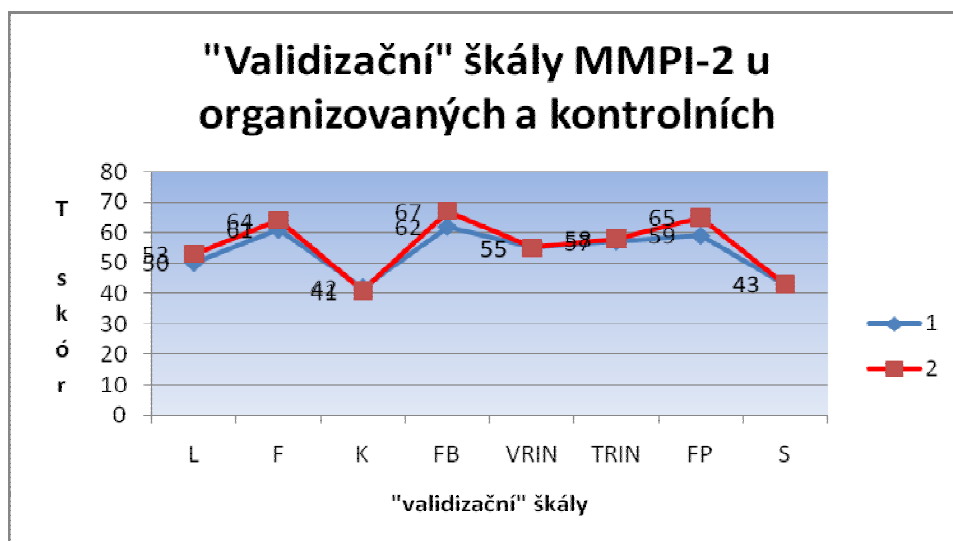
Graf 1 – Průměrné T-skóry standardních klinických škál MMPI-2 (průměrné T skóry u souboru organizovaných = 1 a u souboru neorganizovaných = 2).

Legenda: Hs – hypochondrie MF – maskulinita-femininita Ma – hypomanie
 D – deprese Pa – paranoia SI – sociální introverze
 Hy – histerie Pt – psychastenie
 Pd – psychopatie Sc – schizofrenie

Mimo populační průměr leží škály hypochondrie, psychastenie a schizofrenie, a sice jednu až dvě směrodatné odchylky pod průměrem u obou souborů. Nad populační průměr je zvýšena pouze stupnice paranoie, a to u obou souborů. Lze říci, že jedinci obou souborů jsou ve srovnání s normou zvýšeně podezřívaví, méně neurotičtí (Hs a Pt) a mají nižší skóre ve škále schizofrenie. To naznačuje, že mají dobrý kontakt s realitou, nemají bizarní myšlení ani jednání. Motivy jejich jednání lze snáze pochopit.

Graf 2 – Rozložení průměrných T skóre „validizačních“ škál u organizovaných (1) a kontrolních (2), ve srovnání s normativním souborem (T skór = 50, sd = 10)

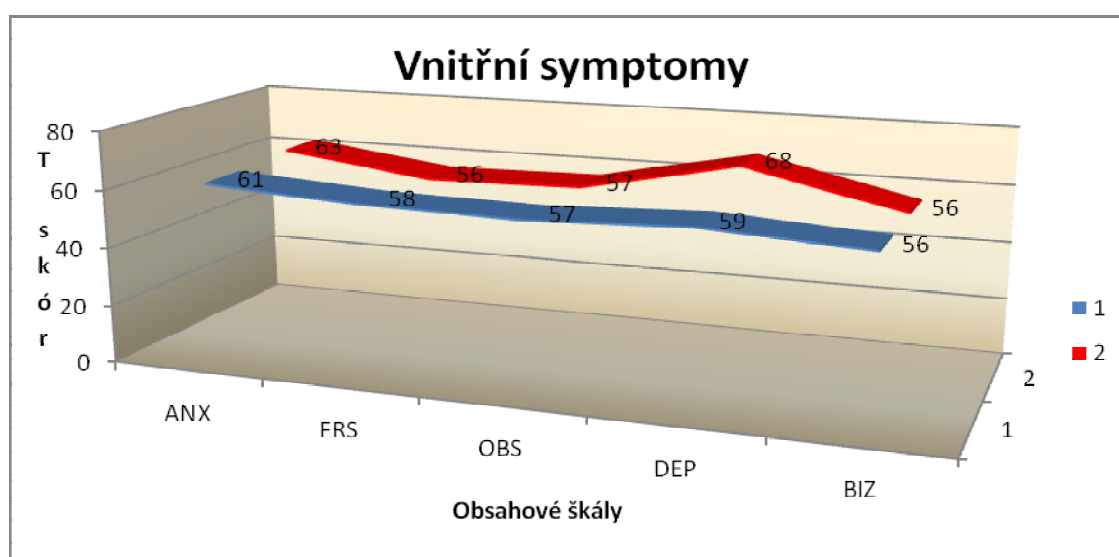

Legenda: L, K, S – škály defenzivity
F, FB, FP – indikátory málo frekventovaných odpovědí
TRIN, VRIN – indikátory nekonzistentních odpovědí

Typický profil „střechy“ u stupnic L, F, K se zvýšením průměru o jednu směrodatnou odchylku od populačního průměru u všech stupnic F naznačuje vyšší tendenci zveličovat (agrovat) vlastní potíže. Osoby obou zkoumaných souborů nejeví tendenci prezentovat se v lepším světle, spíše naopak.

Obsahové škály:

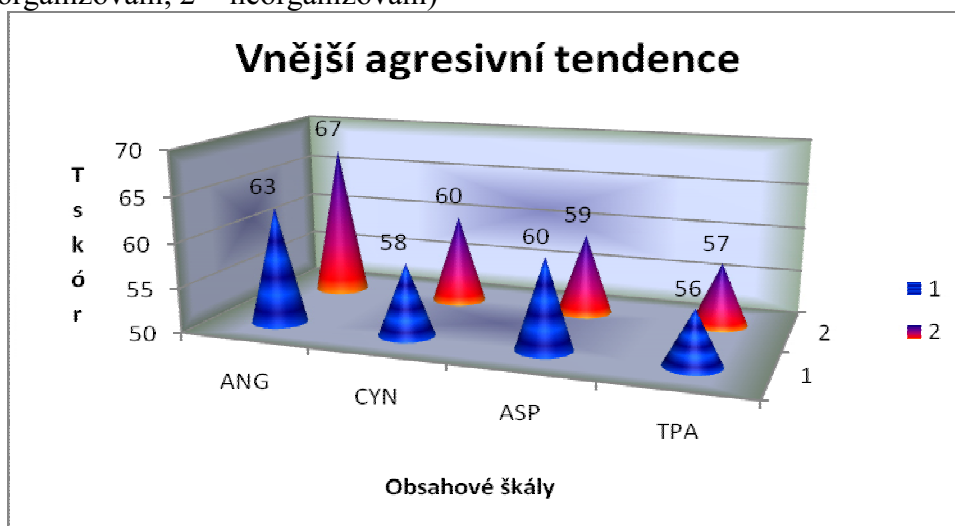
Graf 3 – Rozložení průměrného T skóru ve škálách pokrývajících tzv. oblast vnitřních symptomů (1 = organizovaní, 2 = neorganizovaní)

Legenda: ANX – úzkost
FRS – strachy
OBS – nutkavost
DEP – deprese
BIZ – bizarní psychické aktivity

Mimo (nad) populační průměr jsou oba soubory ve škále úzkosti a soubor kontrolní ve škále deprese. V této stupnici se také významně liší od souboru organizovaných (viz výše).

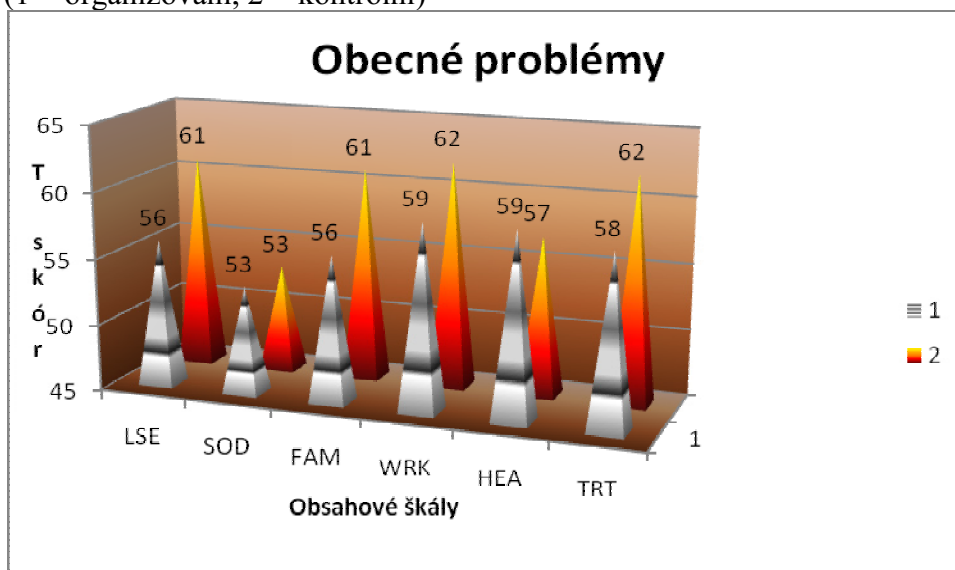
Graf 4 – Průměrný T skór ve škálách postihujících tzv. vnější agresivní tendence (1 = organizovaní, 2 = neorganizovaní)

Legenda: ANG – zloba ASP – antisociální chování
CYN – cynismus TPA – chování typu A

Obě skupiny mají průměrný skór o více než jednu směrodatnou odchylku nad populačním průměrem ve škále zloby, tedy sklonu ke zlobným afektům. Na horní hranici populačního průměru je soubor kontrolní ve škále cynismu a soubor organizovaných ve škále antisociálního chování. Rozdíly mezi oběma soubory nejsou významné.

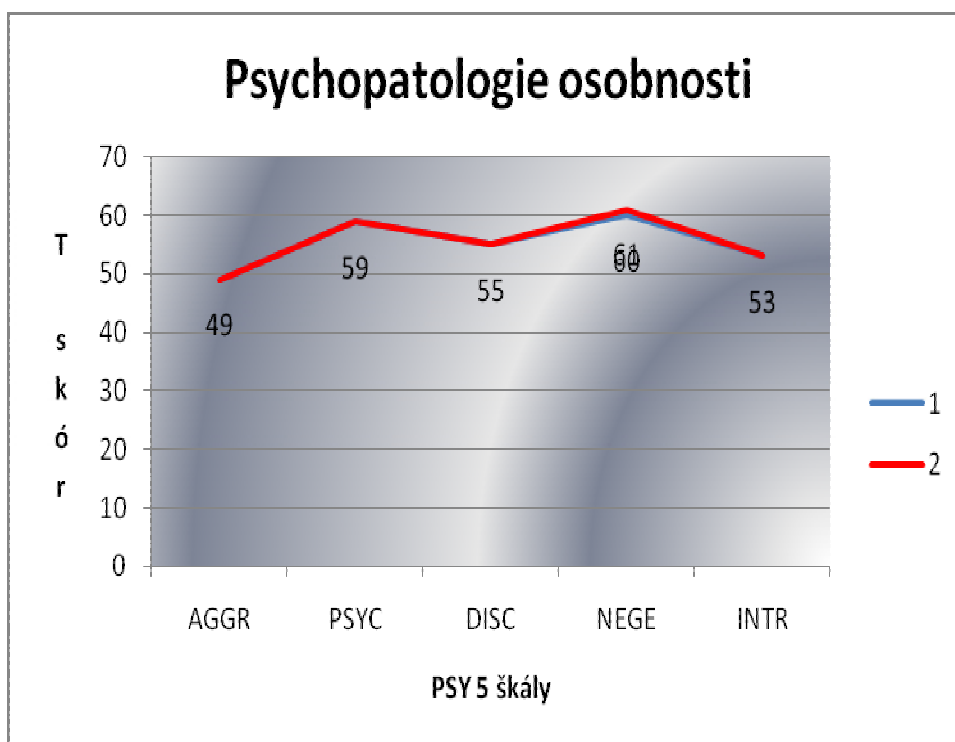
Graf 5 – Průměrný T skór ve škálách postihujících některé nespecifické problémy (1 = organizovaní, 2 = kontrolní)

Legenda: LSE – nízká sebeúcta WRK – poruchy pracovního výkonu
SOD – sociální nepohoda HEA – zájem o vlastní zdraví
FAM – problémy v rodině TRT – negativní postoje k terapii

Kontrolní skupina má průměrný T skór o jednu směrodatnou odchylku vyšší než skupina normativní ve škálách zjišťujících nízkou sebeúctu, problémy v orientační rodině, poruchy pracovního výkonu a negativních postojů k vlastní změně. To může naznačovat poruchovost ve více sférách sociálního života u neorganizovaných, tedy sníženou sociální adaptabilitu – ve srovnání s „normály.“

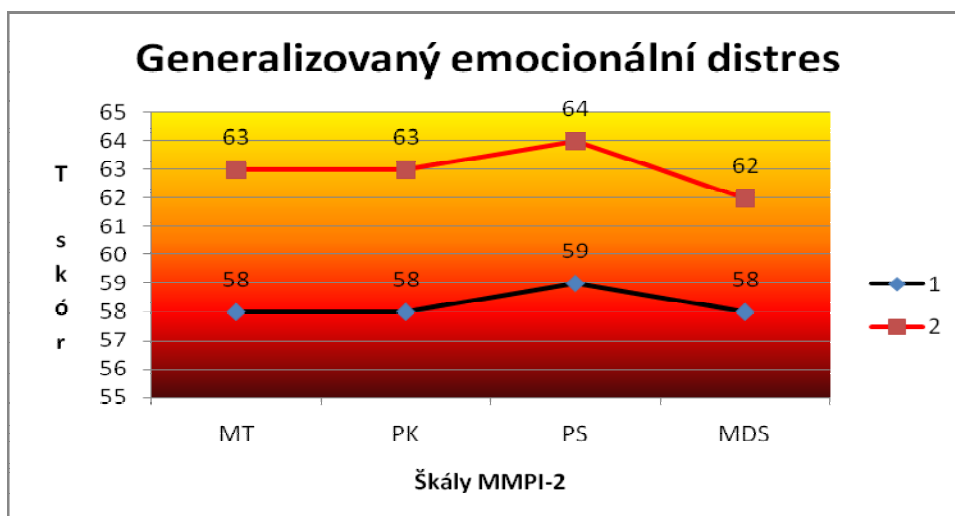
Graf 6 – Průměrný T skór ve škálách postihujících specifickou psychopatologii osobnosti – PSY-5 (1 = organizovaní, 2 = kontrolní)

Legenda: AGGR = Agresivita NEGE = Negativní emocionalita/neuroticismus
 PSYC = Psychoticismus INTR = Introverze/nízká pozitivní emocionalita
 DISC = Nedostatečná sebekontrola

V jediné škále se obě skupiny prakticky bez rozdílu dostávají nad populační průměr o jednu směrodatnou odchylku, a sice ve stupnici NEGE. Lidé se zvýšeným skórem projevují tendenci prožívat zejména negativní emoce, obavy, nedostatky, problémy. Často bývají diagnostikováni jako depresivní.

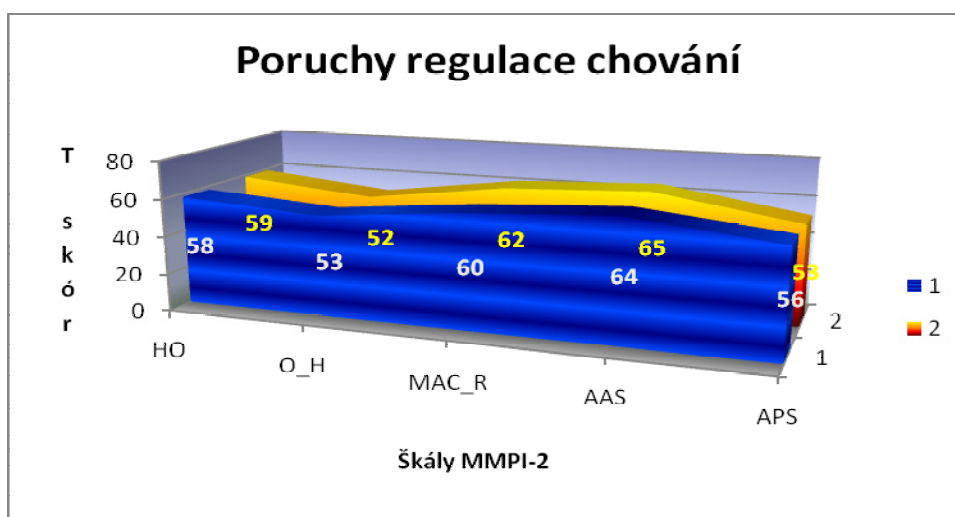
Graf 7 – Průměrný T skór ve škálách zjišťujících míru obecného distresu u obou zkoumaných skupin (1 = organizovaní, 2 = neorganizovaní)

Legenda: MT – Vysokoškolská maladjustace
 PK – Posttraumatická stresová porucha (Keane)
 PS – Posttraumatická stresová porucha (Schlenger)
 MDS – Škála distresu v manželství

Ve světle předchozích zjištění nepřekvapuje zvýšení průměrných T skórů u skupiny neorganizovaných. Toto zvýšení více než jednu směrodatnou odchylku nad populační průměr naznačuje, že tyto osoby obecně prožívají nepříjemnou zátěž ve více sférách života. Organizovaní zůstávají v mezích populačního průměru, na horní hranici.

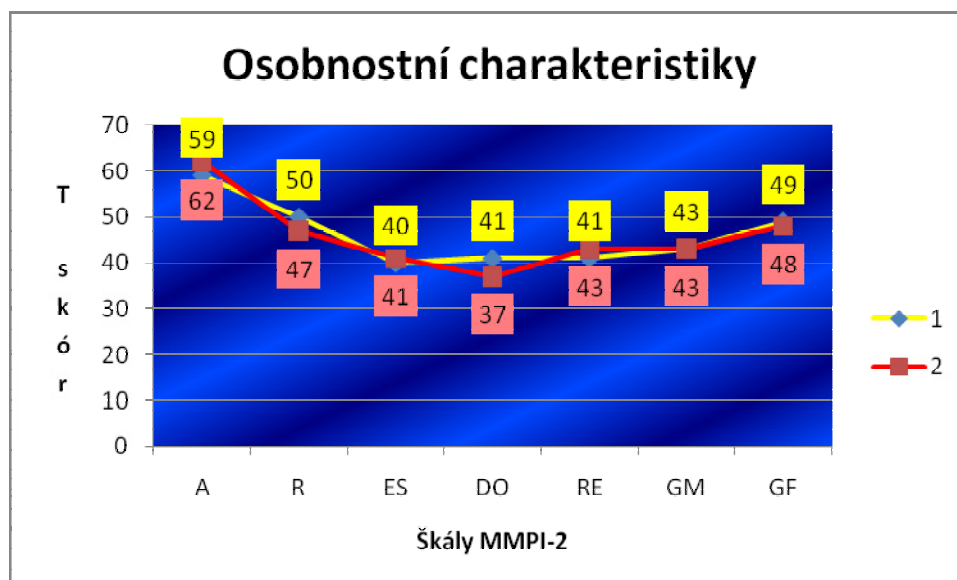
Graf 8 – Průměrný T skór ve škálách zjišťujících problémy s regulací chování (1 = organizovaní, 2 = neorganizovaní)

Legenda: HO – Hostilita
 O-H – Nadměrná kontrola hostility
 MAC-R – MacAndrewova revidovaná škála alkoholismu
 AAS – Škála manifestního návykového chování
 APS – Škála návykového potenciálu

Obě skupiny mají o více než jednu směrodatnou odchylku zvýšené průměrné T skóry nad populační průměr ve škálách naznačujících problémy s návykovými chováními (MAC-R a AAS). To naznačuje možné problémy s nezdrženlivostí, příp. s impulsivitou.

Graf 9 – Průměrné T skóry v některých ze zbývajících škál MMPI-2 (1 = organizovaní, 2 = neorganizovaní)

Legenda: A – Úzkost RE – Sociální odpovědnost
R – Potlačení GM – Maskulinní rodová role
ES – Síla Ego GF – Femininní rodová role
DO – Dominance

Pouze v jediné škále naznačující zvýšenou úzkost (A) má skupina neorganizovaných zvýšený průměrný T skór na jednu směrodatnou odchylku od průměru naší populace. Snížený skór ve škále dominance naznačuje mírnou tendenci neorganizovaných k podřídivosti.

Závěr:

Je zřejmé, že oba zkoumané výběry – pokud jde o osobnost – pocházejí ze stejného základního souboru, alespoň v těch charakteristikách, které postihuje MMPI-2. Tímto základním souborem nejspíše bude populace osob žijících v konfliktu se zákony. Jediný nalezený rozdíl mezi oběma soubory souvisí velmi pravděpodobně s prožíváním aktuální situace, tedy situace dlouhodobého uvěznění, kterou kontrolní snášejí hůře. Častěji prožívají depresi, ztrácejí motivaci, aktivitu a jsou konformnější ve smyslu podřízení se. To se projevuje ve většině ukazatelů depresivního emočního ladění.

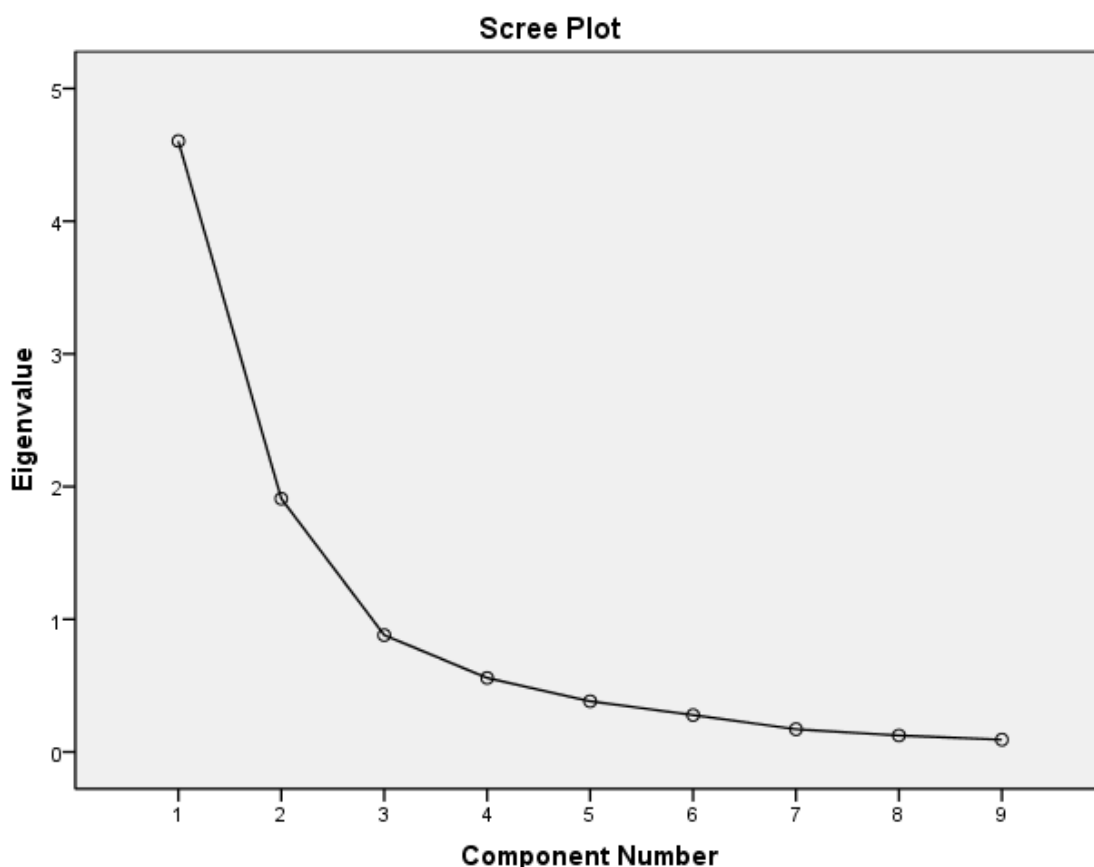
Srovnání obou souborů s – z tohoto hlediska – normální populací naznačuje logicky očekávaný růst podezřavosti, nedůvěřivosti a vztahovačnosti u odsouzených. Jejich osobnost je méně neurotická než u obecné populace. V testu se nesnaží jevit v lepším světle, naopak. Mají sklon své problémy zveličovat. Vyšší sklon k depresi u kontrolních již byl konstatován výše. To platí i při srovnání s „normálními.“ Logicky zvýšen oproti „normálům“ je i sklon ke zlobným afektům. V kontrolním souboru bylo četnější zastoupení pachatelů trestného činu vraždy, což odpovídalo souboru organizovaných. Neorganizovaní jsou ve srovnání

„s normály“, ale i s organizovanými, pravděpodobně méně sociabilní, alespoň projevují problémy a zhoršenou adaptaci ve více sférách sociálního života. Obě skupiny mají více problémů s návykovými chováními než „normální.“ To naznačuje určitou míru nezdrženlivosti, příp. impulsivity, tedy zhoršeného zvládání impulsů.

Popis osobnosti – faktorová analýza

Ve snaze zjednodušit popis osobnosti organizovaného zločince bylo využito statistické metody redukce dat – faktorové analýzy. K statistickému zpracování byly vybrány standardní klinické škály (bez škály maskulinity-femininity) souboru organizovaných. K extrakci faktorů byla zvolena metoda hlavních komponent a provedeny celkem tři faktorové analýzy: pouze extrakce faktorů (bez rotace), pravoúhlá rotace Varimax a kosoúhlá rotace Oblimin. Všechna tři řešení poskytla dva faktory. Po porovnání výsledků byla k interpretaci vybrána varianta s kosoúhlou rotací Oblimin. Důvodem byl zejména fakt obecně známé vzájemné korelace standardních klinických škál a také smysluplnější interpretace.

Graf 10 – Křivka závislosti vlastních hodnot na počtu extrahovaných faktorů

Extrakcí dvou faktorů bylo vyčerpáno celkem 72,4 % celkové variance. Další zvyšování počtu faktorů mění celkovou vyčerpanou varianci už jen minimálně.

Tabulka 3 – Faktorové zátěže po kosoúhlé rotaci Oblimin

Structure Matrix		
	Component	
	1	2
HS	,864	-,005
D	,871	-,191
HY	,700	-,393
PD	,704	,343
PA	,811	,155
PT	,696	,635
SC	,659	,756
MA	-,050	,878
SI	,671	,220

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Tabulka 4 – Redukovaná faktorová matice

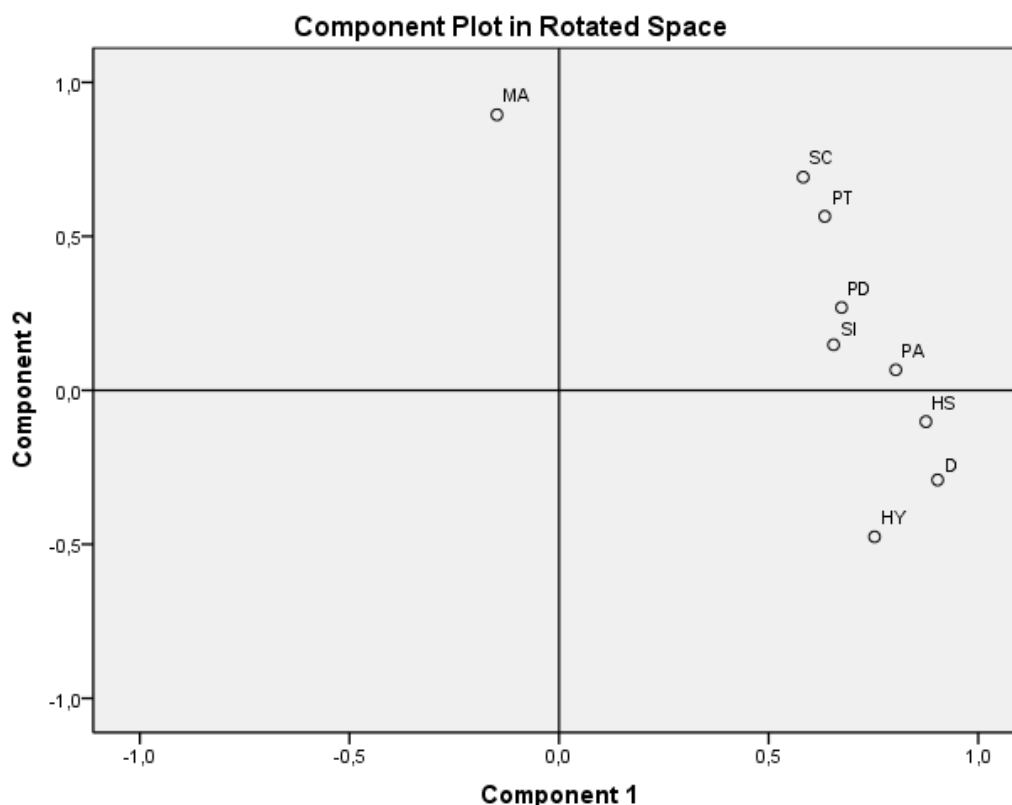
1. faktor:		2. faktor:	
D	.871	Ma	.878
Hs	.864	Sc	.756
Pa	.811	Pt	.635
Pd	.704	Pd	.343
Hy	.700	Hy	-.393
Pt	.696		
SI	.671		
Sc	.659		

Faktorová matice naznačuje existenci obecného faktoru, který s výjimkou škály Ma významně sytí všechny zbývající stupnice a jednoho společného faktoru. K existenci obecného faktoru docházejí prakticky všechny faktorové analýzy standardních klinických škál MMPI a MMPI-2.

Tento obecný faktor bývá nazván **demoralizací**. Označuje to, co je společné všem zmíněným poruchám, tedy prožívání nepříjemných emocí, rozladěnost, nespokojenost, úzkost.

Druhý faktor sytí významnějším způsobem tři proměnné, a sice hypomanií, schizofrenii a psychastenii, hraničně záporně hysterii a kladně psychopatii. Společným rysem těchto proměnných je zřejmě **egocentričnost** – zaměření na sebe, na vlastní problémy, zájmy a cíle a minimální ohled na okolí. K tomu navíc přistupuje impulsivita a zvýšená dráždivost.

Graf 11 – Faktorové zátěže po rotaci k jednoduché struktuře

Závěr a shrnutí:

Osobnost odsouzeného organizovaného pachatele lze v krátkosti popsat egocentričností a demoralizací. Tedy bezohledností vůči druhým a normám, zvýšeným zájmem o sebe, o své zájmy a problémy a negativním emočním vyladěním, jakousi „centrální“ nespokojeností.

Obě srovnávané skupiny velmi pravděpodobně pocházejí ze stejného základního souboru, a sice souboru osob s kriminální orientací, resp. s kriminálním životním stylem. To celkem nepřekvapuje vzhledem k povaze jejich trestné činnosti. V souboru organizovaných převládají členové různě rozsáhlých kriminálních gangů a nejčastěji byli postihováni za trestné činy loupeže (§ 234 zák. č. 140/1961 Sb.) a vraždy (§ 219 zák. č. 140/1961 Sb.). Odsouzení za trestné činy zločinného spolčení jsou v menšině. Od neorganizovaných odsouzených za podobnou trestnou činnost, tedy loupeže a vraždy, se liší zřejmě jen tím, že se snáze srovnávají se situací dlouhodobého uvěznění, neprožívají depresi a jsou sociabilnější. Zvýšená sociabilita jim zřejmě usnadňuje spolčování do kriminálně orientovaných gangů.

Vyhodnocení dotazníkového šetření u policistů

Součástí výzkumu bylo dotazníkové šetření provedené u policistů a u státních zástupců. Dotazník pro policisty byl distribuován prostřednictvím Policejního prezidia Policie ČR se žádostí, aby byl předán k anonymnímu vyplnění policistům, kteří v rámci svého zařazení přicházejí do styku s organizovaným zločinem. Dotazník byl distribuován jako součást pravidelného každoročního šetření IKSP k trendům a formám organizovaného zločinu. Pro účely tohoto projektu byl dotazník doplněn o osm otázek, z toho tři otázky uzavřené a pět volných a dále o doplňkovou možnost uvést jakýkoli vlastní názor. V rámci šetření odpovědělo na dotazník celkem 30 policistů.

Návratnost dotazníků byla 100 % (30 obdržených ze 30 distribuovaných). Nicméně 9 respondentů uvedlo, že v oblasti boje proti organizovanému zločinu nemá žádnou praxi. Tyto dotazníky byly proto vyřazeny a vyhodnoceny zvlášť.

Délka praxe respondentů je uvedena v následujících tabulkách :

Tabulka 1.

Celý soubor (€ = 30)

Délka praxe	Celková praxe u policie	V rámci kriminální policie nebo vyšetřování ZTČ	V oblasti boje proti organizovanému zločinu
25 a více let	6	0	0
20-24 let	7	4	1
15-19 let	7	8	3
10-14 let	5	7	5
5-9 let	3	6	8
Méně než 5 let	2	5	4
Žádná praxe	0	0	9

Tabulka 2.

Respondenti bez praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu (€ = 9)

Délka praxe	Celková praxe u policie	V rámci kriminální policie nebo vyšetřování ZTČ
25 a více let	2	0
20-24 let	2	2
15-19 let	0	2
10-14 let	2	1
5-9 let	2	2
Méně než 5 let	1	2

Přestože těchto devět respondentů uvedlo, že praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu nemají, z údajů je zřejmé že pět z nich má deset a více let praxe v rámci služby kriminální policie nebo při vyšetřování závažné trestné činnosti. Názory této skupiny je tedy třeba brát rovněž v úvahu, ale přesto byly tyto dotazníky vyhodnoceny odděleně.

Z ostatních 21 respondentů jich 17 uvedlo praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu pět a více let, devět z nich uvedlo praxi v délce deseti a více let.

Názory respondentů, kteří nemají praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu (odpovědi respondentů jsou uvedeny dle jednotlivých otázek)

§ 163a trestního zákona stanoví trestnost účasti na zločinném spolčení. Jak je toto ustanovení podle vašeho názoru v praxi policie využíváno ?

Žádný z respondentů neuvedl, že by toto ustanovení bylo využíváno dostatečně. Čtyři odpověděli, že je využíváno jen částečně, jeden že nedostatečně, čtyři respondenti uvedli odpověď „nevím“.

Pokud se domníváte že je využíváno jen částečně nebo nedostatečně, co podle vašeho názoru nejvíce brání v účinnějším využívání tohoto ustanovení ?

Na tuto volnou otázku odpovědělo jen pět respondentů. Z toho dva uvedli nevstřícný postoj státních zastupitelství a soudů. Jednotlivě byly jako příčiny uvedeny neznalost legislativy, složitost judikatury pro kterou je snazší stíhání pachatelů jen jako organizované skupiny, nevhodnou legislativní úpravu v postavení svědek – podezřelý, nesnadnost dokazování danou zejména obtížným prolomením mlčenlivosti členů skupin. Jeden respondent uvedl politický tlak na orgány činné v trestním řízení (jednalo se o policistu s praxí u policie 22 let).

V § 89 odst. 17 trestního zákona je definováno zločinné spolčení (společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páčání úmyslné trestné činnosti). Je tato definice podle vašich poznatků pro praxi vyhovující ?

Na tuto otázku uvedl jeden respondent, že definice zločinného spolčení plně vyhovuje, pět že spíše vyhovuje, jeden že spíše nevyhovuje, jeden že nevyhovuje vůbec a jeden uvedl „nevím“.

V této skupině respondentů tedy převládl názor, že definice zločinného spolčení je spíše vyhovující.

Doporučoval byste v definici zločinného spolčení nějaké úpravy ? Pokud ano, jaké ?

Otázka navazovala na předchozí a vzhledem k poměrně uspokojivému hodnocení formulace definice zločinného spolčení byly návrhy na úpravu jen ojedinělé. Úpravu doporučili pouze dva respondenti. Měla by spočívat ve striktnějším oddělení zločinného spolčení od organizované skupiny, resp. v přijatelnější formulaci znaků soustavnosti a rozdělení funkcí, protože současné znění se obtížně prokazuje.

Vzhledem k tomu, že na tuto otázku byla dána odpověď jen dvěma respondenty, nelze z odpovědí vyvozovat závěry. Nicméně se potvrzuje, že praxe postrádá přesnější oddělení zločinného spolčení od organizované skupiny na jedné straně nebo na druhé straně určité zmírnění kritérií, resp. zákonných znaků zločinného spolčení.

Setkal jste se ve své praxi s případy, které dle vašeho názoru naplňovaly znaky zločinného spolčení, ale přesto byly posouzeny jako spáchané členem organizované skupiny nebo jako trestná činnost jednotlivců?

Přestože, jak bylo uvedeno, tato skupina respondentů neuvedla praxi z oblasti boje proti organizovanému zločinu, dva z nich odpověděli, že se s případy, které naplňovaly znaky zločinného spolčení, i když tak nebyly posuzovány, ve své praxi setkali vícekrát. Ojediněle se s nimi setkali čtyři respondenti, nesetkali tři.

Názor respondentů potvrzuje hypotézu, že jako zločinné spolčení je stíhána jen část případů, které by bylo možné takto kvalifikovat. To koresponduje i s odpověďmi na první otázku, kde převládá názor, že ustanovení o zločinném spolčení není dostatečně využíváno.

Na jaké formy trestné činnosti se podle vašeho názoru především zaměřují čeští pachatelé organizovaného zločinu?

Na tuto volnou otázku odpověděli všichni respondenti kromě jednoho. Šíře uváděných forem byla značná a přesáhla patnáct možností. Formy jsou dále uvedeny podle četnosti odpovědí:

- 9x** různé druhy podvodů (3x úvěrové, 3x daňové, 1x pojišťovací a směnečné, 1x celní, 1x s nemovitostmi)
- 6x** krádeže aut
- 3x** výroba a distribuce drog
- 2x** vymáhání dluhů na objednávku, prostituce, korupce,
- 1x** nelegální migrace, loupeže, zneužívání prostředků EU, padělání dokumentů, nelegální dovoz odpadů, praní špinavých peněz, hospodářská trestná činnost.

Dle názoru respondentů tedy u českých pachatelů jednoznačně převládají formy, které se dají podřadit pod hospodářskou trestnou činnost – kromě podvodů sem lze zařadit také zneužívání prostředků EU a jedenkrát byla hospodářská trestná činnost uvedena jako taková. S jistou výhradou bychom mohli k této kategorii přiřadit i praní špinavých peněz a nelegální dovoz odpadů. Významné místo mají i krádeže automobilů a dále byla třikrát uvedena výroba a distribuce drog. Podle názoru této skupiny respondentů by tak bylo možné usuzovat na zaměření organizované trestné činnosti českých pachatelů především do hospodářské a speciálně do finanční oblasti.

Myslíte, že se čeští pachatelé organizovaného zločinu v něčem liší od pachatelů cizinců? Pokud ano, tak v čem?

Na tuto volnou otázku bylo z této skupiny respondentů získáno jen šest odpovědí. Ve třech případech se respondenti shodli na tom, že u českých pachatelů organizované kriminality se objevuje méně agresivity a násilí (což koresponduje s názory na předchozí otázku o převaze forem hospodářské trestné činnosti). Jeden respondent jako charakteristiku českých pachatelů uvedl znalost prostředí, jeden méně uzavřenou strukturu skupin, z nichž tak

Ize snáze získat informace a jeden zaměření hlavně na majetkovou trestnou činnost (tato odpověď by náležela spíše k předchozí otázce, aniž by podstatně měnila její výsledky.

Policie ČR má při odhalování a vyšetřování organizovaného zločinu k dispozici nástroje, definované především trestním zákonem, trestním řádem a zákonem o Policii ČR. Doporučil byste některé z těchto nástrojů z pohledu praxe změnit, upravit či doplnit? Pokud ano, tak jaké a v čem?

K této otázce se vyjádřilo jen šest respondentů, Z toho dva uvedli, že stávající nástroje postačují. Dva se shodli na názoru, že by bylo vhodné opětné obnovení operativně pátrací činnosti (operativního rozpracování před zahájením úkonů trestního řízení včetně možnosti použít operativně pátrací prostředky – oba tito respondenti vykazovali dlouhou praxi u policie). Jeden navrhoval méně svázané mantinely dané trestním řádem pro použití operativně pátracích prostředků a další zrušení vyznívací povinnosti u odposlechů a zbytečné evidence a obecně větší množství nasazování odposlechů. Návrhy tak směřovaly k uvolnění nasazování operativně pátracích prostředků a k možnosti jejich využívání před zahájením úkonů trestního řízení.

Chcete k problematice organizovaného zločinu ještě něco doplnit?

Tato možnost nebyla využita.

Souhrnně lze říci, že ve skupině respondentů, kteří uvedli, že nemají praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu, nicméně převládají policisté s delší praxí u policie. Shodují se spíše na tom, že ustanovení o trestnosti účasti na zločinném spolčení je nedostatečně využíváno, přičemž v praxi existují případy, které by mohly být takto stíhány, ale nejsou. Důvody, proč tomu tak je, spatřují tři z nich mimo legislativu (v postoji justičních orgánů a v politickém tlaku), dva v legislativní úpravě. Návrhy na úpravu definice zločinného spolčení jsou ale jen ojedinělé, dle převažujícího názoru tato definice spíše vyhovuje. Čeští pachatelé organizované trestné činnosti se zaměřují především na oblast hospodářské trestné činnosti a vyznačují se menší mírou agresivity a násilí než cizinci. Ke zvýšení účinnosti odhalování a stíhání je vznášen požadavek na uvolnění možnosti a mantinelů pro využívání operativně pátracích prostředků.

Názory respondentů, kteří mají praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu
(odpovědi respondentů jsou uvedeny dle jednotlivých otázek)

§ 163a trestního zákona stanoví trestnost účasti na zločinném spolčení. Jak je toto ustanovení podle vašeho názoru v praxi policie využíváno ?

Pouze čtyři respondenti odpověděli, že toto ustanovení je využíváno dostatečně. Deset jich považovalo využití za částečné a sedm za nedostatečné. Možnosti „nevím“ nevyužil žádný. Celkově tedy převažuje názor o částečném nebo nedostatečném využívání.

Pokud se domníváte že je využíváno jen částečně nebo nedostatečně, co podle vašeho názoru nejvíce brání v účinnějším využívání tohoto ustanovení ?

Na tuto otázku reagovala většina respondentů. Jejich odpovědi lze shrnout do čtyř skupin. Nejčastěji (14) jsou důvody nedostatečného využívání ustanovení o zločinném spolčení hledány v obtížném objasňování a dokazování (zejména dokazování dělby činností a organizační struktury; jeden z respondentů uvádí, že policisté nemají dostatek času k dlouhodobému rozkrývání organizací).

V devíti případech jsou důvody shledávány uvnitř policie. Je uváděna špatná personální činnost, strach z navýšení práce, pochybnosti a obavy z nesprávného posouzení skutku, nedostatky v osobním přístupu, liknavost a přehlížení důkazů, malá schopnost zejména mladých policistů používat stávající nástroje (3x), jeden z respondentů (s 31 lety praxe u policie) uvedl, že někteří policisté ani netuší, že tyto nástroje existují.

K nedostatečné legislativě se vztahuje osm odpovědí. Respondenti si na nedostatečnou legislativu stěžují obecně ve dvou případech, konkrétně je uváděna nedostatečná judikatura, nízká výše ukládaných trestů, absence institutu korunního svědka, prolínání ustanovení o zločinném spolčení s ustanovením o organizované skupině, nepostačující možnosti využívání operativních prostředků.

Osm odpovědí se vztahovalo k vnějším vlivům. Převažovaly stížnosti na nevstřícný postoj státních zastupitelství a soudů (5x), dále na prorůstání organizovaného zločinu až do nejvyšších struktur, které znemožňuje dosáhnout na nejvyšší vedení organizací, na byrokracii a na příliš velký prostor pro činnost advokátů.

V § 89 odst. 17 trestního zákona je definováno zločinné spolčení (společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti). Je tato definice podle vašich poznatků pro praxi vyhovující ?

Přestože v předchozí otázce se objevily stížnosti na nesnadné dokazování některých zákonných znaků zločinného spolčení (dělba činností a organizační struktura), klonili se respondenti spíše k tomu, že definice zločinného spolčení vyhovuje (plně – 4 odpovědi, spíše vyhovuje – 12 odpovědí). Že definice spíše nevyhovuje odpovědělo 5 respondentů, odpovědi „vůbec nevyhovuje“ a „nevím“ nezvolil nikdo.

Doporučoval byste v definici zločinného spolčení nějaké úpravy ? Pokud ano, jaké ?

Celkem v souladu s odpověďmi na předchozí otázku v naprosté většině případů zůstala tato možnost bez odpovědi nebo respondenti uvedli, že změny nedoporučují. V ostatních

případech bylo dvakrát doporučováno zjednodušit dokazování dělby činností a organizační struktury (formulovat jako alternativní, nikoli kumulativní znak a brát v úvahu možné měnění rolí ve skupině). Jeden respondent vyslovil názor, že zločinné spolčení dnes nemá podobu klasické „mafie“, struktura je volnější, zločinci jsou často bezúhonní „podnikatelé“, což by měla definice reflektovat. V jednom případě byl dán návrh „větší konkretizace“ bez bližšího upřesnění.

Setkal jste se ve své praxi s případy, které dle vašeho názoru naplňovaly znaky zločinného spolčení, ale přesto byly posouzeny jako spáchané členem organizované skupiny nebo jako trestná činnost jednotlivců?

Odpovědi na tuto otázku byly celkem rovnoměrně rozložené. Vícekrát se s takovým případem setkalo 8 respondentů, ojediněle 7 a nesetkalo 6. Nicméně i tyto odpovědi potvrzují, že ne všechny případy, které by mohly být kvalifikovány jako zločinné spolčení, jsou tak skutečně stíhány.

Na jaké formy trestné činnosti se podle vašeho názoru především zaměřují čeští pachatelé organizovaného zločinu?

Na tuto volnou otázku tři respondenti neodpověděli a dva pouze obecně uvedli, že se pachatelé zaměřují na všechny činnosti, které přinášejí zisk. Ostatní uvedli celou škálu forem trestné činnosti. Formy jsou dále uvedeny dle četnosti zastoupení v odpovědích :

- 26x** různé druhy podvodů a další hospodářské trestné činnosti (7x podvody daňové, pojišťovací, leasingové, 5x podvody obecně bez dalšího rozlišení, 4x podvody úvěrové, 3x podvody bankovní, jedenkrát byly uvedeny podvody celní, dále s nemovitostmi, při čerpání fondů EU, tunelování firem, zakládání fiktivních firem, nelegální výroba a machinace a 1x také hospodářská trestná činnost bez dalšího rozlišení)
- 14x** kriminalita majetková (7x krádeže bez dalšího upřesnění, 5x krádeže aut, 2x vloupání);
- 13x** kriminalita násilná (4x loupeže, 4x vydírání, 2x vraždy, 2x vymáhání výpalného, 1x násilná obecně)
- 9x** kriminalita spojená s drogami
- 5x** prostituce
- 5x** úplatkářství a korupce
- 3x** organizování nelegální migrace
- 3x** obchod se ženami
- 3x** praní špinavých peněz (z toho jedenkrát uvedeno jako velmi významná forma)
- 2x** internetová a počítačová kriminalita
- 1x** porušování domovní svobody, nucené práce, obchod se zbraněmi, překupnictví, obchod s nelegálně získaným zbožím, lichva, kuplířství, pornografie
- 1x** byla obecně uvedena kriminalita majetková a násilná.

Stejně jako u předchozí skupiny respondentů, kteří uvedli, že nemají přímou praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu, i u této skupiny respondentů, kteří praxi uvedli, jsou nejčastější odpovědi, považující za převládající formy trestné činnosti podvody a hospodářskou kriminalitu obecně. Až na dalším místě jsou různé formy kriminality majetkové a násilné. Teprve potom následuje kriminalita spojená s drogami a s odstupem další formy. Zajímavé je, že pouze tři respondenti uvedli organizování nelegální migrace, přičemž pro tuto trestnou činnost jsou případy zločinného spolčení nejčastěji stíhány, zatímco případy hospodářské kriminality jsou jako zločinné spolčení stíhány jen výjimečně.

Ve shodě s názorem první skupiny respondentů lze tedy učinit závěr, že za převažující formu organizované trestné činnosti českých pachatelů považují dotázaní experti různé druhy kriminality hospodářské, resp. finanční.

Myslíte, že se čeští pachatelé organizovaného zločinu v něčem liší od pachatelů cizinců? Pokud ano, tak v čem?

Čtyři z respondentů uvedli, že se čeští pachatelé organizované trestné činnosti od zahraničních neliší. Mezi těmi, kteří shledávají rozdíly, se jich nejvíce (7 respondentů) shodlo na menší míře agresivity, brutality a násilí u českých pachatelů. Tři uvedli, že čeští pachatelé netvoří striktně uzavřené skupiny s přísně vymezenou hierarchií a jejím důsledným dodržováním, a dva uvedli, že čeští pachatelé nemají obdobnou míru soudržnosti jako cizinci a jsou více ochotni proti sobě vypovídat – s tím koresponduje rys menší disciplinovanosti, který byl také jedenkrát uveden. Ostatní charakteristiky byly uvedeny pouze jednou a výše uvedené charakteristiky spíše dokreslují (trestná činnost je více skrytá, je odbornější, vyznačuje se menší organizovaností a menšími mezinárodními kontakty, vychází z lepší znalosti prostředí). Ve třech případech bylo uvedeno zaměření na korupční působení ve státní správě, větší propojení na lokální i státní politiku a také byl uveden sklon českých pachatelů k nabubřelosti a okázalosti a využívání služeb cizinců ke zdůraznění vlastního významu. V jednom případě bylo uvedeno lepší finanční zajištění českých pachatelů, což v kontextu celého expertního šetření byl ojedinělý názor.

Policie ČR má při odhalování a vyšetřování organizovaného zločinu k dispozici nástroje, definované především trestním zákonem, trestním řádem a zákonem o Policii ČR. Doporučil byste některé z těchto nástrojů z pohledu praxe změnit, upravit či doplnit? Pokud ano, tak jaké a v čem?

U této otázky deset respondentů nedoporučilo úpravy nebo neodpovědělo. U ostatních se největší část (6 odpovědí) zaměřila na možnost pružnějšího a jednoduššího nasazování operativně pátracích prostředků, zejména odposlechů (2x byla navržena úprava §§ 88 a 88a TR, bylo navrženo přenést rozhodování o povolení nasazení operativní techniky na státní zastupitelství, umožnit odposlech již před zahájením trestního řízení, rozšířit a zlepšit nasazování operativní techniky). S tím souvisí i návrh vznesený ve dvou případech na snížení byrokracie při povolování operativní techniky a získávání nezbytných informací. Ve třech případech bylo požadováno zavedení institutu korunního svědka, ve dvou případech zavedení agenta-provokátéra, ve dvou případech byl vznesen návrh umožnit agentovi a informátorovi páchatí proporcionální trestné činnosti za účelem rozkrytí zločinného spolčení, ve dvou případech zvýšit trestní sazbu za organizovanou trestnou činnost. Dále se objevily návrhy na zapracování nástrahové techniky do zákona, požadavek lepší ochrany svědků a tlumočnicků, přijetí ustanovení, že při předstíraném převodu věci se nemůže jednat o provokaci.

Chcete k problematice organizovaného zločinu ještě něco doplnit?

Tuto možnost volného vyjádření využili jen dva respondenti. Vyjádření byla vesměs obecná a spíše směřovala k dokreslení předchozích odpovědí. Bylo konstatováno, že organizovaný zločin pronikl do všech oblastí života společnosti u nás i v Evropě a boj proti němu vyžaduje maximální podporu, mezinárodní spolupráci, zkvalitnění práce policistů a lepší ochranu poškozených. U organizovaného zločinu se vždy jedná o kombinaci více kriminálních aktivit (trestných činů).

Shrnutí a závěry

Z vyjádření policejních expertů k problematice zločinného spolčení lze souhrnně konstatovat, že skupinu respondentů lze považovat z hlediska jejich praxe v oblasti boje s organizovaným zločinem, resp. u Policie ČR, za kvalifikovanou. Jejich převážná většina se shoduje v tom, že ustanovení o trestnosti účasti na zločinném spolčení je využíváno jen částečně (14), nebo nedostatečně (8). S tím koresponduje vyjádření, že většina z nich se v praxi setkala s případy, které by bylo možné kvalifikovat jako zločinné spolčení, nicméně nebyly takto posouzeny (21 respondentů odpovědělo, že se s takovým případem setkala vícekrát či ojediněle). S tím zřejmě také souvisí jejich názor na převládající aktivity, na které se soustřeďují čeští pachatelé organizovaného zločinu, kde za dominantní jsou považovány různé formy podvodů, resp. hospodářské kriminality, které ale jsou dle statistik naopak stíhány jako zločinné spolčení jen velmi zřídka.

Forem trestné činnosti, páchaných českými pachateli organizované trestné činnosti je uváděn velký počet, což by svědčilo o tom, že se český organizovaný zločin již rozvinul do značné šíře. Do určité míry překvapuje, že kriminalita spojená s drogami, je v této souvislosti uváděna až za kriminalitou hospodářskou, majetkovou a násilnou. Nelegální migrace byla zmíněna jen v malém počtu, což nekoresponduje s tím, že počet případů organizování nelegální migrace jednoznačně mezi žalovanými a souzenými případy zločinného spolčení převažuje. Opět by se tak potvrdila hypotéza, že na rozdíl od případů např. hospodářské kriminality se u případů organizování nelegální migrace relativně snáze prokazují znaky zločinného spolčení.

Podle názoru respondentů brání většímu využití ustanovení o trestnosti účasti na zločinném spolčení jednak obtížné objasňování a dokazování této formy trestné činnosti, ale důvody jsou poměrně často shledávány v rezervách uvnitř práce policie a až poté v legislativě a ve vnějších vlivech, kde nejvíce stížností zaznívá na nevstřícný postoj státních zastupitelství a soudů.

Zákonná definice zločinného spolčení podle většiny respondentů spíše vyhovuje (jen jeden respondent odpověděl, že zcela nevyhovuje). V souladu s tím jsou náměty na její úpravy jen ojedinělé a směřují zejména ke zmírnění striktně formulovaných znaků vnitřní organizační struktury a dělby činností s tím, že tyto znaky by měly být formulovány spíše jako alternativní, nikoli kumulativní, s poukazem jednak na jejich obtížné prokazování, jednak na volnější charakter současných zločineckých organizací, zejména u českých pachatelů. Ti se dle respondentů liší od pachatelů – cizinců především menší mírou používaného násilí a agresivity, ale také právě volnější organizační strukturou, méně striktní hierarchií a větší pravděpodobností získání jejich výpovědí. Povšimnout si je třeba názoru respondentů, že čeští pachatelé se více snaží o ovlivňování oficiálních struktur státní správy a veřejné moci.

Spíše než úpravy definice zločinného spolčení jsou navrhovány úpravy, které se týkají možností objasňování a dokazování případů zločinného spolčení. Zejména je navrhováno uvolnění možnosti nasazovat operativně pátrací prostředky, především odposlechy, a to již před zahájením úkonů trestního řízení. Několikrát byl vznesen námět na zavedení institutu korunního svědka, na umožnění činnosti agenta – provokatéra a na větší toleranci případného páchání trestné činnosti agenta při rozkrývání činnosti zločinného spolčení.

Vyhodnocení dotazníkového šetření u státních zástupců

Dotazníkové šetření u státních zástupců zaměřené na jejich názory na právní úpravu zločinného spolčení a její aplikaci proběhlo v měsících červenci a srpnu 2009. Dotazník, obsahově v podstatě identický s dotazníkem, na který odpovídali policisté, obsahoval celkem 10 otázek, z toho 4 uzavřené, 1 polouzavřenou a 5 volných. Rozesláno bylo celkem 32 dotazníků se žádostí o jejich zodpovězení těmi státními zástupci, kteří častěji řeší případy organizovaného zločinu, resp. zločinného spolčení, nebo závažné hospodářské a finanční kriminality. Dotazníkové šetření bylo anonymní.

Nejvyšší státní zastupitelství bylo požádáno o zodpovězení dvou dotazníků, obě vrchní státní zastupitelství, všechna krajská státní zastupitelství a Městské státní zastupitelství v Praze byla shodně požádána o zodpovězení vždy tří dotazníků. Všechna státní zastupitelství této žádosti vyhověla. Vrchní státní zastupitelství v Praze zaslalo nad rámec požadavku dalších deset vyplněných dotazníků, takže celkový počet obdržených dotazníků činil 42.

Z údajů získaných dotazníkem lze dovodit kompetentnost respondentů. Součástí dotazníku bylo zjištění celkové délky výkonu funkce státního zástupce a to, jak často se ve své praxi respondent zabývá případy organizované trestné činnosti nebo závažné hospodářské, resp. finanční kriminality. Výsledek ukazuje následující tabulka¹⁰ :

¹⁰ V této i v následujících tabulkách jsou odpovědi státních zástupců z MěSZ v Praze zařazeny jako odpovědi z KSZ.

TABULKA č. 1

Délka praxe	Počet respondentů abs./%	Z toho NSZ-VSZ- KSZ	Zabývá se často NSZ-VSZ- KSZ	Zabývá se občas NSZ-VSZ- KSZ	Spíše se nezabývá NSZ-VSZ- KSZ
25 let a více	12/29 %	2 - 3 - 7	2 - 1 - 2	0 - 2 - 5	0 - 0 - 0
20-24 let	4/9 %	0 - 1 - 3	0 - 1 - 3	0 - 0 - 0	0 - 0 - 0
15-19 let	7/17 %	0 - 3 - 4	0 - 2 - 3	0 - 1 - 1	0 - 0 - 0
10-14 let	5/12 %	0 - 3 - 2	0 - 3 - 0	0 - 0 - 1	0 - 0 - 1
5-9 let	10/24 %	0 - 5 - 5	0 - 2 - 4	0 - 2 - 0	0 - 1 - 1
Méně než 5 let	4/9 %	0 - 1 - 3	0 - 1 - 1	0 - 0 - 2	0 - 0 - 0
Žádná praxe	0	0 - 0 - 0	0 - 0 - 0	0 - 0 - 0	0 - 0 - 0
Σ	42	42	25	14	3
%	100%	100%	60%	33%	7%

Tabulka ukazuje, že 55 % respondentů bylo státními zástupci nejméně 15 let a že se zkoumanou problematikou zabývá často 60 % respondentů. Pouze tři respondenti ze 42 uvedli, že se problematikou organizované a závažné hospodářské či finanční kriminality spíše nezabývají. Dotazovaný soubor tedy lze považovat za kompetentní pro vyjádření se ke zkoumané problematice.

Názory respondentů na položené otázky

První otázka zjišťovala názor respondentů na to, jak je § 163a trestního zákona, který stanoví trestnost účasti na zločinném spolčení, v praxi policie využíván.

TABULKA č. 2

Využívání	NSZ	VSZ	KSZ	Σ	%
Dostatečně	1	7	8	16	38%
Jen částečně	1	4	8	13	31%
Nedostatečně	0	1	4	5	12%
Nevím	0	4	4	8	19%
Σ	2	16	24	42	100%

Za dostatečné považuje využívání § 163a v praxi celkem 16 dotázaných státních zástupců, což představuje 38 %. Mírně tedy převažuje názor, že toto ustanovení je využíváno pouze částečně nebo nedostatečně (celkem 43 %). Názor, že využívání je jen částečné nebo nedostatečné, se objevuje především u krajských státních zástupců, kde takto odpověděla celá polovina dotázaných.

Relativně překvapivé je poměrně vysoké zastoupení odpovědi „nevím“ (19 %), a to zejména ve srovnání s tím, že pouze 7 % dotázaných (abs. 3) odpovědělo na předchozí otázku, že se touto problematikou v praxi spíše nezabývá.

Návazně byla státním zástupcům položena otázka, pokud se domnívají, že toto ustanovení je v praxi využíváno jen částečně nebo nedostatečně, **co brání v jeho účinnějším využívání.**

Na tuto otázku, k níž bylo možné uvést i více možností, 23 respondentů neodpovědělo (1-12-10).¹¹ To v podstatě koresponduje s počtem státních zástupců, kteří v odpovědi na předchozí otázku uvedli, že toto ustanovení je využíváno dostatečně, nebo alespoň částečně (celkem 29).

Z těch, kteří odpověděli (1-4-14), se nejvíce uvedených důvodů (20) týká obtížného dokazování znaků zločinného spolčení. Respondenti např. uváděli, že u zakladatelů zločinného spolčení je obtížné dokázat jejich iniciativu, případně další účast na řízení zločinného spolčení, u řadových členů prokázat jejich srozumění se znaky zločinného spolčení, zejména se soustavností a vědomost o struktuře spolčení. Jeden z respondentů (VSZ) jako problém dokazování uvedl, že je obtížné prokázat, kdo je hlavním pachatelem nebo kdo založil spolčení (§ 10/1), a dále dokazovat u více pachatelů zda jde o trestný čin spáchaný ve spolupachatelství (§ 9/2) nebo v účastenství (§ 10/1/a,b,d). Ve dvou odpovědích bylo uvedeno, že znak soustavnosti nepokrývá spáchání jednoho trestného činu nebo menšího počtu trestných činů, u nichž přípravná a realizační fáze trvá delší dobu a je složena z řady úkonů, což se týká zejména závažné hospodářské a finanční kriminality.

¹¹ U této a dalších otázek je vždy v závorce uveden počet respondentů z jednotlivých stupňů státního zastupitelství v pořadí NSZ-VSZ-KSZ.

V pěti případech (1-0-4) shledávali respondenti důvody v nedostatečném oddělení právní konstrukce zločinného spolčení od organizované skupiny, přičemž jedenkrát bylo konstatováno, že použití kvalifikace organizované skupiny je jednodušší.

Ve čtyřech případech (0-2-2) shledávali respondenti důvody v přístupu soudů a v nedostatečné judikatuře, resp. v i v tom, že dosavadní judikatura podporuje příliš striktní a úzké vymezení zločinného spolčení.

Jedenkrát (0-0-1) byl uveden důvod časté důkazní nouze (nevypovídají obvinění, svědci lžou nebo chybí, dokumentace prostřednictvím operativně pátracích prostředků je nedostatečná, nasazení policejního agenta mezi cizince není možné). V jednom případě (0-0-1) bylo rovněž uvedeno, že pravidla pro nasazování operativně pátracích prostředků jsou příliš přísná. Jedenkrát byl uveden důvod nejednotného výkladu § 163a (státním zástupcem z NSZ) a rovněž nechut stíhat příliš široký okruh osob spojený s úvahou, že je v některých případech lepší mít svědka než dalšího obviněného (0-1-0).

V kontextu s předchozí otázkou byli respondenti dotázáni na **názor, zda podle jejich poznatků je definice zločinného spolčení, obsažená v § 89, odst. 17 trestního zákona pro praxi vyhovující.**

TABULKA č. 3

Vyhovuje	NSZ	VSZ	KSZ	Σ	%
Plně	1	2	12	15	36%
Spíše ano	0	11	8	19	45%
Spíše ne	1	3	2	6	14%
Nevyhovuje	0	0	2	2	5%
Nevím	0	0	0	0	0%
Σ	2	16	24	42	100%

Přestože u předchozí otázky mírně převažoval názor, že se ustanovení o trestnosti účasti na zločinném spolčení v praxi využívá jen částečně nebo nedostatečně a byly uváděny i důvody, proč tomu tak je, u otázky na to, zda definici zločinného spolčení vyhovuje pro praxi, jednoznačně převážil názor že ano. To, že vyhovuje plně nebo spíše vyhovuje, je názorem 81 % dotázaných. Pouze 5 % odpovědělo jednoznačně, že tato definice nevyhovuje. Na tuto otázku formulovali názor všichni respondenti, tedy nikdo nevyužil možnosti odpovědět „nevím“. Lze tedy vyvodit, že většina státních zástupců je s definicí zločinného spolčení a s její využitelností pro praxi spíše spokojena, i když někteří vznášejí náměty na její možnou úpravu, jak vyplývá z odpovědí na další otázku.

Jedenáct dotázaných (1 z NSZ, 3 z VSZ a 7 z KSZ) v odpovědi na volnou otázku **zda by doporučovali v definici zločinného spolčení nějaké úpravy**, takové úpravy navrhlo (u této otázky bylo možné uvést i více návrhů).

Čtyři státní zástupci navrhli změnit nebo vypustit znak „soustavného“ páchání trestné činnosti s tím, že by bylo lépe jej nahradit termínem „opakovaně“ (0-2-2). Tři navrhovali jasně definičně odlišit zločinné spolčení od organizované skupiny, s tím, že trestní zákon dosud nedefinuje pojem organizovaná skupina, který by definován být měl (0-0-3).

Vždy po jednom návrhu směřovalo k následujícím úpravám:

- Konkretizovat pojem „dělba činnosti“ (1-0-0);
- Mezi „rozdělením funkcí“ a „dělbou činností“ použít místo „a“ spojku „nebo“ (0-1-0);
- Volněji upravit znak „vnitřní organizační struktura“ (0-0-1);
- Stanovit minimální počet osob pro kvalifikaci společenství jako zločinného spolčení (1-0-0);
- Upravit definici tak, aby pokrývala i nedbalostní formu zavinění, zejména ve vztahu k osobám, které se zločinného spolčení účastní nebo ho podporují, ale nezakládají (0-1-0);
- Převzít osvědčené definice jiných států, např. z anglosasakého práva (např. z USA, kde je možné odsouzení ne jen za „predikativní“ trestný čin, ale za „pouhou“ organizovanost ve zločinecké organizaci (0-1-0).

Jedním z respondentů byla přímo formulována upravená definice zločinného spolčení následovně: ***Společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, které je zaměřeno na opakované páchání trestné činnosti.***

Obecně lze konstatovat, že vznesené návrhy směřují k volnějšimu, resp. pružnějšimu způsobu definování zločinného spolčení s včleněním některých upřesnění, ale také k jasněmu definičnímu odlišení zločinného spolčení od organizované skupiny.

Stejně jako policistům byla i státním zástupcům položena otázka, **zda se ve své praxi setkali s případy, které dle jejich názoru naplňovaly znaky zločinného spolčení, ale přesto byly posouzeny jako spáchané členem organizované skupiny nebo jako trestná činnost jednotlivců.**

TABULKA č. 4

Setkal se	NSZ	VSZ	KSZ	Σ	%
Ano, vícekrát	0	0	4	4	9%
Ano, ojedinele	1	7	7	15	36%
Ne	1	9	13	23	55%
Σ	2	16	24	42	100%

Státních zástupců, kteří uvedli, že se s takovými případy setkali vícekrát, byl poměrně malý počet a ve všech případech byli tito státní zástupci z krajských státních zastupitelství. Nadpoloviční většina všech státních zástupců uvedla, že se s takovým případem nesetkala. Státní zástupci tedy existenci takových případů sice připouštějí, resp. setkávají se s nimi, ale spíše ojedinele a v menším počtu, než uvádějí policisté.

V kontextu s touto otázkou byli státní zástupci v polouzavřené otázce dotázáni na **převažující důvody toho, že případy závažné hospodářské trestné činnosti a finanční kriminality páchané českými pachateli ve skupině nebo ve formě spolupachatelství, jsou jen zřídka stíhány jako případy zločinného spolčení.** V odpovědi bylo možné uvést více možností.

TABULKA č. 5

důvod	NSZ	VSZ	KSZ	Σ	%
Obvykle se nejedná o zločinné spolčení	0	7	5	12	18%
Zákonné znaky by byly obtížně prokazatelné	0	9	17	26	40%
Policie nenavrhuje stíhání případu jako zločinného spolčení	0	0	1	1	2%
Stíhání by se neúměrně protahovalo a nebylo by efektivní	1	1	1	3	4%
Malá pravděpodobnost, že by soud případ takto kvalifikoval	2	7	9	18	27%
Nevím	0	0	2	2	3%
Jiné	1	1	2	4	6%

Respondenti bylo současně požádáni, aby – pokud uvedli jiné důvody - tyto důvody upřesnili. Bylo takto získáno pět odpovědí, z toho tři se týkaly obtížnosti prokazování a definice zločinného spolčení (§ 89, odst. 17 TZ by potřeboval zločinné spolčení přesněji vymezit, je obtížné odlišit zločinné spolčení od organizované skupiny, znak soustavnosti se obtížně prokazuje). Jeden respondent uvedl, že se hospodářská kriminalita obecně obtížně dokazuje a v případě potřeby postačí kvalifikace jako organizované skupiny. Jeden respondent uvedl, že orgány činné v trestním řízení mají snahu věci rychle ukončit a tím se v zaměření na jednotlivé skutky ztrácejí vazby a souvislosti trestné činnosti.

Odpovědi na tuto otázku tedy v zásadě odpovídají názoru státních zástupců na obecné problémy spojené s uplatňováním § 163a a s definičním vymezením zločinného spolčení. Nejvíce odpovědí se týká obtížné prokazatelnosti znaků zločinného spolčení a malé pravděpodobnosti přijetí této kvalifikace soudem. Poměrně nejjednodušší důvod, že se v těchto případech obvykle nejedná o zločinné spolčení, uvedlo překvapivě málo respondentů (tato možnost získala jen 18 % odpovědí). Faktor efektivity, resp. rychlosti stíhání a návrh policie podle odpovědí respondentů nehraje v posuzování, resp. kvalifikaci případů podstatnou roli. Z odpovědí na tuto otázku lze usuzovat, že případy hospodářské a finanční kriminality, které by bylo teoreticky možné kvalifikovat jako zločinné spolčení, se vyskytují, nicméně jejich kvalifikace a stíhání jako zločinného spolčení je značně nesnadné.

Této interpretaci také nasvědčují názory respondentů na volnou otázku **na jaké formy trestné činnosti se především zaměřují čeští pachatelé organizovaného zločinu**. Hospodářská, resp. finanční kriminalita, byla v odpovědích zastoupena poměrně často, jak vyplývá z následujícího pořadí podle četnosti uvedení jednotlivých forem (bylo možné uvést více forem) :

22x – drogová trestná činnost (2-6-14)

12x – obchodování s lidmi (1-2-9)

11x – násilná kriminalita včetně loupeží (0-5-6)

10x – hospodářská a finanční kriminalita včetně tunelování (0-4-6)

10x – majetková trestná činnost – podvody, krádeže (0-3-7)

9x – daňové trestné činy (2-5-2)

7x – krádeže vozidel a obchodování s nimi (0-2-5)

5x – organizování migrace a převaděčství (1-2-2)

5x – vydírání (1-0-4)

4x – kuplířství (0-1-3)

3x – obchod se zbraněmi (0-1-2)

2x – padělání peněz (0-1-1)

2x – podvody vůči dotačním programům (0-0-2)

2x – korupce (0-0-2)

1x – nelegální útoky na velké společnosti (0-1-0)

1x – podvody ve veřejných zakázkách (0-0-1)

1x – terorismus (0-1-0)

1x – nájemné vraždy (0-0-1)

Hospodářská a finanční kriminalita byla uvedena v deseti odpovědích, nicméně přičteme-li i další uvedené formy, které do této oblasti obsahově patří (daňové trestné činy, podvody vůči dotačním programům, útoky na velké společnosti, podvody ve veřejných zakázkách), objevují se formy hospodářské a finanční kriminality celkem ve 23 případech a dostávají se na první místo.

Pozoruhodné je, že hospodářská kriminalita spolu s kriminalitou spojenou s drogami, dle názoru respondentů jednoznačně vedou ve formách trestné činnosti, na které se čeští pachatelé organizovaného zločinu nejvíce zaměřují. Přitom tyto formy nejsou mezi odsouzenými případy zločinného spolčení téměř vůbec zastoupeny. Naopak nejčastější důvod odsouzení spojený se zločinným spolčením, tj. nedovolené překročení státní hranice, se v odpovědích státních zástupců objevuje jen pětkrát, čili ve výrazné menšině. Odpovědi na tuto otázku tedy vedou ke konstatování, že organizovaná trestná činnost českých pachatelů se zaměřuje pravděpodobně především na jiné formy trestné činnosti, než za které jsou na základě ustanovení § 163a stíháni a odsuzováni.

Názor dotázaných státních zástupců lze porovnat s výsledky expertiz k výskytu organizovaného zločinu v ČR, které jsou po řadu let v IKSP pravidelně prováděny. Jako experti odpovídají především policisté z útvarů Policie ČR specializovaných na organizovaný zločin a závažnou hospodářskou trestnou činnost.

Porovnání názoru státních zástupců s výsledky expertízy vztahujícími se k roku 2008 ukazuje, že obě skupiny se shodují na nejčastějším výskytu organizované kriminality spojené s drogami. Experti ale kladou vedle drog na první místo také krádeže aut, které státní zástupci kladou v žebříčku aktivit níže. Naopak policejní experti nezmiňují v té míře jako státní zástupci obchodování s lidmi, spíše uvádějí organizování prostituce. Státní zástupci také kladou výše násilnou trestnou činnost. Obě skupiny respondentů se ale shodují v názoru na široký výskyt různých forem organizované hospodářské a finanční trestné činnosti. Obě skupiny se také shodují v tom, že organizování nelegální migrace a převaděčství kladou až zhruba doprostřed žebříčku četnosti aktivit organizovaného zločinu.

V základním pohledu se ale obě skupiny shodují v tom, že jako nejrozšířenější formy organizovaného zločinu v ČR vidí trestnou činnost spojenou s drogami a různé formy hospodářské kriminality. Naopak organizování nelegální migrace ani jedna skupina respondentů neuvádí jako nejrozšířenější, což je v kontrastu s počty souzených případů.¹²

Státním zástupcům byla také položena otázka, zda se podle jejich názoru **liší čeští pachatelé organizovaného zločinu v něčem od pachatelů – cizinců a pokud ano, tak v čem**. Jednalo se o volnou otázku, na kterou bylo možné uvést i více odpovědí.

Celkově převážil názor, že mezi českými pachateli a cizinci rozdíly nejsou. Tato odpověď byla uvedena ve 26 případech (2-9-15), tj. pouze 16 respondentů uvedlo rozdíly.

Respondenti uvedli u českých pachatelů :

4x volnější strukturu organizace (0-1-3)

4x menší používání násilí (0-1-3)

2x větší znalost českého prostředí (0-1-1)

2x silnější napojení na politiky, lobbisty a někdy i na orgány činné v trestním řízení (0-1-1)

1x absenci zákona „omerty“ u českých pachatelů (0-1-0), menší zkušenost českých pachatelů (0-1-0), složitější způsoby páchaní hospodářské trestné činnosti (0-1-0), větší promyšlenost páchaní trestné činnosti (0-0-1).

Někteří respondenti uvedli rozdíly naopak u zahraničních pachatelů:

1x přísnější pravidla uplatňovaná v zahraničních skupinách (0-1-0), složitější průnik do zahraničních organizací (0-1-0), obtížnější dokazování u cizinců (0-1-0). Jednou byl uveden názor, že Češi nezaujímají vedoucí postavení v organizacích páhajících např. drogovou trestnou činnost, organizování nelegální migrace apod. (0-0-1).

Stejně jako u policistů je tedy nejčastější názor, že pokud se nějaké rozdíly mezi Čechy a cizinci objevují, spočívají především ve volnější struktuře organizace a menším používání násilí.

¹² Cejp, M.: Organizovaný zločin na území České republiky v roce 2008. In: Marešová, A. a kol.: Analýza trendů kriminality v roce 2008. Praha: IKSP 2009, str. 38.

Státní zástupci byli ve volné otázce také dotázáni, **zda by doporučili nástroje, které má Policie ČR při odhalování a vyšetřování organizovaného zločinu a které jsou definované především trestním zákonem, trestním řádem a zákonem o Policii ČR, z pohledu praxe a efektivity trestního řízení změnit, upravit či doplnit.** Bylo možné uvést i více návrhů..

Většina z nich, tj. 25 (1-11-13) žádné změny nedoporučila, nebo nechala tuto otázku bez odpovědi. Z ostatních nejvíce návrhů směřovalo k zavedení nových institutů, a to především institutu korunního svědka. Tento návrh uvedli samostatně čtyřmi krajští státní zástupci a spolu s návrhem na umožnění řízení policejní provokace a nasazení agenta, který by nemusel být příslušníkem Policie, další čtyři státní zástupci (0-3-1).

Rovněž čtyřikrát odpověděli respondenti, že by bylo potřeba lépe využívat nástroje stávající a zlepšit technické vybavení Policie (0-1-3).

Dvakrát bylo doporučeno zlepšit odbornou úroveň policistů (0-0-2), ale také bylo dvakrát navrženo zpružnit možnost nasazování operativně pátracích prostředků a umožnit odposlech i bez souhlasu soudu (s tím, že záznam by nebyl použitelný v trestním řízení, ale pomohl by zmapovat zločineckou strukturu a její činnost a umožnil by širší možnost sledování osob podezřelých ze spáchání trestných činů, které mění čísla telefonů a místa pobytu – 0-0-2).

Jednotlivé další odpovědi představovaly poměrně širokou paletu návrhů :

- Změnit procesní použitelnost vysvětlení, pokud bylo podepsáno a umožnit ho alespoň uvést v hlavním líčení (0-1-0);
- Umožnit procesní použití informací, získaných tajnými službami a dát orgánům činným v trestním řízení možnosti těchto služeb (0-0-1);
- Obrátit důkazní břemeno při prokazování původu zisku a při odnímání zisků zločinného spolčení (0-0-1);
- Odformalizovat trestní řád od zbytečných úkonů (0-0-1);
- Inspirovat se u FBI (0-1-0);
- Méně informovat veřejnost o operativně pátracích prostředcích (0-0-1);
- Novelizovat § 89, odst. 17 TZ ,
- Umožnit použití záznamu z odposlechu v jiné trestní věci (§ 88, odst. 4 TŘ – namísto „vedeno trestní stíhání“ uvést „vedeno trestní řízení“ – 0-0-1),

Změny v nástrojích, které může použít policie, by tedy požadovala méně než polovina respondentů. Z těch, co změny navrhli, by většina přivítala zavedení institutu korunního svědka, řízení policejní provokace a umožnění nasazení agenta, který by nebyl příslušníkem Policie, tj. navrhuje rozšíření těchto operativně pátracích prostředků, případně zpružení možnosti jejich nasazování. Další jednotlivé návrhy směřují zejména k rozšíření možnosti procesního využití získaných informací.

Souhrnně lze konstatovat, že soubor respondentů z řad státních zástupců lze považovat za kompetentní k zodpovězení položených otázek, neboť zahrnoval státní zástupce z nejvyššího, vrchních a všech krajských státních zastupitelství, z nichž praxi ve funkci státního zástupce mělo 55 % v délce na 15 let a 60 % souboru se často zabývá organizovanou trestnou činností nebo závažnou hospodářskou a finanční trestnou činností.

Využívání § 163a v praxi vidí mírná většina dotázaných jako částečné nebo nedostatečné a příčiny toho jsou spatřovány především v obtížném dokazování znaků zločinného spolčení podle jeho definice (§ 87, odst. 17 TZ). Respondenti opakovaně upozornili na nedostatečné definiční odlišení mezi zločinným spolčením a organizovanou skupinou. Přesto naprostá většina z nich považuje definici zločinného spolčení za spíše nebo plně vyhovující, což je určitý paradox. Pokud navrhují v této definici nějaké úpravy, směřují tyto návrhy ke zjednodušení znaků zločinného spolčení, zejména ve smyslu vypuštění nebo nahrazení znaku soustavnosti páčání trestné činnosti a k definičnímu odlišení od organizované skupiny, případně k volnějšímu stanovení znaků.

S případy trestné činnosti, které by mohly být považovány za zločinné spolčení, ale nebyly takto stíhány, se respondenti setkávají ve své praxi spíše ojediněle, nicméně jejich existenci připouštějí. Proč případy závažné hospodářské a finanční trestné činnosti nejsou obvykle stíhány jako zločinné spolčení, zdůvodňují dotázaní státní zástupci obtížným dokazováním znaků zločinného spolčení a malou pravděpodobností, že soud takovouto kvalifikace přijme.

Naproti tomu považují respondenti závažnou hospodářskou a finanční trestnou činnost spolu s drogovou kriminalitou za nejčastější formy organizované trestné činnosti českých pachatelů. Naopak nedovolený přechod státní hranice (organizování nelegální migrace), které v praxi žalovaných a odsouzených případů jednoznačně dominuje, je uváděno v podstatně menší míře.

Stejně jako policisté soudí státní zástupci, že pokud se Češi při páčání organizované trestné činnosti nějak liší od cizinců, je to v menší míře používání násilí a ve volnější struktuře organizací, což může být jeden z důvodů složitějšího prokazování znaků zločinného spolčení). Dotaz na možnosti úprav v nástrojích, které má k dispozici Policie ČR pro odhalování a vyšetřování organizovaného zločinu ponechala většin dotázaných bez odpovědi, resp. bez návrhu. Nejvíce návrhů od těch, kteří odpověděli, směřovalo k zavedení institutu korunního svědka.

Vyhodnocení doplňkového dotazníkového šetření u policistů

Doplňkové dotazníkové šetření proběhlo po jednom roce od původního šetření a bylo zaměřeno na zjištění názorů policistů na některé poznatky, které vyplynuly z prvního kola šetření. Doplňující otázky byly opět zařazeny do pravidelného každoročního šetření IKSP k trendům a formám organizovaného zločinu. Dotazník byl distribuován prostřednictvím Policejního prezidia Policie ČR se žádostí, aby byl předán k anonymnímu vyplnění policistům, kteří v rámci svého zařazení přicházejí do styku s organizovaným zločinem.

Do dotazníku byly takto zařazeny tři otázky, z nichž jedna byla uzavřená a dvě volné.

Návratnost dotazníků byla 100 % (31 obdržených ze 31 distribuovaných). Pouze 5 respondentů uvedlo, že v oblasti boje proti organizovanému zločinu nemá žádnou praxi. Tyto dotazníky byly proto, stejně jako v předchozím kole šetření, vyřazeny a vyhodnoceny zvlášť.

Délka praxe respondentů je uvedena v následujících tabulkách :

Tabulka 1.

Celý soubor (€ = 31)

Délka praxe	Celková praxe u policie	V rámci kriminální policie nebo vyšetřování ZTČ	V oblasti boje proti organizovanému zločinu
25 a více let	6	4	1
20-24 let	8	4	2
15-19 let	7	5	3
10-14 let	10	8	3
5-9 let	0	9	12
Méně než 5 let	0	1	5
Žádná praxe	0	0	5

Tabulka 2.

Respondenti bez praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu (€ = 5)

Délka praxe	Celková praxe u policie	V rámci kriminální policie nebo vyšetřování ZTČ
25 a více let	1	1
20-24 let	2	1
15-19 let	1	1
10-14 let	1	1
5-9 let	0	1
Méně než 5 let	0	0

Z údajů je zřejmé, že všech těchto pět respondentů mělo deset a více let praxe v rámci služby kriminální policie a čtyři z nich deset a více let praxe na úseku boje se závažnou trestnou činností. Jsou tedy vesměs zkušenými policisty, nicméně s ohledem na to, že nepůsobí na úseku boje s organizovaným zločinem, byly jejich odpovědi vyhodnoceny odděleně.

Z ostatních 26 respondentů jich 21 uvedlo praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu pět a více let, devět z nich uvedlo praxi v délce deseti a více let. Z hlediska zkušenosti a praxe je tedy lze považovat za experty.

Názory respondentů, kteří nemají praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu (odpovědi respondentů jsou uvedeny dle jednotlivých otázek)

Považovali byste za užitečné, aby v trestním zákoně byla kromě zločinného spolčení (dříve § 89, odst. 17), nyní organizované zločinecké skupiny (§ 129), také definována „obyčejná“ organizovaná skupina tak, aby mohla být jasně odlišitelná od organizované zločinecké skupiny?

Převažuje názor o potřebnosti takového definičního vymezení organizované skupiny (dva respondenti odpověděli, že by to bylo velmi užitečné a dva že užitečné; jedna odpověď zněla „nevím“).

V čem spatřujete důvody, že nejčastěji byly jako zločinné spolčení stíhány a souzeny případy organizování nedovoleného překročení státní hranice (dříve § 171a, nyní § 340)?

Tato volná otázka zůstala čtyřikrát bez odpovědi, resp. bylo uvedeno „nevím“. Jeden respondent uvedl, že se těžko prokazuje vnitřní struktura zločinného spolčení.

Proč se podle vašeho názoru mezi stíhanými případy zločinného spolčení relativně velmi málo objevují případy organizovaného obchodování s drogami, když je drogová kriminalita obecně považována za jednu z nejrozšířenějších forem organizovaného zločinu v ČR?

Tato otázka byla rovněž formulována jako volná a všichni respondenti uvedli, že neví, neboť je mimo oblast jejich problematiky.

Policisté, kteří nepůsobí na úseku boje s organizovaným zločinem, se tedy nevyjádřili k meritorním otázkám na postih jeho některých forem. Lze pouze konstatovat, že většinově podpořili potřebu definičního vymezení „obyčejné“ organizované skupiny v trestním zákoníku. Pro šetření jsou proto významné odpovědi policistů, kteří zkušenost z práce na úseku boje proti organizovanému zločinu uvedli.

Názory respondentů, kteří mají praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu
(odpovědi respondentů jsou uvedeny dle jednotlivých otázek)

Považovali byste za užitečné, aby v trestním zákoně byla kromě zločinného spolčení (dříve § 89, odst. 17), nyní organizované zločinecké skupiny (§ 129), také definována „obyčejná“ organizovaná skupina tak, aby mohla být jasně odlišitelná od organizované zločinecké skupiny?

Ze dvaceti šesti respondentů jich většina (16) vyjádřila názor, že takové vymezení by bylo velmi užitečné, resp. užitečné. Dva odpověděli „nevím“, z čehož jeden z těchto dvou nezodpověděl žádnou ze tří položených otázek a jeden uvedl praxi v oblasti boje proti organizovanému zločinu v délce 4 roky. Pět respondentů považuje takovou úpravu za spíše neužitečnou, tři za zcela zbytečnou (praxe 4 roky, 5 let, 19 let). Vyloučíme-li tedy odpovědi „nevím“, činí poměr příznivců takové úpravy k těm, kdo ji nevidí jako užitečnou, 2:1. Pozitivní postoj k této úpravě tedy projevily dvě třetiny respondentů.

V čem spatřujete důvody, že nejčastěji byly jako zločinné spolčení stíhány a souzeny případy organizování nedovoleného překročení státní hranice (dříve § 171a, nyní § 340)? (respondenti mohli uvést více možností).

Na tuto otázku neodpověděli, resp. uvedli „nevím“, 4 respondenti. Nejvíce odpovědi (13) uvádělo jako důvod snazší dokazování organizovanosti, snazší zdokumentování, možnost nasazení operativní techniky. S tím souvisí i 5 odpovědí ve smyslu, že síť organizátorů působí na větším území, jejich články spolu musí komunikovat, což lze zachytit (5x). Tři respondenti uvedli větší možnost získání důkazů od migrantů i od pachatelů (přes zadržené migranty se lze dostat k organizátorům, v těchto případech poškození i pachatelé častěji svědčí).

Čtyři respondenti spatřují důvod v legislativě, která u této formy dává větší předpoklad úspěšného výsledku, kdy lze dokázat naplnění znaků zločinného spolčení (jeden ovšem upozornil, že společenská nebezpečnost byla podceněna jak co do formulace skutkové podstaty, tak co do výše trestní sazby).

Jeden respondent mezi důvody uvedl, že v těchto případech často orgány činné v trestním řízení často konají v rámci vyžádané právní pomoci, kdy je skupina zachycena v zahraničí. Jednou byl vysloven názor, že k větší úspěšnosti přispívá existence speciálního útvaru ÚOOZ, jeden respondent pouze obecně konstatoval, že u ostatních forem organizovaného zločinu existuje větší latence.

Lze shrnout, že naprostá většina respondentů spatřuje důvody toho, že je organizování nedovoleného překročení státní hranice nejčastěji stíhanou formou zločinného spolčení, v charakteru této formy trestné činnosti, u níž lze snáze dokázat zákonem požadované znaky zločinného spolčení. Názor další části respondentů o lepší možnosti vyhovět požadavkům zákona lze dát s předchozím do souvislosti.

Proč se podle vašeho názoru mezi stíhanými případy zločinného spolčení relativně velmi málo objevují případy organizovaného obchodování s drogami, když je drogová kriminalita obecně považována za jednu z nejrozšířenějších forem organizovaného zločinu v ČR? (respondenti mohli opět uvést více možností).

Tato otázka sice směřovala k problematice drogové kriminality, ale získané odpovědi zčásti vypovídají i o dalších rozšířených formách organizované kriminality, které rovněž nejsou často (nebo vůbec) stíhány jako zločinné spolčení.

O tom, že důvody nejsou jednoznačné, svědčí opět poměrně značný počet těch, kteří neodpověděli, nebo odpověděli „nevím“ – 5 respondentů, což je téměř 20 % dotázaných.

Nejvíce respondentů se přiklonilo k tomu, že důvody tkví ve vyšší úrovni organizace a latence, ve větší profesionalitě pachatelů, kvalifikovanější činnosti, oddělení výkonných dealerů od organizátorů s tím, že v takových organizacích se vzájemně znají jen nejbližší spolupracovníci. Důvody podle těchto respondentů tkví tak hlavně ve vyšší úrovni organizovanosti drogové kriminality, u níž se organizovanost obtížně odhaluje a dokazuje. S tím souvisí další tři odpovědi, které uvádějí, že okruh organizátorů je úzký, organizace jsou propojeny mezinárodně, což vytváří i jazykovou bariéru při odhalování, z čehož plyne, že je jednodušší stíhat jednotlivého dealera, než rozkrývat celou skupinu. Tento názor vyslovili celkem čtyři respondenti. I názor dvou dalších respondentů na to, že u toho trestného činu chybí klasický „poškozený“, resp. že poškození nejsou ochotni svědčit a nedůvěřují policii, souvisí s charakterem této trestné činnosti (toto konstatování ovšem platí i pro jiné formy organizované trestné činnosti).

Na rozdíl od těchto důvodů byl šestkrát vysloven názor, že příčin tkví v práci policie, státního zastupitelství a soudů s tím, že respondenti uváděli, že státní zastupitelství a soudy nejsou ochotny akceptovat znaky zločinného spolčení, což vede k poklesu iniciativy policie při jejich vyhledávání a dokládání. Z toho důvodu je jednodušší uzavřít případ jako „obyčejnou“ organizovanou skupinu, než se pokoušet prokazovat zločinné spolčení s nejistým výsledkem. S tím souvisí další vyslovený názor, že drogovou kriminalitu lze účinně stíhat i bez použití institutu zločinného spolčení. Další respondent suše konstatoval, že k odhalování a prokazování organizovanosti drogové kriminality je třeba znalost problematiky.

Šestkrát respondenti vyjádřili názor, že příčiny tkví v nedostatečné legislativě, která nedává policii dostatečně efektivní nástroje. Ve lhůtách daných trestním řádem nelze kvalitně dokumentovat dlouhodobost a soustavnost trestné činnosti; k tomu chybí čas i prostředky. Postrádán je institut korunního svědka.

Převažující názor tedy hledá důvody relativně malého počtu stíhání drogové kriminality s využitím institutu zločinného spolčení ve složitosti, vyšší organizovanosti a větší latenci (týkající se organizátorů) této formy trestné činnosti. Tento názor byl vysloven v zhruba polovině odpovědí. Další polovina odpovědí hledá důvody v práci orgánů činných v trestním řízení a v nedostatečné, resp. ne zcela účinné legislativě. Názory na nepostačující legislativu jsou ale v menšině; zdá se tedy, že dotázaní experti nespátřují v úrovni a efektivitě legislativy zásadní námitky. Pragmatický názor, že obvykle stačí stíhání a uzavření případu jako „obyčejné“ organizované skupiny, je svým způsobem symptomatický, i když byl uveden jen několikrát.

Výsledky této doplňkové výzkumné sondy ukazují, že důvod častějšího stíhání organizování nelegální migrace jako zločinného spolčení a naopak malého počtu takto

stíhaných případů drogové kriminality spatřují dotázaní policisté především v charakteru těchto forem trestné činnosti. Organizovaná drogová kriminalita představuje složitější, konspirativnější formu organizace, která se hůře rozkrývá a u níž je složitější prokazovat zákonem stanovené znaky zločinného spolčení. Důvody v legislativě a v práci orgánů činných v trestním řízení hledá menší část dotázaných.

Většina dotázaných uvedla, že by bylo užitečné definičně odlišit organizovanou skupinu od zločinného spolčení, resp. od organizované zločinecké skupiny.

Empirická zjištění a teoretické koncepty organizovaného zločinu

S trochou nadsázky lze říci, že máme tolik organizovaného zločinu, kolik trestné činnosti pokryje přijatá definice tohoto jevu. Je-li tato definice součástí legislativy, je rozsah organizovaného zločinu dán tím, do jaké míry jsou orgány činné v trestním řízení schopné prokázat znaky, které zákonná definice vyžaduje.

Jak ukázal tento výzkum, pokud bychom vycházeli striktně ze zákonné definice zločinného spolčení a uplatňování příslušného ustanovení trestního zákona v praxi, museli bychom konstatovat, že výskyt organizovaného zločinu je v podstatě minimální. Sami pracovníci orgánů činných v trestním řízení však uvádějí, že případy žalované a odsouzené podle ustanovení o účasti na zločinném spolčení nepokrývají celý rozsah případů organizovaného zločinu, resp. případů, které by teoreticky mohly znaky zločinného spolčení vykazovat.

Při úvahách o rozsahu výskytu organizovaného zločinu tedy zřejmě nemůžeme vycházet jen ze zákonné úpravy a z jejího uplatňování v praxi; ostatně ani dotázaní pracovníci orgánů činných v trestním řízení nespátřují znění definice zločinného spolčení (resp. nyní organizované zločinecké skupiny) jako prvořadý problém, i když se kloní k možnosti jistého uvolnění požadovaných zákonných znaků. V tomto smyslu lze odkázat na vymezení organizovaného zločinu, přijaté v čl. 2 Úmluvy OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, které pro tyto účely definuje relativně volnějším způsobem tzv. skupinu organizovaného zločinu a tuto definici doplňuje vysvětlením použitých pojmů „závažný trestný čin“ a „strukturovaná skupina“.¹³

Z kriminologického hlediska ovšem nemáme situaci o mnoho snadnější, neboť kriminologických vymezení organizovaného zločinu je velké množství.¹⁴

Mezinárodní právní dokumenty, kterými jsou zmíněná Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu a Joint Action Evropské Unie z roku 1998, na vymezení organizovaného zločinu jako takového víceméně rezignují a snaží se definovat pouze subjekt, tj. zločineckou skupinu, resp. organizaci (s tím, že účast v této skupině, resp. podíl na jejích aktivitách je trestným činem).

Kriminologická pojetí organizovaného zločinu jsou vedena snahou charakterizovat organizovaný zločin jako specifickou kategorii kriminální činnosti a okruh jevů, které lze takto označit, zřetelně ohraničit s použitím více či méně charakteristických znaků.

¹³ Konvence OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, dok. A/AC.254/L.230/Add.1. In: Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu. Praha: IKSP 2001.

¹⁴ viz Scheinost, M.: Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality. Kriminalistika 4/2004.

Na základě takových znaků by organizovaný zločin bylo možné vymezit kombinací dvou přístupů:

1. prostřednictvím kvalitativních znaků páchané trestné činnosti,
2. prostřednictvím kvalitativních znaků subjektu trestné činnosti (skupiny, organizace).
- 3.

V kriminologickém smyslu bychom tedy mohli za organizovaný zločin (což sám o sobě není příliš šťastný termín, ale je to termín obecně užívaný a nebylo by účelné komplikovat již tak široké pole definičních vymezení zaváděním jiného pojmu) považovat:

- vyvíjení skupinové organizované trestné a další doprovodné činnosti v podobě primárně ziskových aktivit zapojených do struktury poptávky a nabídky ve společnosti a dále krycích a zabezpečovacích aktivit,
- subjektem těchto aktivit je strukturovaná a hierarchizovaná skupina (organizace) vzniklá za účelem ziskové trestné činnosti, která funguje na základě dělby funkcí a úkolů.

Za znak vyššího vývojového stupně organizovaného zločinu bychom pak mohli považovat oddělení vůdců organizací od bezprostředního výkonu trestné činnosti, internacionalizaci činnosti, diverzifikaci ziskových aktivit, monopolizaci trhů a teritorií, legalizaci příjmů z trestné činnosti, schopnost sebeobnovování organizace a infiltraci do oficiálních společenských struktur.

Toto vymezení je samozřejmě s ohledem na řadu definic nabízených světovou kriminologickou literaturou jedním z možných. Nicméně vyplývá z analýzy více přístupů a z empirických zjištění.

Jen pro porovnání můžeme z existujících vymezení organizovaného zločinu uvést to, které vypracoval Task Force on Organised Crime v roce 1976. Tento orgán byl součástí National Advisory Committee on Criminal Justice Standards and Goals a pracoval v době, kdy si USA začaly uvědomovat skutečný rozsah a nebezpečí organizovaného zločinu představovaného v té době především americkou mafií – Cosou Nostrou. Vymezení charakteristických rysů organizovaného zločinu zpracované tímto výborem je jedním z prvních, vzniklo na základě informací o velké, rozvětvené a rozvinuté zločinecké organizaci a v jistém smyslu udalo jeden ze směrů dalšího uvažování o tomto fenoménu.

Výbor uvedl, že charakteristické rysy organizovaného zločinu jsou tyto:

1. Organizovaný zločin má konspirativní charakter, je hierarchizovaný, funguje díky koordinaci více osob při plánování a výkonu nelegálních činů nebo dosahování legálních cílů nelegálními prostředky. Klíčoví členové páchají trestnou činnost kontinuálně, nicméně různí specialisté se mohou na této trestné činnosti podílet jen v jednotlivých případech.
2. Hlavním cílem organizovaného zločinu je ekonomický zisk, i když některým účastníkům může jít i o moc nebo status.
3. Aktivita organizovaného zločinu zahrnují nelegální podnikání nebo služby (gambling, drogy, prostituce atd.), ale také více sofistikované aktivity, jako praní špinavých peněz prostřednictvím legitimních obchodů, podvodů s nemovitostmi, počítačové manipulace.
4. Organizovaný zločin užívá „predátorské“ prostředky a taktiky – např. vyhrožování, násilí, korupci.
5. Organizace vykonávají rychlou a efektivní kontrolu svých členů, spojenců i obětí. Členové nemají prakticky možnost se od organizace oddělit (vystoupit).

6. Organizovaný zločin není synonymem pro Mafii nebo Cosu Nostru. Tyto organizace představují jeho nejrozvinutější formy.
7. Organizovaný zločin nezahrnuje terorismus zaměřený na politickou změnu a to i přes některé společné charakteristiky.¹⁵

Z hlediska uvedených vymezení naplňují případy souzené jako zločinné spolčení, které byly analyzované v rámci tohoto výzkumu, definici organizovaného zločinu s tím, že odpovídají spíše stupni jeho nižšího rozvoje. Jak už ovšem bylo řečeno, nelze tyto případy považovat za vyčerpávající vzorek výskytu organizovaného zločinu v ČR (mj. i proto, že se výzkum nezaměřoval na skupiny organizovaného zločinu pocházející ze zahraničí). Výzkum ovšem prokázal, že organizovaná trestná činnost vyvíjená skupinami, souzenými jako zločinné spolčení, je zapojena do mezinárodního kontextu, do mezinárodních sítí a vazeb, a to nejen u skupin, zaměřených na organizování nelegální migrace.

Výzkum také přinesl poznatky o sociálních skupinách, z nichž se nejčastěji rekrutovali členové zločinných spolčení (členové jsou zde chápáni v širším smyslu, tj. nejenom ti pachatelé, kteří byli odsouzeni na základě § 163a TZ). Přinesl také poznatky o národnostním složení, resp. o zastoupení občanů jiných států ve skupinách. Nezabýval se sice specificky sociálními, ekonomickými, legislativními atd. podmínkami v období, kdy tyto skupiny vznikaly a fungovaly, nicméně těmito faktory se z hlediska jejich možné rizikovosti zabývaly jiné studie, zpracované v rámci dlouhodobého výzkumu organizovaného zločinu.¹⁶

Z tohoto pohledu je zajímavé provést porovnání získaných poznatků s některými teoriemi vzniku a utváření organizovaného zločinu.

První z nich nazývají Kenney s Finckenauerem spíše mýtem než teorií. Jde o přesvědčení, že organizovaný zločin je záležitostí určitých skupin cizinců, určitých národností. V USA přetrvával dlouho názor, že organizovaný zločin je vázán na italské přistěhovalce.¹⁷

Tento názor je nejen nespravedlivý a diskriminační, ale především neudržitelný. Dává sice jednoduchou odpověď, která majoritní společnost na daném území „vyvíňuje“ z podílu na této závažné formě kriminality, ale zjevně neodpovídá skutečnosti. Je evidentní, i když se budeme se držet jen poznatků o organizovaném zločinu na území ČR, že se na něm zdaleka nepodílejí jen cizinci, přistěhovalci, migranti. Tuto „teorii“ tedy můžeme opustit.

Teorie kulturního přenosu (cultural transmission theory) byla vyvinuta k vysvětlení kriminality mládeže pocházející z nižších společenských vrstev, resp. ze slumů. Podle této teorie mladí příslušníci těchto vrstev a z tohoto prostředí sdílejí hodnoty, které jsou v konfliktu s hodnotami střední třídy, což může ústít v páchání kriminality.¹⁸

Tato teorie může přispět k objasnění důvodů, které vedou ke snadnější rekrutaci mladých lidí ze sociálně slabých vrstev a lokalit do zločineckých skupin a k utváření gangů

¹⁵ Report of Task Force on Organised Crime, USA 1976, cit. dle Kenney, D.J., Finckenauer, J.O.: Organised Crime in America. Wodsworth Publishing Company, 1994, str. 13.

¹⁶ Viz např. Cejp, M. a kol.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti. Praha: IKSP 2009., Cejp, M.: Společenské příčiny a důsledky organizovaného zločinu. Praha: IKSP 1999.

¹⁷ Kenney, D.J., Finckenauer, J.O.: Organised Crime in America. Wodsworth Publishing Company, 1994, str. 32.

¹⁸ tamtéž, str. 36.

mládeže. Svázat organizovaný zločin pouze s mladými lidmi z nižších sociálních vrstev a s konfliktem hodnot, které zastávají, s hodnotami střední třídy však není nosné. Zdaleka ne všichni organizovaní zločinci pocházejí z nižších vrstev. Kenney a Finckenauer také poznamenávají, že naopak mnozí organizovaní zločinci, pocházející z vrstev nižších, se snaží proniknout na společenském žebříčku výše, nebo o totéž usilují pro své děti.

Teorie konfliktu kultur (culture conflict theory) je spojena se jménem Thorstena Sellina, který formuloval názor, že zločin má být nazírán jako normativní konflikt, vyplývající z toho, že různé kultury mají různé normy chování. Setkají-li se odlišné kultury v multikulturní společnosti, vzniká živná půda pro konflikt, protože od lidí lze očekávat respektování norem většinové společnosti, ale současně také norem jejich skupiny. Z rozdílnosti a konfliktu vzniká kriminalita.¹⁹

Tato teorie může vysvětlovat některé příčiny kriminálního chování skupin imigrantů, případně neochoty etnické a kulturně odlišných skupin spolupracovat s orgány veřejné moci majoritní společnosti. Tím tyto skupiny vytvářejí určité zázemí pro kriminální chování některých svých členů včetně jeho organizovaných forem. V našem prostředí se s tímto postojem setkáváme zejména u příslušníků některých etnických skupin. Nepostihuje však celou šíři příčin a projevů organizovaného zločinu, lze jí proto přiznat jen omezenou platnost.

Teorie „napětí“ (strain theory) vysvětluje na rozdíl od teorie kulturního přenosu trestnou činnost jako výsledek frustrace a zloby lidí, kteří cítí neschopnost dosáhnout legitimní sociální a ekonomický úspěch. Na rozdíl od teorie kulturního přenosu a kulturního konfliktu vychází tato teorie z toho, že tito lidé sdílejí stejné hodnoty a cíle, ale šance je dosáhnout je limitována (především jejich socioekonomickým statutem) a legitimní prostředky nejsou k dispozici.²⁰

Tato teorie obecně upozorňuje na živnou půdu pro vznik organizovaných forem kriminality ve formě gangů, ale i rozvinutějších skupin, v chudých, zejména městských, oblastech, sociálně izolovaných ghettech apod. Toto podhoubí nelze podceňovat, a to i vzhledem k budoucnu, ani v našem prostředí. I zde ovšem platí výhrada, že organizovaný zločin není doménou jen nižších sociálních vrstev.

Teorie etnicity a etnické sukcese (ethnicity and ethnic succession) představuje jistou dílčí obměnu teorií předchozích a je vázána na neschopnost skupin imigrantů vystoupat v nové zemi legitimně po společenském žebříčku. Poté, kdy se určitá etnická skupina postupně domůže vzestupu na sociálním žebříčku směrem k vyšší sociální respektovanosti, nahrazuje ji na nejnižších stupních skupina jiná.²¹

Základy této teorie jsou dosti nejisté. Objeví-li se (v organizovaném zločinu) nová etnická skupina, nemusí to znamenat vytlačení předchozí, ani zánik projevů organizovaného zločinu u této předchozí skupiny. Kromě toho lze namítnout, že etnicita sama není příčinou kriminality, tou je obvyklá složitá sociální a ekonomická situace imigrantů v novém prostředí. Je také z historie zřejmé, že různé etnické skupiny se vyznačují v novém prostředí různou „startovní pozicí“ a nestejnými šancemi na společenský vzestup. Etnicita hraje jistou roli v utváření forem organizovaného zločinu, je však pouze jedním z ovlivňujících faktorů.

¹⁹ Kenney, D.J., Finckenauer, J.O.: Organised Crime in America. Wodsworth Publishing Company, 1994, str. 37.

²⁰ Tamtéž, str. 38.

²¹ Ianni, F.: A family business, Black mafia: Ethnic succession in organized crime. New York 1974, cit. dle Kenney, D.J., Finckenauer, J.O.: Organised Crime in America. Wodsworth Publishing Company, 1994, str. 39.

Teorie podnikání (enterprise theory) vychází z charakteristik trhu, nabídky a poptávky. Legální trh neuspokojuje potenciální zájemce o nelegální zboží a služby (a někdy v dostatečné míře ani zájemce o legální produkty). Vysoká poptávka po nelegálním zboží (příkladně drogy) nebo službách (gambling) v kombinaci s relativně malým rizikem a velkým ziskem je stimulem pro nelegální skupiny vstoupit na trh a organizovat dodávku.²²

Tato teorie odhlíží od tradičních etnických a sociálních faktorů, na které se odvolávají teorie předchozí, a vychází důsledně ze ziskového charakteru organizovaného zločinu. Vysvětluje aktivity organizovaného zločinu prostřednictvím mechanismů trhu. Je sice pravda, že vliv sociálních, etnických a kulturních faktorů na vznik a podobu organizovaného zločinu nelze pominout, ale teorie podnikání se jeví ve vztahu k vysvětlení aktivit organizovaného zločinu jako neadekvátnější. Pro ilustraci není třeba chodit daleko: rozšíření organizované nelegální migrace je odpovědí organizovaného zločinu na vysokou existující poptávku po této službě a na možnost dosahování vysokého zisku. Na zabezpečení tras nelegální migrace se přitom podílejí příslušníci různých národností, resp. etnických skupin v různých zemích spojení společným zájmem, kterým je zisk.

Jako obvykle ze zhodnocení těchto teorií a jejich porovnání s empirickými poznatky vyplývá, že jev tak proměnlivý a dynamický ve svých formách a projevech jako je organizovaný zločin, nelze beze zbytku vysvětlit pouze jednou teorií. Integrovaná teorie (integrated theory) vysvětluje organizovaný zločin spojením tří faktorů: konspirace, společné etnicity a nedovoleného podnikání.²³ Můžeme vést diskusi, zda právě tyto tři faktory máme považovat za základní – konspirace by spíše mohla být považována za průvodní znak než za příčinu vzniku, ale v každém případě bychom asi měli přijmout myšlenku, že „jednofaktorová“ teorie k vysvětlení vzniku a existence organizovaného zločinu nepostačuje.

Více faktorů uvádí např. Peter Reuter, kdy mezi podmínkami k přeměně gangu na organizovaný zločin jmenuje stav poptávky a nabídky, příležitosti na trhu, migraci, etnické vlivy, možnost získávání „rekrutů“ a zákazníků, stupeň korumpovatelnosti místních činitelů, postupný zisk reputace a autority zločinecké organizace.²⁴

Na základě empirických poznatků je možné se klonit k teorii podnikání, která uvádí klíčové faktory pro existenci a rozvoj organizovaného zločinu²⁵ s tím, že při vysvětlení příčin vzniku, fungování a rozvoje je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním podmínkám dané doby, lokality a společnosti.

²² Kenney, D.J., Finckenaue, J.O.: Organised Crime in America. Wodsworth Publishing Company, 1994, str. 41.

²³ Smith, D.: Paragons, pariah and pirates: A spectrum-based theory of enterprise. Crime and Delinquency 26/3, str. 358-386, cit. dle Kenney, D.J., Finckenaue, J.O.: Organised Crime in America. Wodsworth Publishing Company, 1994, str. 42.

²⁴ Kenney, D.J., Finckenaue, J.O.: Organised Crime in America. Wodsworth Publishing Company, 1994, str. 50.

²⁵ Viz též Vold, G.K., Bernard, T.J.: Theoretical Criminology. Oxford: Oxford University Press 1986.

Shrnutí a závěry

Z provedeného výzkumu nelze vyvozovat závěry o podobě veškerého organizovaného zločinu v České republice. Snahou řešitele bylo v první řadě provést analýzu existujícího empirického materiálu, tj. dat o případech, které byly souzeny jako organizovaný zločin. Studie byla proto do značné míry omezena rozsahem a charakterem aplikace speciálního právního institutu vytvořeného pro stíhání organizovaného zločinu, tj. ustanovení o účasti na zločinném spolčení (podle trestního zákoníku platného od 1.1.2010 účasti na organizované zločinecké skupině). Vzhledem k charakteru takto souzených případů vypovídá provedená analýza spíše o tom, jak a vůči jakému typu organizované trestné činnosti je uvedený institut v praxi využíván. I tak lze mít za to, že výsledky analýzy mohou být užitečné jak pro pracovníky orgánů činných v trestním řízení, tak případně i pro legislativu, pokud se bude uvažovat o možných úpravách tohoto ustanovení.

Vzhledem k ne příliš vysoké frekvenci používání ustanovení o účasti na zločinném spolčení a tím k omezenému rozsahu empirického materiálu bylo provedeno rovněž dotazníkové šetření mezi pracovníky orgánů činných v trestním řízení, konkrétně policisty a státními zástupci s tím, že se jednalo převážně o pracovníky, kteří s problematikou organizovaného zločinu přicházejí při výkonu své profese do styku. Cílem tohoto šetření bylo zjistit jednak názory těchto pracovníků na uplatňování ustanovení o zločinném spolčení a případných problémech s tím spojených, jednak získat jejich poznatky o výskytu a charakteru organizovaného zločinu v ČR se zvláštním zřetelem k českým pachatelům.

K doplnění poznatků o pachatelích odsouzených za účast na zločinném spolčení byla provedena také analýza anonymizovaných údajů z Rejstříku trestů, vypovídající o dosavadní kriminální kariéře pachatelů. Analyzovány byly údaje o pachatelích odsouzených s použitím ustanovení o účasti na zločinném spolčení v porovnání s údaji ke vzorku pachatelů odsouzených za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině.

K získání komplexnějšího pohledu na osobnost pachatele organizované kriminality bylo provedeno psychologické vyšetření vybraných vězněných příslušníků organizovaných skupin a kontrolního vzorku vězeňské populace neodsouzené pro organizovanou trestnou činnost.

Pro účely analýzy bylo na základě justiční statistiky od soudů vyžádáno celkem 19 spisů k případům žalovaným jako zločinné spolčení v letech 2000-2008. Zasláno bylo 17 spisů s tím, že po vyhodnocení se jako relevantních ukázalo 13 spisů. Potvrdil se poznatek zjištěný již v předchozím výzkumu, kdy byla provedena analýza obžalob podaných státním zastupitelstvím k případům zločinného spolčení za léta 1999-2004, o převaze případů umožnění nedovoleného překročení státní hranice. Z analyzovaných 34 obžalob tehdy tvořily žaloby podané za organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 171a TZ celkem 76 %, tj. 26 případů.²⁶ V tomto výzkumu z analyzovaných odsouzených případů

²⁶ Scheinost, M., Diblíková, S.: Zločinné spolčení – právní rámec, definice, postih, pachatelé. Kriminalistika 2/2009, str. 81-99.

zločinného spolčení bylo 8 případů organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice dle § 171a TZ, tj. 61 %.

Je zřejmé, že ustanovení o zločinném spolčení je ve výrazné nadpoloviční většině aplikováno na případy organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice. Obecně platí, a to jak na základě počtu podaných obžalob zjištěného v předchozím výzkumu, tak počtu odsouzených případů, že ustanovení o účasti na zločinném spolčení je využíváno jen zřídka a je uplatňováno převážně vůči jednomu specifickému druhu organizované trestné činnosti, tj. organizování nelegální migrace. Zbytek případů byl jednotlivě tvořen různými druhy trestné činnosti (neoprávněné podnikání, podvod a podílnictví, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, kuplířství a vydírání); další trestná činnost kromě organizování nelegální migrace, která by byla v odsouzených případech častěji zastoupena, nebyla zjištěna. Ukazuje se tedy, že využívání institutu trestnosti účasti na zločinném spolčení, který byl zaveden pro účely efektivnějšího postihu organizovaného zločinu, je poměrně nečetné a většinou se uplatňuje na jeden specifický druh organizované trestné činnosti.

Názor dotázaných expertů na příčiny menšího využívání tohoto institutu, a to jak policistů, tak státních zástupců, se v podstatě shoduje. Obě skupiny lze přitom považovat za kompetentní v dané problematice, neboť jsou to převážně pracovníci, kteří se organizovaným zločinem, resp. závažnou hospodářskou kriminalitou ve své praxi zabývají.

Policisté i státní zástupci se ve své většině shodují, že ustanovení o trestnosti účasti na zločinném spolčení je v praxi využíváno jen částečně, nebo nedostatečně. S tím koresponduje vyjádření respondentů z obou těchto skupin, že se ve své praxi setkali s případy, které by bylo možné kvalifikovat jako zločinné spolčení, nicméně nebyly takto posouzeny. Policisté toto uvádějí častěji, než státní zástupci, což odpovídá zjištěním ze všech dosud realizovaných výzkumů organizované trestné činnosti, že policisté hodnotí situaci ve vztahu k organizovanému zločinu jako závažnější než státní zástupci (a ti opět jako závažnější, než soudci).²⁷

Příčiny tohoto nízkého uplatňování dotyčného ustanovení tkví podle respondentů v obtížném objasňování a dokazování této formy trestné činnosti, zejména v dokazování zákonem stanovených znaků zločinného spolčení a v malé pravděpodobnosti, že soud takovouto kvalifikaci přijme. Problém je ale také spatřován – což je poměrně častá odpověď – v rezervách uvnitř práce policie a až poté v legislativě a ve vnějších vlivech. V tomto ohledu zaznívá od policistů nejvíce stížností na nevstřícný postoj státních zastupitelství a soudů.

Obecně by bylo možné říci, že základní problém tkví ve skrytém a sofistikovaném charakteru organizované trestné činnosti, resp. organizovaného zločinu jako jevu, a nesnadném získávání přesvědčivých důkazů o existenci zákonných znaků zločinného spolčení. Na základě tohoto i předchozích výzkumů lze vyslovit názor, že právě u skupin, zabývajících se organizací nelegální migrace, není míra sofistikovanosti tak vysoká a je větší možnost tyto znaky prokázat. Bylo by ovšem obtížné a krajně nespolehlivé odhadovat, kolik

²⁷ viz např. Scheinost, M. a kol.: Výzkum ekonomické kriminality. Praha: IKSP 2004.

případů, které nesou znaky zločinného spolčení, je z uvedených důvodů stíháno „jen“ jako organizovaná skupina.

Je zajímavé, že přes převládající názor o obtížném prokazování znaků zločinného spolčení, se většina respondentů z obou skupin shoduje na tom, že zákonná definice zločinného spolčení víceméně vyhovuje. V souladu s tím jsou náměty na její úpravy jen ojedinělé a směřují zejména k volnějšímu stanovení dosud striktně formulovaných znaků vnitřní organizační struktury a dělby činností s tím, že tyto znaky by měly být formulovány spíše jako alternativní, nikoli kumulativní. Návrhy státních zástupců také směřují ke zjednodušení znaků zločinného spolčení, zejména ve smyslu vypuštění nebo nahrazení znaku soustavnosti páchaní trestné činnosti.

Za významný lze považovat názor vyslovovaný více státními zástupci, že definiční odlišení mezi zločinným spolčením a organizovanou skupinou je nedostatečné. Připomeňme, že definici organizované skupiny trestní zákon neobsahuje vůbec (na tom nic nezměnil ani nový trestní zákoník). Na jednu stranu to lze samozřejmě považovat za formální připomínku z hlediska toho, že podstatné je, že organizované formy trestné činnosti lze i tak stíhat, ale na druhou stranu jádro připomínky by mělo být chápáno tak, že tento problém může snižovat efektivitu ustanovení, u něhož bylo cílem zákonodárce vytvořit účinnější nástroj boje proti organizovanému zločinu.

Pokud jde o trestní řízení, nelze jeho délku v analyzovaných případech považovat za neúměrnou. Doba od zahájení vyšetřování do podání obžaloby se pohybovala ve většině případů mezi 6 měsíci a jedním rokem, řízení před soudem od podání obžaloby do vynesení rozsudku bylo delší (v rozmezí od 6 měsíců do 6,5 roku), což ale bylo hlavně ovlivněno podáváním odvolání, v některých případech i opakovaně. Délku řízení lze považovat za úměrnou složitosti a rozsahu případů.

Vazba je uvalována sice ve většině případů, ale jen na poměrně malou část pachatelů. Klíčovými důkazními prostředky jsou svědecké výpovědi, informace z odposlechní a znalecké posudky. Využití operativně pátracích prostředků bylo ve sledovaných případech takřka nulové, což je ovšem zřejmě dáno charakterem páchané trestné činnosti, kdy použití těchto mimořádných prostředků nebylo nezbytné. Na druhou stranu platí, že bez informací získaných prostřednictvím odposlechní by bylo prokazování znaků zločinného spolčení více než nesnadné.

To, že se doznává jen malá část obviněných a obvykle dochází jen k částečnému doznání, a stejně tak jen malá část je ochotna svědčit, odpovídá charakteru a vnitřním normám chování organizovaných kriminálních skupin, i když samozřejmě v analyzovaných případech tento způsob chování nedosahuje úrovně tzv. „omerty“.

Ve vztahu k vysloveným trestům se ukazuje, že cizinci jsou na základě § 163a odsuzováni v relaci k celkovému počtu obžalovaných častěji než čeští občané a častěji jsou jim také ukládány nepodmíněné tresty (skoro v 90 % odsouzení). Nelze to ovšem považovat za jakýsi nerovný přístup soudů k cizím státním občanům; častější odsouzení a přísnější tresty vyplývají z jejich role v hierarchii skupin, kdy se často nacházejí na místech organizátorů, případně zprostředkovatelů zahraničních spojení.

U českých pachatelů mírně převažují podmíněné tresty, což lze opět vysvětlit podstatně širším zastoupením osob stojících na výkonné úrovni a externích spolupracovníků. Podmíněné tresty jednoznačně převažují u odsouzených žen.

Mezi nepodmíněnými tresty převažují tresty v rozmezí 1-3 let odnětí svobody. Nepodmíněné tresty nad 5 let odnětí svobody jsou ukládány jen výjimečně a jsou vyslovovány pachatelům s vícenásobnou recidivou, resp. závažnější předchozí trestnou činností. Počet podmíněných propuštění je přitom poměrně vysoký. Zastoupení peněžitých trestů není zanedbatelné, tento trest byl uložen ve 29 případech, z toho pěti cizincům. Obvykle je ale tento trest ukládán ve výši nepřesahující 200 tis. Kč, což se vzhledem k ziskům z trestné činnosti rozhodně nejeví jako přehnané. Často je užíván trest propadnutí věci a u cizinců také vyhoštění.

Tendenci v ukládání trestů v případech zločinného spolčení tedy nelze považovat za nadměrně přísnou. Tento přístup ovšem odpovídá převažujícímu charakteru trestné činnosti, která spočívá především v organizování nelegální migrace.

Organizování nelegální migrace by se ve světle předchozích poznatků mohlo jevit jako méně závažná forma organizované trestné činnosti. To ovšem z hlediska ochrany zájmů státu neplatí. Nelze také říci, že by činnost skupin zabývajících se organizováním nelegální migrace nenaplnovala znaky organizovaného zločinu a to nejen z hlediska definice zločinného spolčení, ale i z kriminologického pohledu. To platí i pro skupiny, které vyvíjely jiný druh organizované trestné činnosti.

Poznatky z provedené analýzy případů svědčí u všech skupin – tedy nejen u skupin zabývajících se organizací nelegální migrace - o existenci znaků organizovaného zločinu, jako je pokračující trestná činnost, centrální řízení skupiny v níž existuje dělba činností a úkolů a která je někdy velmi početná, značný zisk, který je dosahován i za relativně krátkou dobu trvání trestné činnosti. Tato trestná činnost je vždy pokračující, nikdy jednorázová.

Analýza také dokládá jednotné vedení a u většiny skupin mezinárodní propojení, přičemž je téměř pravidlem, že zahraniční spolupracovníci zůstávají neodhaleni, resp. neustaveni. Přesah aktivit do jiných států byl zjištěn v 11 ze 13 případů.

Pokud jde o složení skupin, převažují skupiny smíšené, tj. ty, kde existuje zastoupení cizineckého prvku společně s převažujícím českým. Skupiny složené výhradně z občanů ČR byly mezi analyzovanými 13 případy jen 3. Skupina složená výhradně z cizích státních občanů byla pouze jedna.

Charakteristická je specializace skupin na určitý druh trestné činnosti.

Skupiny jsou jednoznačně hierarchizované. Hierarchii tvoří obvykle jeden hlavní „šéf“ (9 případů), kolem něhož je často vytvořena skupinka jeho nejbližších spolupracovníků (což jsou někdy jeho sourozenci, příbuzní a partneři). Ve většině skupin působí pod šéfem a těmito případnými nejbližšími spolupracovníky organizátoři jednotlivých dílčích činností, případně specialisté (výroba dokumentů apod.), na nejnižším stupni pak výkonní členové (řidiči, převaděči, převažeči, vyhazovači atd.), případně externí spolupracovníci najímaní na

jednotlivé akce. Z tohoto hlediska lze u většiny skupin nalézt vícestupňové řízení (vedení – střední článek/organizátoři dílčích činností – výkonní a externí spolupracovníci).

I poměrně úzký vzorek analyzovaných případů tedy dokazuje, že organizovaná trestná činnost v ČR vykazuje dělbu činností a funkcí, využívání externích spolupracovníků, dokonce i využívání krycích legálních firem a sice výjimečnou, ale přesto existující spoluprací s příslušníky Policie ČR a Městské policie. Pro organizovaný zločin je příznačné i zjištění, že v okruhu souzených skupin se pohybovaly osoby, které se podílely na trestné činnosti nebo umožňovaly její páchaní, a nebyly v daných případech stíhány, resp. obžalovány. Zjištěny byly také osoby z podnikatelsko-živnostnického okruhu, které poskytovaly služby za úplatu (ubytování, stravování, dopravu a pod).

Tyto rysy jsou obecně považovány za znaky organizovaného zločinu.

Analyzované případy, stíhané a souzené na základě § 163a, prokazují existenci skupin, jejichž charakter a činnost odpovídá definici zločinného spolčení. Ale i přes relativní početnost některých skupin nelze hovořit o rozsáhlých organizacích, vyvíjejících dlouhodobou činnost.

Naopak o nižším stupni vývoje svědčí poznatky, které hovoří o relativně krátké době trvání trestné činnosti do jejího odhalení, o tom, že ve skupinách mohou tytéž osoby vykonávat podle potřeby i více funkcí, resp. činností, o významu příbuzenských kontaktů při formování jádra skupiny (na druhou stranu je ovšem třeba říci, že pokud bylo možné zjistit charakter vazeb mezi členy skupiny, jednoznačně převažovaly vazby účelové, tj. vztahy navázané za účelem společného páchaní trestné činnosti). Také se neprokázalo, že by dosahovaný zisk, jakkoli vysoký, byl cílevědomě investován do rozšiřování trestné činnosti, do rozvoje kriminálního podnikání. Až na výjimky je vesměs rozdělován členům skupiny a určen pro osobní spotřebu.

Lze tedy mluvit o tom, že poznatky z tohoto výzkumu, byť byl omezen na poměrně nízký počet případů stíhaných a souzených jako zločinné spolčení, dokládají existenci forem kriminality, které lze nejen z legálního, ale i z kriminologického hlediska označit za organizovaný zločin. Analyzované případy ale odpovídají spíše klasifikaci nižšího stupně vývoje organizovaného zločinu. Je ovšem pravda, že se mezi nimi nevyskytl žádný případ kriminality, vyžadující vyšší kvalifikaci a sofistikovanější postupy. Nelze proto na základě této analýzy – a to i s ohledem na názory dotázaných pracovníků orgánů činných v trestním řízení – výskyt takových rozvinutějších a sofistikovanějších forem organizovaného zločinu vyloučit.²⁸

K pachatelům lze souhrnně konstatovat, že náleží nejčastěji do věkové kategorie mezi 26 až 35 lety. To platí i pro ženy; u cizinců tato věková kategorie převažuje ještě výrazněji. Podíl žen na počtu odsouzených pachatelů činí 10,5 %. Ve věku pod 18 let nebyl odsouzen nikdo. Potvrzuje se, že trestná činnost páchaná ve zločinném spolčení je záležitostí především středních věkových skupin pachatelů

²⁸ V době řešení projektu nebyly mediálně známé případy (případ Berdych a případ Berka) stíhané a souzené jako zločinné spolčení pravomocně skončeny.

Členové skupin stíhaných na základě ustanovení o účasti na zločinném spolčení se téměř vůbec nerekrutují z tzv. bílých límečků nebo osob s vyšším vzděláním či sociálním statusem. Údaje o dosaženém vzdělání spisy neobsahovaly, ale z ostatních charakteristik vyplývalo, že vysokoškolské vzdělání je naprostou výjimkou a střední vzdělání nepřevládá. Nejčastěji uváděnou profesí byl sice soukromý podnikatel, ale to nelze v tomto případě chápat jako indikátor vyššího statusu. Odpovídá to ale, jak už bylo konstatováno i v dalších souvislostech, charakteru trestné činnosti a stupni rozvoje organizovanosti u takto stíhaných případů.

Údaje o předchozích trestech nejsou u cizinců průkazné, protože tresty jsou známe pokud byly uloženy v ČR, ale i tak činí podíl již trestaných zhruba jednu třetinu z počtu cizinců. U českých občanů pachatelé již v minulosti trestaní převažují. Recidivistů (ve smyslu kriminologické recidivy) bylo osobami odsouzenými na základě § 163a z celkových 47 pachatelů zjištěno 37, tj. 79 %. Pouze 10 osob tedy bylo v době odsouzení na základě § 163a tzv. prvopachatelů.

Pachatelů, kteří byli v předchozí době odsouzeni již třikrát a vícekrát, je cca 1/3 ze všech odsouzených. Pachatel – Čech odsouzený za trestnou činnost spáchanou ve zločinném spolčení je v převažující míře recidivista, jehož kriminální kariéra začala v poměrně mladém věku a v jehož dosavadní kriminální kariéře převládá majetková a méně závažná další trestná činnost. Násilná trestná činnost se v dosavadní trestné činnosti vyskytuje jen málo. Obecně platí, že nejzávažnější trestné činy se vyskytují ojediněle: loupež a nedovolené ozbrojování byly v předchozí kriminální kariéře členů zločinných spolčení zastoupeny pouze jednou, trestné činy spojené s drogami třikrát. Osoby odsouzené za účast na zločinném spolčení tedy vesměs není možné označit za typ násilných pachatelů.

Zdalo by se, že účast na zločinném spolčení je u těchto pachatelů jakýmsi dalším vývojovým krokem v jejich kriminální kariéře (u převážné části recidivistů, celkem u 33, bylo odsouzení na základě § 163a posledním dosud zaznamenaným odsouzením), ale s ohledem na převažující charakter trestné činnosti páchané ve zločinném spolčení se spíše ukazuje, že se o nějaký větší kvalitativní posun v trestné činnosti nejedná, rozhodně ne směrem k vyšší kvalifikovanosti trestné činnosti nebo k většímu užití násilí. Nebylo zjištěno, že by některý z pachatelů byl za účast na zločinném spolčení odsouzen opakovaně.

Ve srovnávacím vzorku pachatelů odsouzených nebo stíhaných za závažnou trestnou činnost spáchanou v organizované skupině je zastoupení násilné trestné činnosti vyšší, než u pachatelů odsouzených na základě § 163a. Z metodologického hlediska tento srovnávací soubor ale nelze považovat za kontrolní a srovnání má tedy pouze orientační charakter.

Přesto je v dosavadní kriminální kariéře u členů srovnávacího vzorku markantní zastoupení trestného činu loupeže, který lze považovat pro tuto skupinu za charakteristický; ale i mnohem početnější zastoupení krádeží, podvodů, nedovoleného ozbrojování a částečně i nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů a vydírání. Tato skupina pachatelů se tedy jednoznačně jeví jako nebezpečnější. Jejich relativně rychlejší kriminální kariéra, poznamenaná již v minulosti závažnou trestnou činností, vrcholí nejzávažnějšími trestnými činy. V každém případě se ukazuje, že u skupin, vůči kterým je uplatňováno ustanovení o zločinném spolčení, jsou projevy násilí spíše výjimečné než dominantní.

Osobnostní psychologické vyšetření vězněných osob odsouzených za trestnou činnost spáchanou organizovaně (tedy nejen ve zločinném spolčení) ve srovnání s osobami vězněnými za srovnatelnou trestnou činnost, ale spáchanou neorganizovaně, velké rozdíly nezjistilo. Obě srovnávané skupiny velmi pravděpodobně pocházejí ze stejného základního souboru, a sice souboru osob s kriminální orientací, resp. s kriminálním životním stylem.

Osobnost odsouzeného organizovaného zločince lze stručně popsat egocentričností a demoralizací. Tedy bezohledností vůči druhým a normám, zvýšeným zájmem o sebe, o své zájmy a problémy a negativním emočním vyladěním, jakousi „centrální“ nespokojeností. Od neorganizovaných odsouzených za podobnou trestnou činnost, se liší zřejmě jen tím, že se snáze srovnávají se situací dlouhodobého uvěznění, neprožívají depresi a jsou sociabilnější. Zvýšená sociabilita jim zřejmě usnadňuje spolčování do kriminálně orientovaných skupin.

Názory pracovníků orgánů činných v trestním řízení se shodují v tom, že organizování nelegální migrace není považováno za dominantní formu organizovaného zločinu v ČR. Za dominantní jsou považovány různé formy podvodů, resp. hospodářské kriminality, které ale jsou stíhány jako zločinné spolčení jen zřídka. Opakovaně se tak potvrzuje, že na rozdíl od jiných forem organizované trestné činnosti se u případů organizování nelegální migrace relativně snáze prokazují znaky zločinného spolčení. Respondenti také upozornili na to, že současné zločinecké organizace se vyznačují volnějším charakterem organizovanosti, což dále znesnadňuje prokazování znaků zločinného spolčení.

Forem trestné činnosti, páchaných českými pachateli organizované trestné činnosti je uváděn velký počet, což by svědčilo o tom, že se český organizovaný zločin již rozvinul do značné šíře. Do určité míry překvapuje, že kriminalita spojená s drogami, je v této souvislosti policisty uváděna až za kriminalitou hospodářskou, majetkovou a násilnou. Státní zástupci považují závažnou hospodářskou a finanční trestnou činnost spolu s drogovou kriminalitou za nejčastější formy organizované trestné činnosti českých pachatelů.

V doplňkové výzkumné sondě policisté uvedli, že důvod častějšího stíhání organizování nelegální migrace jako zločinného spolčení a naopak malého počtu takto stíhaných případů drogové kriminality spatřují především v charakteru těchto forem trestné činnosti. Organizované drogová kriminalita představuje složitější, konspirativnější formu organizace, která se hůře rozkrývá a u níž je složitější prokazovat zákonem stanovené znaky zločinného spolčení. Důvody v legislativě a v práci orgánů činných v trestním řízení hledá menší část dotázaných.

Čeští pachatelé se dle respondentů liší od pachatelů – cizinců především menší mírou používaného násilí a agresivity, ale také právě volnější organizační strukturou, méně striktní hierarchií a větší pravděpodobností získání jejich výpovědí. Povšimnout si je třeba názoru respondentů, že čeští pachatelé se více snaží o ovlivňování oficiálních struktur státní správy a veřejné moci.

V návrzích na opatření směřující k zefektivnění možností využívání ustanovení o zločinném spolčení jsou spíše než úpravy jeho definice navrhovány úpravy, které se týkají možností objasňování a dokazování případů zločinného spolčení. Zejména je navrhováno uvolnění možností nasazovat operativně pátrací prostředky, především odposlechy, a to již před zahájením úkonů trestního řízení. Několikrát byl vznesen námět na zavedení institutu

korunního svědka, na umožnění činnosti agenta – provokatéra a na větší toleranci případného páchání trestné činnosti agenta při rozkrývání činnosti zločinného spolčení.

Podnětem k zamyšlení by měl být většinový názor, že by prospělo jasné definiční odlišení organizované skupiny od zločinného spolčení, resp. od organizované zločinecké skupiny. Jistou inspirací k úvahám v tomto směru by mohla být definice organizované skupiny použitá v Úmluvě OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu.²⁹

²⁹ UN Convention against Transnational Organised crime and following documents on organised crime. Praha: IKSP 2001.

Summary

From the performed research, it is not possible to derive conclusions on the complex form of all organized crime in the Czech Republic. The author's effort was foremost to perform an analysis on the existing experiential material, i.e. data on cases that have been tried as organized crime. Thus the study was significantly limited in scope and character of application of special legal institution created for prosecuting organizing crime, i.e. provision on participation in criminal conspiracy (according to the Penal Code effective as of 01.01.2010 participation in an organized criminal group). Due to the character of such tried cases, the performed analysis rather speaks of how the given institution is applied in practice, and against what type of organized criminal activity. Even as such, one may say that the results of the analysis may be useful for both employees of bodies responsible for criminal proceedings and possibly also for legislation, if possible amendments to this provision are considered.

Due to the relatively low frequency of application of the provision on participation in criminal conspiracy, and thereby to the limited scope of experiential material, questionnaire examination was also performed amongst employees of bodies responsible for criminal proceedings, specifically police and public prosecutors, with the stipulation that this mainly concerned employees whose professional work brings them in contact with organized crime matters. The objective of this examination was to find out in part the opinions of those employees on enforcing the provision on criminal conspiracy and possible problems related thereto, and in part to ascertain their experiences on the appearance and character of organized crime in the Czech Republic with special focus on Czech offenders.

To augment the findings on offenders convicted of participating in criminal conspiracy, an analysis was also performed on anonymized data from the Penal Register providing information on the criminal careers of offenders to date. Data was analyzed on perpetrators convicted by application of the provision of participation in criminal conspiracy in comparison with data on a sample of offenders convicted for serious criminal activity committed in an organized group.

To gain a more complex image of the personality of the organized crime offender, a psychological examination was performed of selected incarcerated members of organized groups, and a control sample was created of the prison population not convicted of organized criminal activity.

For the purposes of the analysis, a total of nineteen files were requested on the basis of judicial statistics regarding cases of charged criminal conspiracy in 2000-2008. A total of seventeen were sent with the fact that after assessment, a total of thirteen files were found to be relevant. A finding ascertained from previous research was confirmed, where an analysis was performed on indictments filed by public prosecutors on cases of criminal conspiracy in the years 1999-2004. From the analyzed thirty-four indictments, a total of 76 % of

indictments, or twenty-six cases³⁰, were filed at the time as the crime of organizing and facilitating illegal crossing of state borders pursuant to Sec § 171(a) Penal Code. In this research from analyzed adjudicated cases of criminal conspiracy, eight cases, or i.e. 61 %, were filed at the time as organized crimes and facilitating illegal crossing of state borders pursuant to Sec § 171(a) Penal Code.

It is clear that the provision on criminal conspiracy is thus in a strong majority of cases applied to cases of organizing and facilitating unauthorized crossing of state borders. It is generally the case both on the basis of the number of filed indictments ascertained in the previous research, and the number of adjudicated cases, that the provision on participation in criminal conspiracy is used only seldom and is mostly enforced against one specific type of organized criminal activity, i.e. organized illegal migration. The rest of the cases were formed by various types of criminal activity (illegal business, fraud and evasion, illegal production and possession of narcotic and psychotropic substances and poisons, pandering and extortion); no other crime aside from organized illegal migration was found on a more frequent basis in the adjudicated cases. So it is seen that application of the institution of criminality by participation in criminal conspiracy, which was introduced for the purposes of effective sanction of organized crime, is relatively infrequent, and is mostly applied on a single specific type of organized crime.

The opinions of questioned experts as to the causes of infrequent use of this institution, both police officers and public prosecutors, basically concur. Both groups can be considered as competent in the given problem, since they are mostly employees who deal with organized crime or serious economic crimes in their practice.

The police and prosecutors mostly agree that the provision on punishability of criminal conspiracy is only partially applied in practice or insufficiently. This corresponds with the statement of respondents from both these groups that in their practice, they have met with cases, which would possibly be qualified as criminal conspiracy, but nevertheless were not charged as such. Police officers state this more frequently than public prosecutors, and this corresponds to the findings of researched performed so far on organized crime, where police officers assess the situation in relation to organized crime as more serious than public prosecutors do (and they find it more serious than judges do).³¹

Causes of this low application of the applicable provision are found, based on respondents, in part in the difficulty in solving and proving this form of criminal activity, mainly in proving legally established elements of criminal conspiracy and the low probability that the court will accept such qualification. But a problem is also seen – which is a relatively frequent answer – in reserves inside the work of police, and only then in legislation and in outer influences. In this regard, the most complaints come from police officers regarding the unwilling stance of public prosecutors and judges.

So it may be generally possible to say that the fundamental problem is rooted in the hidden and sophisticated character of organized criminal behavior or organized crime as

³⁰ Scheinost, M., Diblíková, S.: Criminal conspiracy – legal framework, definitions, sanction, offenders. 2, Prague: ICSP 2009, pages 81-99.

³¹ See for example Scheinost, M. et al.: Research on economic crime. Prague: ICSP 2004.

a phenomenon, and in the difficulty in obtaining convincing proof on the existence of legal elements of criminal conspiracy. Based on this and previous research, one may express the opinion that regarding just these groups dealing in organization of illegal migration, they lack any truly high level of sophistication, and there is a greater possibility of proving these elements. Of course it would be difficult and marginally unreliable to estimate how many cases bearing elements of criminal conspiracy that would be prosecuted “only” as an organized group for the stated reasons.

It is interesting that despite the prevailing opinion on the difficulty in proving elements of criminal conspiracy, the majority of respondents from both groups agree that the legal definition of criminal conspiracy more or less fits. In accordance with this, ideas for its amendment are rather rare, and mainly lead towards a more flexible determination of what so far have been strictly formulated elements of an internal organizational structure and sharing of activity with the stipulation that these elements should be formulated rather as alternative, and not cumulative. Proposals of public prosecutors also lead towards simplification of the elements of criminal conspiracy, mainly in the wording of omission or replacement of the element of a systematic manner used during commitment a crime.

One may also consider as noteworthy the opinion expressed by several public prosecutors, where the difference in definition between criminal conspiracy and an organized group is insufficient. Let us remember that the Penal Code contains no definition of an organized group whatsoever (even the new Penal Code neglected to amend anything regarding this). On one hand this can of course be considered a formal comment from the aspect that what is important is that it is possible to prosecute organized forms of crime anyway, but on the other hand the core of the comment should be understood that this problem may diminish the effectiveness of the provision, for which the objective of legislators was to create a more effective weapon in the fight against organized crime.

In terms of criminal prosecution, it is not possible in analyzed cases to consider its length as unreasonable. The period from the start of an investigation until the filing of an indictment ranged in most cases between six months and one year, court proceedings from filing of the indictment until a verdict had been reached was longer (between six months and six and a half years), which however was mainly influenced by filed appeals, in some cases repeatedly. It is possible to consider the length of proceedings as reasonable in light of the complexity and scope of the cases.

The link is indeed imposed in most cases, but only towards a relatively small part of offenders. The key types of evidence are testimony by witnesses, information from eavesdropping (wiretapping) and expert judgments. There was almost zero usage of expeditious investigative means in monitored cases, which of course is given to the character of the crime committed, where use of such exceptional means was not necessary. On the other hand, it is true that without information gained through eavesdropping, proving elements of criminal conspiracy would be more than difficult.

The fact that just a small part of those charged actually confess and normally only partial confessions are forthcoming, just as only a small part is willing to testify, corresponds to the character and internal standards of behavior of organized criminal groups, although of

course in analyzed cases, this method of behavior does not achieve the level of so-called “Omertà” (“Code of Silence”).

In relation to these crimes, it is found that on the basis of convictions pursuant to Sec 163(a) in relation to the overall number of accused, there are more foreigners than Czech citizens, and they are more often sentenced to unconditional punishments (almost in 90% of convictions). But this cannot be considered as an uneven approach of courts towards foreign nationals; the higher conviction rate and stricter punishments arise from their role in the hierarchy of the group, where they are often found in positions of organizers, or brokers for foreign connections.

For Czech offenders, suspended sentences are slightly more common, which again may be explained by the fundamentally wider representation of persons standing at the performance level and external coworkers. Suspended sentences clearly prevail amongst convicted women.

Prevailing amongst the non-conditional punishments are sentences of one to three years imprisonment. Unconditional punishments over five years of imprisonment are handed down only in exceptional cases and are given to offenders with multiple convictions, or more serious previous criminal activity. The number of conditional releases is at the same time relatively high. The representation of punishments by fine is not insignificant; this punishment was given out in twenty-nine cases, of which five cases involved foreigners. But this punishment is ordinarily ordered in an amount not exceeding CZK 200,000, which in regards to profits from crime definitely does not seem excessive. Often the punishment of forfeiture of property is applied, and amongst foreigners also expulsion.

So it is not possible to consider the tendency in handing down punishments in cases of criminal conspiracy as excessively harsh. This approach of course corresponds to the prevailing character of crime, which is mainly found in organizing illegal migration.

Organizing illegal migration could appear in the light of previous findings as a less serious form of organized crime. But this is not the case in terms of protecting national interests. It is also not possible to say that the activities of groups engaged in organizing illegal migration do not fulfill the elements of organized crime, not just from the aspect of the definition of criminal conspiracy, but also from a criminological standpoint. This is also the case for groups that have developed a different type of organized crime.

Findings from the performed analysis of cases give testimony amongst all groups – thus not just groups dealing with organization of illegal migration – to the existence of elements of organized crime, such as ongoing crime, central control of the group in which sharing exists of activities and tasks, and which is sometimes very large, and large profit, which is achieved even in a relatively short period of criminal activity. This criminal activity is constantly ongoing, and is never a one-off matter.

Analysis also proves unified leadership and international affiliations amongst most groups, whereas it is nearly a rule that foreign collaborators remain undiscovered. The overlap of activities into other nations was found in eleven of thirteen cases.

In terms of the composition of groups, there are mostly mixed groups, i.e. those where representation of a foreign element exists alongside a more numerous Czech contingent. There were only three cases in thirteen where groups were comprised exclusively of Czech citizens. There was just one group comprised entirely of foreigners.

It is characteristic to see specialization of groups in a specific type of crime.

Groups definitely have a hierarchal structure. This hierarchy is usually formed of one main “boss” (nine cases), around whom there is often formed a small group of his closest workers (which are sometimes his siblings, relatives and partners). In most groups, working under the boss and these possible closest workers are organizers of individual partial activities, or specialists (producers of documents, etc.), and “performance” members are on the lowest level (drivers, smugglers, transporters, bouncers, etc.), or external coworkers hired for individual events. From this aspect, for most groups it is possible to find multiple-level management (leaders – medium-rung member/organizers of partial activity – performance and external coworkers).

Even the relatively narrow sample of analyzed cases thus proves that organized crime in the CR shows a sharing of activities and functions, use of external coworkers and even use of fronting legal companies, and more rare but nonetheless existing cooperation with members of the Police of the Czech Republic and municipal police officers. Another characteristic for organized crime is the finding that in the circle of convicted groups, persons were involved who took part in criminal activity or enabled its perpetration and were not prosecuted, or charged, in the given cases. There were also persons found from the entrepreneurial-trade circle, who provided services for remuneration (accommodations, board, transportation, etc.).

These are generally considered to be elements of developed - or at least developing – organized crime.

The analyzed cases, prosecuted and tried on the basis of Sec 163(a), prove the existence of groups whose character and activity correspond to the definition of criminal conspiracy. But despite the relative abundance of certain groups, it is not possible to speak of vast organizations developing long-term activity.

On the other hand, there are findings proving a smaller level of development that indicate a relatively short duration of criminal activity until its discovery, that indicate that in groups these same people may perform, based on need, multiple functions, or activities, that there is importance of family contacts upon forming the core of the group (on the other hand it is of course necessary to state that where possible to ascertain the character of ties amongst members of a group, the vast majority were expediency ties, i.e. ties bound to the purpose of joint commitment of crimes). It was also not proven that the attained profit, whatever its size, was intentionally invested into expanding criminal activity, to development of criminal business dealings. But for a few exceptions, profit is generally divided amongst members of the group and determined for personal consumption.

So it is possible to state that findings from this research, although it was limited to a relatively low number of cases of cases charged and convicted as criminal conspiracy, prove the existence of forms of criminality, which may be labeled in legal and criminological terms

as organized crime. The analyzed cases however correspond rather to the classification of a lower level of development of organized crime. Of course it is true that amongst them, no case of a crime appeared requiring higher qualification and more sophisticated procedures. So on the basis of this analysis – with regard also to the opinions of questioned employees of bodies responsible for criminal proceedings – it is not possible to exclude the possible existence of such more developed and sophisticated forms of organized crime.³²

Regarding offenders, it is possible to collectively state that they mostly lie within the ages of twenty-six and thirty-five. This is also the case for women; amongst foreigners this age category is even more prevalent. The proportion of women to the total number of convicted offenders is 10.5%. Nobody under eighteen years of age was convicted. It has been determined that crime committed in criminal conspiracy is a matter mainly of medium-aged groups of offenders.

Members of groups prosecuted on the basis of the provision of participation in criminal conspiracy are almost never recruited from amongst so-called white-collar individuals or person with higher education level or social status. The files did not contain data on attained level of education, but from other characteristics it was found that university education is absolutely an exception and not even secondary education prevails. The most frequently listed profession was indeed a private entrepreneur, but this is not possible in this case to be understood as an indicator of such a higher status. But as already stated in other matters, it does correspond to the character of crime and the degree of development of an organized nature for such prosecuted cases.

Data on previous crimes are not conclusive amongst foreigners, because punishments are only known if adjudicated in the CR, but even so, the proportion of those already punished individuals amongst foreigners was one third. Amongst Czech citizens, most were convicted at some point in the past. There were thirty-seven repeat offenders of a total of forty-seven, i.e. 79 % (in the wording of criminological recidivism) who were convicted pursuant to Sec 163(a). Only ten persons were thus first-time offenders at the time of being convicted pursuant to Sec 163(a).

Around a third of all convicted offenders had been convicted already three times and more in the past. The offender – a Czech convicted for a crime committed in criminal conspiracy is in greater measure a repeat offender, whose criminal career began at a relatively young age, and in whose criminal career to date there have been mostly property and less serious crimes committed. Violent crime (aside from bodily harm, which with a certain amount of probability could be attributed to fights) appears only seldom in the crimes to date. It is generally the case that the most serious crimes appear rarely: burglary and illegal possession of arms were found only once in the previous criminal career of members involved of criminal conspiracies; there were three cases of drug-related crimes, and murder did not appear. Thus persons convicted for participating in criminal conspiracy may not be labeled as the violent offender type.

It would seem that participation in criminal conspiracy amongst these offenders is a kind of further developmental step in their criminal career (amongst the majority of repeat

³² At the time of resolving this project, two cases popular in the media (case of Berdych and the case of Berka) charged and tried as criminal conspiracy had not yet been adjudicated.

offenders, in total amongst thirty-three were convicted on the basis of Sec 163(a) at their last recorded conviction to date), but with regard to the exceeding character of crime committed in criminal conspiracy, it has been found rather that this does not concern some major qualitative shift in crimes, and definitely not towards higher level of qualification of crime or greater engagement in violence. It was not found that some of the offenders were convicted repeatedly for participation in a criminal conspiracy.

In the comparative sample of offenders convicted or charged with serious crime committed in an organized group, the representation of violent crime is higher than for offenders convicted on the basis of Sec163 (a). In terms of methodology, this comparative group however may not be considered a control group, and comparison only provides a basis for orientation.

Despite this, in the criminal career to date amongst members of the comparative sample, there is a significant representation of the crime of burglary, which may be considered to be characteristic for this group; but there is much higher representation of theft, fraud, illegal possession of arms and partially also illegal production and possession of narcotics and psychotropic substances and poisons, and extortion. So this group of offenders definitely appears to be more dangerous. Their relatively faster criminal career, marked in the past by serious crime, culminates in the most serious crimes. In any event, it is seen that for groups against who the provision on criminal conspiracy has been applied, expressions of violence are more rare than dominant.

Personality psychological examination of incarcerated persons convicted of a crime committed in an organized manner (thus not just in criminal conspiracy) in comparison with persons incarcerated for a comparable crime, but not committed in an organized manner, has not found any major differences. Both compared groups are most probably derived from the same basic group - a group of persons with criminal orientation, or with a criminal life style.

The personality of a person convicted of some organized crime may be briefly described by egocentricity and demoralization. This means disregard towards others and standards, increased interest in oneself, of one's own interests and problems, and negative emotional disposition, a kind of "central" dissatisfaction. They only differ clearly from those not convicted of some organized crime but similar crime in an unorganized manner in that they more easily come to terms with the situation of long-term imprisonment, they do not experience depression and are more sociable. Increased sociability is apparently what facilitates their conspiracy within criminally organized groups.

Opinions of employees of bodies responsible for criminal prosecution agree on the fact that organizing illegal migration is not considered to be the dominant form of organized crime. The various forms of fraud or economic crime are considered to be dominant, but are only seldom prosecuted as criminal conspiracy. Thus it has been repeatedly confirmed that as opposed to other forms of organized criminal activity, for cases of organizing illegal migration, the elements of criminal conspiracy are relatively easier to prove. Respondents also pointed out the fact that current criminal organizations are known for a looser character of organization, which further confounds the proving of elements of criminal conspiracy.

A large number of forms have been found of crimes perpetrated by Czech offenders of organized crime, which would indicate that Czech organized crime has already developed to a significant size. It is a surprise to a certain extent that in this context, police officers have ranked drug-related crime even behind economic, property or violent crime. Public prosecutors consider serious economic and financial crime along with drug-related crime as the most frequent forms of organized crime amongst Czech offenders.

In an additional research probe, police officers stated that the reason for more frequent prosecution of organizing illegal migration as criminal conspiracy, and on the contrary the small number of such prosecuted cases of drug-related crime they see are mainly found in the character of those forms of criminal activity. Organized drug-related crime represents a more complex, more conspiratorial form of organization that is harder to uncover and against which it is much more complicated to prove lawfully determined elements of criminal conspiracy. A small part of those questioned attempted to find reasons in legislation and in the practice of bodies responsible for criminal proceedings.

According to respondents, Czech offenders differ from offenders who are foreigners mainly in their lower level of applied violence and aggression, but also in their looser organizational structure, less strict hierarchy and larger probability of gaining their testimony. It is necessary to note the opinion of respondents that Czech offenders try harder to influence official structures of state administration and public authority.

In the proposals for actions leading to increasing effectiveness of the possibilities of using the provision of criminal conspiracy, rather than amendment of its definition, amendments are drafted that concern the possibility of clarifying and proving cases of criminal conspiracy. Mainly proposed is the relaxation of the possibility of implementing expeditious investigative means, mainly eavesdropping, at a time prior to commencement of actions of criminal proceedings. Several times the subject has been brought up of introducing the institution of a target witness, of facilitating the activities of an agent-provocateur and of greater tolerance of potential commitment of a crime by an agent while uncovering the activity of criminal conspiracy.

One thought to consider should be the majority opinion that a clear definition of an organized group as opposed to criminal conspiracy or as opposed to an organized criminal group, would be beneficial. Certain inspiration towards considerations in this direction could be found in the definition of an organized group used by the UN Convention Against Transnational Organized Crime.³³

Translate by: Marvel s.r.o.

³³ UN Convention and further documents on organized crime. Prague: ICSP 2001.

PRAMENY

- Abadinsky, H.: Organized Crime. Chicago: Nelson-Hall 1985.
- Cejp, M.: Společenské příčiny a důsledky organizovaného zločinu. Praha: IKSP 1999.
- Cejp, M. a kol.: Organizovaný zločin v České republice III. Praha: IKSP 2004.
- Cejp, M. a kol.: Obrana proti ohrožení společnosti závažnými formami trestné činnosti. Praha: IKSP 2009.
- Costa, A.M.: Rule of Law. UN Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, 17th Session. Vienna 2008.
- Kenney, D.J., Finckenaue, J.O.: Organized Crime in America. Belmont: Wadsworth Publishing Company 1995.
- Koncepce boje proti organizovanému zločinu, usnesení vlády ČR č. 64/2008 ze dne 23.1.2008.
- Konvence OSN a další dokumenty k organizovanému zločinu. Praha: IKSP 2001.
- Marešová, A. a kol.: Analýza trendů kriminality v roce 2008. Praha: IKSP 2009.
- Markusová, R., Netik, K.: Výzkum pachatelů trestné činnosti spáchané v organizované skupině. Praha: IKSP 1997.
- Němec, M.: Organizovaný zločin: Aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní. Praha: Naše vojsko 1995.
- Němec, M.: Mafie a zločinecké gangy. Praha: Eurounion 2003.
- Nožina, M. (ed.): Mezinárodní organizovaný zločin v České republice. Praha: Themis 2003.
- Problems and dangers posed by organised transnational crime in the various regions of the world. Dokument světové ministerské konference o organizovaném transnacionálním zločinu v Neapoli 1994. OSN E/CONF.88/2.
- Reuter, P., Petrie, C. (eds.): Transnational Organized Crime. Summary of a Workshop. Washington: National Academy Press 1999.
- Scheinost, M.: Nelegální migrace a převaděčství jako jedna z aktivit organizovaného zločinu. Praha: IKSP 1995.
- Scheinost, M.: Trestná činnost cizích státních příslušníků v ČR a etnický faktor v organizované kriminalitě. Praha: IKSP 1996.
- Scheinost, M., Cejp, M., Musil, J. a kol.: Výzkum struktury, forem a možností postihu organizovaného zločinu v České republice. Praha: IKSP 1997.
- Scheinost, M.: Organizovaná trestná činnost občanů ČR. Praha: IKSP 1999.
- Scheinost, M.: Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality. Kriminalistika 4/2004.
- Scheinost, M. a kol.: Výzkum ekonomické kriminality. Praha: IKSP 2004.
- Scheinost, M., Diblíková, S.: Zločinné spolčení – právní rámec, definice, postih, pachatelé. Kriminalistika 2/2009, str. 81-99.
- Statistiky Ministerstva spravedlnosti ČR.
- Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, dokument č. /AC.254/L.230/Add.1.
- Úřad OSN pro drogy a kriminalitu: www.unodc.org/unodc/index.html
- Vold, G.K., Bernard, T.J.: Theoretical Criminology. Oxford: Oxford University Press 1986.
- Zákon č. 140/1961 Sb. – trestní zákon.

Český organizovaný zločin v mezinárodním kontextu

Autoři: Miroslav Scheinost
Karel Netík
Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5
Určeno: Pro odbornou veřejnost
Tiskárna: Vydavatelství KUFR s.r.o.
Naskové 3, Praha 5
Dáno do tisku: prosinec 2010
Edice: Studie
Vydání: první
Náklad: 200 ks

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-104-2